

EGY VESZEDELMESES NÉP...

TI VAGYTOK E FÖLDNEK SAVAI
ÉS HA A SÓ MEGÍZETLENÜL,
MIVEL SÓZATTATIK MEG?
(Máté evangélioma, 5. rész, 13. vers.)

ÍRTA:
Dr. LIPTÁK LÁSZLÓ

C S E R É P F A L V I
BUDAPEST IV, MÁRIA VALÉRIA-UTCA 5

Copyright by Cserépfalvi 1937

Pápai Ernő műintézete, Budapest

Tartalom

	Oldal
Előszó.....	5
I. A választási harc.....	9
A nyírtéti bevezető.....	9
A céltalan népbolondítás.....	15
A nép szíve.....	21
A jogtalanság földje.....	37
A nagypolitika.....	54
Eckhardt jön!.....	63
Pótválasztás vagy győzelem?.....	75
A gőzhenger.....	85
II. A választás után.....	94
Mi történt? Választási statisztika.....	94
A kihagyottak.....	101
Szociális viszonyok.....	104
Az intelligencia.....	114
A falusi bíró és a hitesek.....	118
A zsidóság.....	121
Az elbukott nép között.....	125
Végszó.....	133
Eckhardt Tibor nyílt levele a kemecsei néphez	135

Előszó

Sokan, mikor könyvükhöz előszót írnak, elkövetik azt a hibát, hogy már itt levonják és összefoglalják a tanulságokat, amelyeket a könyv nyújthat. Én ezt az utat nem választom, de nem is választhatom. Hiszen olyan jelenségeket és élményeket dolgozok föl, amelyeknek a következményei az én megítélésem számára is részben még beláthatatlanok. Így a következtetések egy részét az olvasóra kell bíznom.

Ez a munka nem röpirat és nem mentegetőzés. Nem mentegetőzése egy „bukott jelöltnek”, hanem — amennyire lehet — *tárgyilagos* feltárása tizenhat falu szociális és társadalmi viszonyainak a *nyílt szavazás* tükrében. Nem hiszem, hogy volna félelmesebb világitású reflektor, amely a magyar falu fölött sötétlő árnyakat még feketébbé tehetné s amely a magyar falu életében még létező néhány bizalmat adó tényezőt is jobban megmutathatná, mint a nyílt szavazás. Évekig élhettem volna közöttük és velük s mégsem tudtam volna meg róluk annyit, mint most néhány hét alatt, amikor a nyílt szavazás reflektora mindent és mindenkit átvilágított.

Talán akad, aki szememre veti, hogy éppen én írok a nyílt szavazás szociográfiájáról könyvet, akinek fiatalságom miatt is kevesebb tapasztalatom van a nyílt szavazás körül fölmerülő visszaélésekben, mint másoknak. Hiszen én csak hallomásból ismerem más szörnyűséges nyílt szavazások kísérőjelenségeit. Olyanokét, ahol négyszeres csendőr lovasrohamokat kellett kiállni az ellenzéki szavazóknak, olyanokét, ahol köztisztelenben álló törvényhatósági bizottsági tagokat csak szénásszekérben letakarva lehetett egy-egy faluba becsempészni, olyanokét, ahol az ellenzéki jelölt bilincsek között várta meg a szavazás eredményét. És én mégis úgy érzem, hogy ha valaki már a nyílt szavazás szociográfiájáról könyvet ír, akkor sokkal helyesebb, ha ilyen tapasztalatoktól megcserezetlen szívű és az elképesztő eseményekről és jelenségekről *előre nem tudó, tehát azok fölött meglepetésre hajlamos és így azokról számadásra képes* magyar ember írja meg a nyílt szavazás szociográfiáját, mint azok, akik mindehhez már hozzászórtak és szinte észre sem veszik azokat a szörnyűségeket, amelyek között jártak.

Én tapasztalatlanul mentem Kemecsére és most úgy érzem magamat, mint aki szörnyű sebesüléseket kapott egy őserdőben, amelynek rejtelmeit, félelmes vadonjait még nem ismerte. Úgy érzem magamat, mint aki néhány hű és bátor barát segítségével mégis kicsiny, biztonságos irtást vágott a szabolcsi magyar őserdőben, ezen az irtáson kis megerősített házakat épített és otthagyván őrizőknek barátait, most visszament a civilizáció közé, hogy olyan fegyverekkel térhessen vissza, amelyek e vadon veszedelmeihez méltók.

Amit írok, abból minden szó igaz. Ha több helyen el fogom hallgatni a szereplők nevét, ezt nem azért teszem, mintha hiányoznék belőlem a bátorság megnevezésükhöz, hanem azért, mert a nyilvános megszégyenítés ritkán alkalmas

arra, hogy valakit a jóhiszeműség felé vezessünk. Ez a névszerint való megszegyenítés inkább elkeseredett védekezésre indítaná azt a falusi intelligenciát és birtokos-osztályt, amelyek gyöngeségeiről és hibáiról szomorú lajstromnak jutottam birtokába. Pedig én nem akarom azt, hogy ők elkeseredetten védekezzenek a mi országjavító és országépítő küzdelmünk ellen. Hiszen láttam, hogy a gyöngeségek, hibák és bűnök legnagyobb része önmagából a nyílt szavazás rendszeréből folyik. Tehát azok, akik ma még gyöngék és vétkesek, holnap talán már erősekként és erényesekként állhatnak a falusi nép támaszául, ha leomlanak a nyílt szavazásos rendszernek őket a néptől elválasztó falai. Ezért nem akarok én senkit a nyilvános megszegyenítés elkeseredésébe hajtani.

Annyit megmondhatok, hogy ma még, az én minden tapasztalatom szerint is, *ennek az országnak a falvaiban semmi más fundamentum nincs, mint a föld népe*. Egyedül erre lehet építeni. Minden más tényező áldozatul esett a sógor-koma kézkezet-mos helyipolitikának és a mindenkori hatalom felé hajbókoló országos politikának. Az előnyökért, amikhez így ezek a többi tényezők jutottak, el kellett veszíteniök önérzetüket, jellemüket, jóhiszeműségüket és végül — erejüket, amire pedig egy szebb és jobb Magyarország nagyon rá lett volna utalva.

A szabolcsi zsentrikúriák felől fagyasztó hűvös szél fúj minden idegenből jött felé, még akkor is, ha akármilyen jószándékú, még akkor is, ha tudják, hogy segíteni jött. Mélységesen komoly belső tűznek kell lakoznia abban, akinek a lelkét ez a hideg szél meg nem fagyasztja. Pedig alig van már ok büszkének lenni. A zsentribirtokokból csak töredékek maradtak, azok is többnyire bérlők kezén. Az ősi földek urai, egykét grófi nagybirtokos kivételével, a hivatalnoki pályára menekültek. Talán nekik kellene legjobban látniok, hogy segítségre

van szükségük, hogy szívesen kell fogadniok mindenkit, aki szembeszáll a föld népének romlásával, hiszen ők a saját kárukon és tapasztalatukból is láthatták, hogy a föld népének sorásával együtt romlott le és lett anakronizmussá az ő patriarkális uralmuk. Be kell látniok, hogy egy anakronizmus, beteg és halálhoz vezető anakronizmus védelmében fogtak össze én ellenem is, aki a magyar valóság és az élniakarás nevében indultam el hozzájuk.

Budapest, 1937 szeptember havában.

A szerző.

I. Választási harc

A NYÍRTÉTI BEVEZETŐ.

Augusztus 9, hétfő.

Meleg délután. A Nyíregyháza felé siető vonaton ülünk. *Kuchinka Gyula* van velem, aki fiatal kora ellenére már sok tapasztalatot szerzett a Független Kisgazdapárt választási küzdelmeiben s aki *Tildy Zoltán* üzenetére vállalta a választás szervezési feladatát.

Szinte pihenünk a vonaton. Hiszen a választási küzdelem nemcsak lent a kerületben kezdődik, már a jelölés körül is rengeteg izgalom és munka van, különösen az ilyen esetben, amikor egy 15 esztendő óta egyhangú kormánypárti kerületet kell megostromolni. Nem vagyunk felkészülve, nem is lehetünk. Hiszen 15 év óta ebbe a kerületbe ellenzéki jelölt be sem juthatott. Még szombaton reggel sem tudtuk bizonyosan, hogy kit küldjön a párt ebbe a nehéz kerületbe. *Hegymegei Kiss Pál* személye volt kezdettől fogva előtérben és ő csak szombaton értesítette a pártot, hogy a jelöltséget nem vállalhatja. Nekem tehát csak szombat déltől hétfő délig volt időm a messzevidéki választási harcra felkészülni. S közben még *Eckhardt Tibor* helyetteséhez, a Balatonnál pihenő *Tildy Zoltán*hoz is el kellett utaznom, hogy tőle a mai helyzetnek megfelelő politikai útmutatásokat megkapjam.

Ma reggel azonban már sürgető telefon jött Nyíregyházáról, hogy mielőbb utazzunk. Csak néhány óra múlva Debrecenben fogom megtudni, hogy *miért* volt ez a sürgetés.

Kicsit fáradtan, de őszintén optimista hangulatban utazunk. A kerület aránylag kicsiny (*legalább így hittük akkor*), csak hatezer és néhány száz szavazó van. A politikai *helyzet* tiszta választást ígér. Hiszen Széll József belügyminiszterségének első olyan választása ez, amelyen ellenzéki jelölt is résztvesz, ő pedig minisztersége előtt a közigazgatási bíróság (!) másodelnöke volt. És ez sokat jelent. Én magam az egyik budapesti napilapban külön nyílt levélben is hivatkoztam erre és kifejeztem azt a nézetemet, hogy nem ismétlődhetnek már meg az 1935. évi általános választás szörnyűségei. Azóta tudom, hogy nagyon rosszul láttam a jövőbe, amikor azt a nyílt levelet megírtam.

Most azonban jókedvünk van és bizakodunk. Az étkezőkocsiban *egy üveg sör mellett* útítársam még azt a lehetőséget is megemlíti, hogy hazafelé sorjában fognak állni asztalunkon a pezsgősüvegek. Hiszen az előbbi biztató körülményeken kívül nagy dolog, hogy most lép először gyakorlatba az új ajánlási törvény.

Hosszú az út sebesvonattal is, majdnem öt óráig tart, amíg Debrecenbe érünk. Itt az állomáson a nevemet hallom kiáltani. *Thury Levente*, a tiszántúli ellenzéki mozgalom kitűnő újságírója keres bennünket. Néhány szóval elmondom neki a választásra vonatkozó pesti politikai híreket, ő pedig a szabolcsi helyzetet ismerteti. Jókedvűen búcsúzunk egymástól, mikor a vonat tovább robot Nyíregyháza felé.

Negyedóra telik el, mikor megkapjuk az első meglepetést, az első hideg zuhanyt. Debrecenben fölszállt és most csatlakozik hozzánk *Biró József*, a szabolcsmegyei kisgazdaszervezet egyik vezető embere s *tőle* tudjuk meg, hogy a választást augusztus 22-ére tűzték ki. Megdöbbenően súlyos hátrány ez, hiszen így még két hetünk sincs az ellenzéknek oly fontos és az egyhangú múltú kerületben még százszorosan fontosabb agitációra.

Nem tudunk magunkhoz térni a meglepetéstől, viszont Bíró József is csodálkozik, mert a választás időpontjáról való döntés Nyíregyházán *már szombaton* megtörtént és így ő azt hitte, hogy erről mi már Pesten régen értesültünk. Hogyan maradhatott ki ez a hír a félhivatalos könyomatosból s következőképpen a vasárnapi és hétfői pesti lapokból is? Bizonyosan *nem* az ellenzék érdekében.

Nyíregyházán *Erőss János*, Bajcsy-Zsilinszky Endre régi politikai fegyvertársa fogad bennünket *Fuchs Gyulával* együtt, ezzel a svábnevű, de lelkes, magyarérezésű fiúval, aki pártunk országos szervezési tevékenységében állandóan részt vesz és most átmenetileg Szabolcsban dolgozik. Mikor beérünk a Koronába, tőlük hallom a második meglepetést, ami engem nemcsak csalódással, hanem — talán azért, mert tapasztalatlan vagyok — mély felháborodással tölt el: Nyírtéten tegnap csendőrök verték szét puskatussal az ellenzéki választókat. Nyolc falusi embert pedig bevittek „pihenőre” is és súlyosan bántalmazták őket.

Micsoda hangulatváltozás néhány óra alatt. Tildy, Eckhardt helyettese arról biztosított, hogy tiszta választás lesz, pedig az ő információi valóban teljes értékűek. A balatoni meleg nap-sütésben mondta ezt. És most itt ülünk Nyíregyházán, a kávéház uccai terraszán, torkunkban a joggalanság keserű ízével, a vidéki város hideg, éjféli uccáira bámulva.

Fuchs Gyula a részleteket is elmeséli s ezután egyre-másra írom a táviratokat. Belügyminisztériumnak, országgyűlési képviselőknek, minisztériumi uraknak. A minisztertől törvényes-séget, a képviselőktől segítséget kérek.

*

Mi történt hát Nyírtéten?

Ezt most már teljesen rekonstruálni tudom, nemcsak Fuchs Gyula előadása alapján, aki ott jelen volt, hanem megbízható nyírtéti falusi emberek elbeszéléséből is. Augusztus 8-án, vasárnap a kormánypárti jelölt: Thuránszky Pál gyűlést hirdetett Nyírtétre, ahol már NEP-képviselők is megjelentek. Az első

NEP-képviselő bemutatta Thuránszky főispánt, mint képviselőjelöltet, mire a teljesen ellenzéki érzelmű község lakosai ezt a bejelentést „le vele” kiáltásokkal fogadták. Ezután következett a második NEP-képviselő felszólalása, aki a következő meglepő szavakkal igyekezett a nép hangulatát megjavítani: „En azt hittem, hogy itt hazafias embereket találok, ezzel szemben *csőcseléket* találtam”.

Egészen természetes, hogy a nyírtéti magyarok az ilyen kedveskedést nem óhajtották tovább hallgatni. Megfordultak és méltatlankodva elhagyták a gyűlés színhelyét. Csak százötven lépésre jutottak el, mikor utánuk siettek a csendőrök. A távozókat hátulról megtámadták és puskatussal ütlegelték. Máig sem tudom még, hogy ez kinek a parancsára történt, ezért a büntető feljelentést is ismeretlen tettesek ellen adtam be. Néhány falusi ember szerint a kisbíró (!) mutogatta ki a csendőröknek a tömegből azokat a polgárokat, akik ellenzéki meggyőződésük miatt különös figyelmet érdemelnek. Ez volt az a nyolc, névszerint: Kovács László, Kovács Béla, Farkas Mihály, Vasas Balázs, Szoboszlai István, Tóth József, idősebb Vasas Balázs és egy, akinek a nevét most már nem tudom, de a belügyminiszternek küldött sürgönyben megneveztem, — ez volt az a nyolc magyar ember, akinek testi bántalmazást kellett elszenvednie, mert nem tartja helyesnek a kormány politikáját és mert nem akarta a parlamentbe küldeni Thuránszky Pált.

Nekem Budapesten azt a tanácsot adta egy kedves barátom, aki az emberek közötti érintkezés nemességét szinte életfeltételnek tekinti, hogy a kemecsei kerületben első dolgaim közé az ellenjelölt meglátogatását sorozzam. Követtem is volna ezt a tanácsot, ha a nyírtéti eset be nem következik. De ezután már *nem tudtam* követni. Hiszen Thuránszky Pál ott volt Nyírtéten, amikor a csendőrök az embereket puskatussal verték. Lehetséges, hogy ne tudott volna erről? És ő nemcsak egyszerű képviselőjelölt volt vasárnap, hanem még főispán is, akinek felmentése a hivatalos lapban csak napokkal azután jelent meg. Neki tehát csak egy szavába került volna, hogy becsületes magyar emberek jogtalan bántalmazását megakadályozza. Később

mindenütt azt hallottam Thuránszkyról, hogy egyénileg tiszteletreméltó ember és most sem sérteni akarom, csak egyszerűen megállapítom, hogy egyenesen képtelen voltam arra, hogy a nyírtéti eset után vele megismerkedjem.

Talán azt is elmondhatom most, hogy én Nyírtéten összesen egy szavazatot kaptam. Egyetlen egyet. Hiába tartottam ottan gyűlést, hiába mondtam el, hogy a Független Kisgazdapárt a legkisebb magyar embert is megvédelmezi, hiába mondtam el, hogy ott maradok a választás után, mind ennél a beszédnél, mind ennél az ígéretnél érthetőbben és cáfolhatatlanabban beszélt, engem megelőzve, a puskatus.

Vegyük ehhez hozzá, hogy a kemecsei kerületben 15 esztendő óta választás nem volt, az alkotmányos küzdelemben teljesen gyakorlatlan népnek sejtelve sem lehetett arról, hogy mindaz a nyílt vagy titkos fenyegetés, amit a választás előtt tapasztalhat, meg fog szűnni a választás után, amikor már a szavazás eredményén úgyszemint lehet változtatni. Az „egyhangú” kerület gyakorlatlan népére százszoros befolyást gyakorol minden választási visszaélés, a hideg és meleg terror egyaránt.

Ezért van az, hogy én a nyírtéti bevezetőt különösen fontosnak tartom a kemecsei választás megítélése szempontjából. A tényállás kétséget nem szenved. Mikor negyednap a főszolgabíróval találkoztam és az én nyírtéti gyűlésem előtt őt arról biztosítottam, hogy én magam, személyesen is garantálom a rend fenntartását és meg fogom gátolni a múltkori események megismétlődését, egyetlen szóval sem cáfolta az atrocitásokat, csupán azt felelte: lesz ott elég csendőr is! Mikor pedig *Borbély Sándor* alispánnál való bemutatkozásomkor került szóba ez az ügy, ő sem mondott egyebet, mint hogy a távirati bejelentésem szerint bántalmazott egyéneket megkérdezték, kívánnak-e panaszt tenni és egyik sem kívánt. Borbély alispán (akinek korrekt és törvénytisztelő egyéniségéről korábban hallottam s akit ebből a szempontból ismerőseim Perczel Béla tolnamegyei alispánhoz hasonlítottak), valóban nem is mondhatott egyebet. Hiszen ha a nép panaszt tenni nem kíván, akkor a hatóság sem járhat el. De képzeljük el, mit feleljen a „pihe-

nőről” alig megérkezett falusi ember a csendőr kérdésére, hogy *akar-e panaszt tenni? Dehogyan akar.*

*

Még sokáig vitatkozunk a kávéház terraszán. Ebben az izgatott hangulatban, hogyan is gondolhatnék alvásra. A beígért tiszta választás nyomán még felháborítóbbnak tűnik ennek az ígéretnek a durva helyszíni cáfolata.

Ha ma magyarázatot keresek arra, hogy másnapról kezdve *az állami és vármegyei hatóság* (mert vannak *egyéb* hatóságok is!) miért tanúsított a legnagyobb mértékben tapintatos eljárást és miért történt meg mégis előbb a nyírtéti eset, akkor én erre a kérdésre semmi más feleletet nem találok, mint hogy augusztus 8-án még egyáltalában nem volt valószínű, hogy a Független Kisgazdapárt ebben a nehéz kerületben jelöltet állít és *ezért* akadtak olyan emberek, akik ebben a nyírtéti bántalmazásban egyszerű és célszerű eszközt láttak egy újabb egyhangú választás *zavartalan ünnepélyességének* az előzetes biztosítására. Ha én le nem megyek a kemecsei kerületbe, bizonyos, hogy ezekről a bántalmazásokról soha nem tud meg semmit a nagyvilág.

(Most eszembe jut, hogy a pesti szubvenciók horogkeresztes napilapban karrikatúrát rajzoltak rólam, amint rémképekkel álmodom. Ez volt az ő válaszuk a nyírtéti esetre. Ilyen frivol tükörben mutatják be *ők* Pesten a szörnyű falusi valóságot.)

Csak 4 óra felé kerülök ágyba, pedig már reggel 8-kor Berkeszen gyűlésünk lesz, sőt a holnapi napon nyolc népgyűlést tartunk. Az augusztus 22-re kitűzött választás tempója sűrűt.

A CÉLTALAN NÉPBOLONDÍTÁS.

Augusztus 10, kedd.

Félhatkor kelünk. Az első gyűlés színhelye Berkesz, Nyíregyházától húsz kilométernél messzebbre van. S közben arra is kell gondolnunk, hogy mit jelent választási szervezésünk szempontjából a 22-ére kiírt választás. Persze a jelölt nem szervezhet és így a szervezkedés nagyjából Kuchinka Gyula gondja. De ma érkezik a „legkisebb” Dinich-fiú is, Győző, aki fizikailag valóban legkisebb a Dénesfay-Dinichek között és mégis herculesi erejű férfi benyomását teszi, őt a délutáni vonattal várjuk.

A mai nap még lélegzetet venni sincs időnk. Papírból fogunk enni. Hiszen nyolc gyűlés akármilyen röviden is számítva, egyenként másfélórát vesz igénybe. A legutolsó gyűlésünk már ránk fog sötétedni. És nyolc programbeszédet tartani, egész nap autóban ülni, másfélórás alvás után.

Különös érzés, ahogy a szálloda előtt a két autót megpillantom, teleragasztva az „Éljen dr. Lipták László” plakátokkal. Csak most jövök a tudatára annak, hogy én most két hétig egy vidéki városban és 16 faluban „középpont” leszek. Berkesz felé az autón már azt is meghallom, hogy milyen középpontnak óhajt engem az ellenpárt látni? Elsősorban a pártunk-

ról elmondották, hogy tulajdonképpen kommunistapárt, rólam, magamról, hogy a mezőgazdasághoz semmit sem értő pesti fiatalúr vagyok, sőt hogy tizenkét év óta halott édesapám a pesti kartellvezérek közé tartozik. De itt van velem az autóban egy régi kopott plakát, amely az öcsém tolnamegyei lakásában berámázott emlékként függött eddig a falon, egy régi plakát, az 1922. évi választásról, amelyen Nagyatádi Szabó István, a halott kisgazdavezér emeli az én szintén halott apámnak, dr. Lipták Pálnak a választási lobogóját. Van tehát mivel felelni a rágalmakra. Hiszen azon a választáson, azon a békéscsabai nyílt szavazáson, a Nagyatádi Szabó István céljaiért vívott küzdelemben az én szegény édesapám szívbetegséget szerzett és ebbe belehalt.

Csak sürgőnystylusban írhatok a mai nyolc gyűlésünkről. Segítőim: Erőss János, aki oly izzó hévvel beszél, hogy közben szinte életveszélyes a közelében lenni. (Később el is mesélte, hogy évekkkel ezelőtt egyszer a szónoklás hevében az egyik közelében álló hivatást véletlenül úgy meg találta ütni, hogy az menten elájult.) Azután Biró József, aki nyugodtabban, sima mondatokban, gúnyos elmeéllal veszi boncolóra a kormánypárt hibáit, Fuchs, aki szervezési munkája közben teljesen elsajátította a nép nyelvét. Később csatlakozik hozzánk Kiss Emil orvos is, akit a legutolsó választásokon már az ajánlás drótküszövénye sem engedtek keresztül. Két református paptestvére van a kerület községekben.

Társaim felváltva mondanak beszédeket, nekem azonban mind a nyolc gyűlést végig keli bírnom. Még pedig lelkesen és erővel, mert a bemutatkozás nagyon sokat számít. A jelölt nem maradhat sehol sem néma — az *ellenzéki* jelölt. A kormánypárti szavazatok ugyanis ezidőszerint nem a felvilágosító beszédek nyomán támadnak.

Ha szabad a magam beszédeiről is valamit mondanom, ez annyi, hogy már Budapesten föltettem magamban, hogy én a magyar nép előtt ugyanúgy fogok beszélni az ő életének kérdéseiről, mintha csak minisztériumi uraknak tennék előterjesztést. Hogy egyetlen hazugságot, egyetlen az ellenfél szemé-

lyére irányuló rágalmat, egyetlen népbolondító tréfát vagy anekdotát mondani nem fogok. És most, hogy vége van a választásnak, elmondhatom, hogy nem bántam meg, hogy komoly, felvilágosító szóval fordultam a magyar néphez. Ha a választást elvesztettem, *nem azért* vesztettem el, mert nem alkalmaztam demagógiát. Ebből a választásból számomra a legelső tanulság az, hogy a mi népünk előtt a népbolondító demagógoknak semmi keresnivalójuk nincsen.

Néhány becsületes szót kell csak mondanunk és az ellenfél rágalmait porba omlanak. Néhány igaz számot kell csak felsorolnunk és a nép elbúsult sóhajjal felel annak jeléül, hogy a számokat megértette. És tudják minden faluban, hogy a magyar népnek ma fontosabb a jog, mint a kenyér, mert ha joga nincs, akkor kenyere sem lehet.

Berkeszen megismerem az egyik szolgabíró, Bartha Jenőt, aki higgadt és nagyon udvarias. Több gyűlésünkön ő volt ma a hatósági biztos. Kíséretében van egy kisbajuszos fiatalember, akit én valami szolgabírói hivatalnoknak gondolok s csak holnap fogom róla megtudni, hogy a kormány szubvenciójából élő vidéki lap munkatársa, aki hamis tudósításokat fog írni az én gyűléseimen tapasztalt részvétlenségről. De ebben is beakonyult a népbolondításnak. Azt, hogy a kisgazdapárt gyűlései részvétlenek, csak olyan helyen lehet megírni, *ahol mi még nem voltunk*. Visszafelé sül el ez a népbolondító fegyver is. Mert a mi okos népünk kineveti, ha az ingyen osztogatott kormánypárti újságban ilyen hazug hírt olvas.

Aztán megyünk tovább. Gégényben azt hallom, hogy *itt* Nánássy Imre képviselő korteskedett a kormánypárt érdekében: Nánássy, aki ezen a vidéken évekig a kisgazdapárt vezetője volt, sőt alig két éve éppen Thuránszky volt az ellenjelöltje a nyírbátori kerületben. Micsoda lebecsülése a magyar népnek, hogy ily rövid idő és ilyen pártfordulás után valaki elő merjen állni és a közelmúltéval ellenkező elveket hirdetni.

Meg is mondhatom, hogy Nánássy Imre NEP-képviselő nekem legjobb kortesem volt. Önmaga tapasztalhatta már Gégényben, hogy a magyar néphez csak annak szabad köze-

ledni, aki szavai szerint is él. Mert tegnapelőtt itt *Fábián Ferenc*, egy délceg, *őszülő* hajú gazdaember, akinek nemes alakját még szebbé teszi, hogy csak a féllábára húzhat csizmát, mert a másikat a harctéren elvesztette, szemébe mondta a szónokló Nánássynak, hogy renegátnak miközöttünk nincsen keresnivalója. Fábián uram tüzes lelkét méltóan kiegészíti ebben a faluban a nála jóval fiatalabb László Béla higgadtsága.

Ezután *Demecser* következik, *Szabó Károly* és *Hegedűs Samu* híveink faluja. Ez a két ölestermetű gazdaember elkísér minden gyűlésünkön. Itt Demecseren kapjuk az első vidéki hírlapokat a Thuránszky-párt vasárnapi gyűléskudarcai-ról és a nyírtéti sérelemről. A hivatalos emberek is érdeklődve kériek el az újságot és egyetlen szó ellenvetés nélkül olvassák végig.

Ezután jön a besztereci gyűlés. Mindeddig lelkes hangulat, bizakodás kísért bennünket. Itt Beszterecen jön az első súlyos árnyék: Erős János beszédében izzó keserőséggel vonja felelősségre azokat, akik az ő vitéz katonáját, *Vas s Imrét* kihagyták a szavazói jegyzékből. Kisezüst vitézségi éremmel, Károly4cereszttel kitüntetett, családos, 27 holdas gazdaember. Persze a kisgazdapárt vezetője.

Egyébként is, ahogy az autóink halad, úgy foszlik el az a pesti tévhit, hogy itt kicsiny választókerületről van szó. Nagyszámú lakossággal bíró községeken haladunk át, *csak a szavazók száma kicsiny*, nem a népé.

Most *Vasmegyerre* megyünk, ahol elég erős a Kisgazda* párt, mert egy jogvégzett fiatal gazdálkodó, dr. *Dávid Gyula* vezeti. Itt lakik *Voss Ferenc* is százhatvankét katasztrális hold birtokkal, egyike azon kevés „nagybirtokosoknak”, akikre a Kisgazdapárt támaszkodhat. Megrendülve hallgatja a nép, ahogy gazdasági programmunk elmondása után a Szentírásból idézzük: „*Te jössz ellenünk karddal és fegyverrel, mi megyünk ellened a seregek Urának nevével*”.

Aztán *Tiszarád* következik, ahol Kiss Emil bátyja a pap. Ez az a falu, amelyet az igazán Rákóczi korához méltóan kuruclelkű *Papp Mihály* gazdaembernek a kitarása miatt semmiféle

terror nem tudott tölem elvenni. Itt én a szavazásnál is többséget kaptam. '

Kemecse. Itt *idősebb Sinka István* pártelnökünk fogad, az a fehérhajú gazda, akinek a szép magyar arca, ennek a könyvnek a címlapját díszíti. Ahogy felkísér engem a gyűlés színhelyére, közben számtalan keserű panaszt mond el. Ezek a panaszok már a hideg-terrorra vonatkoznak. S ahogy elkezdődik a gyűlés és zárt sorokban állanak a komoly arccal figyelő magyar emberek, feltűnik előttem egy különálló, divatosruhás, magas, jöltáplált alak, karbatett kezekkel, az arcán *gúnyos vigyorgással*. Gomblyukában a *jogtalanul használt nemzeti-színű alapon* ott van a keréketört búzakalász. Hát így néz ki *az élharcos!*

Mikor aztán a programbeszédemet befejeztem s néhány percre bemegyek a szobába, hogy a helybeli kisgazdapárti vezetőkkel beszélhessek, egyszerre hangos kiáltás hallatszik be az udvarról, ahol tovább tart a gyűlés. Kiszéled: az élharcos felé sűrűlnek a kiáltások: „*Fizetésért mosolyog rajtunk! Első osztályon utazik az adónkból!*” Már elő is rohannak Mikecz főszolgabíró intésére dobogó léptekkel a feltűzött szuronyú csendőrök. A főbíró erélyesen mondja: „*Ha valaki még közbeszól, azt le kell tartóztatni!*” A székelyszármazású csendőrtiszt-helyettes katonásan ismétli a parancsot. Én a csendőrök sorfala elé megyek és kérő szavakkal lecsillapítom a népet: „*Nem azért jöttünk, hogy bajt okozunk Nektek, nem azért jöttünk, hogy a szuronyokba hajtsunk benneteket!*”

A vihar elül. Egyetlen fiatalember szól még közbe, Bogár nevű. Ezt átkarolom és beviszem magammal a szobába. Egy pillanatra visszanézve ott látom változatlanul karbatett kezekkel és arcán változatlanul gúnyos mosollyal a csendőroktől megvédett élharcost. Ugyan van oka büszkének lenni!?

Nagyhalász. Ez a kerület legnagyobb községe. Közel hét-ezer lakossal, amiből 1400 szavaz. Az idő alkonyba hajlik. Sokszáz ember hallgatja a beszédünket. Sötét van, mire befejezzük. Utcai világítás erre nincs, csak a csillagok világítanak. Gyalog megyünk át innen, ahol *Németh Imre* volt a

vendéglátónk, *Elek Gábor* kisgazdapárti alelnök otthonába. Közben szüntelen húsz—harminc komoly férfi fog körül. Csoportjaik állandóan váltakoznak, úgy hogy összesen százak *is* elkísértek az Elek Gábor otthonához vezető úton. Ez volt az a gyűlésünk, amelyről másnap a szubvencióos nyíregyházi újság azt írta, hogy „gyűlésünkről a nép a Thuránszky-féle gyűlésre eltávozott”.

Késő este van. Félórai keserű beszélgetés Elek Gáboréknál. Elek uram iparos *is*, gazda *is*. Öt holdja, három cséplőgépe van, 25 és 24 éves katonaviselt fiaival együtt *nem* szerepel a választók névjegyzékében. Ugyanígy kimaradt Németh Imre elnökünk, a 23 holdas, ezüst vitézségi éremmel kitüntetett komoly magyar gazda. Szép kis véletlen: a kisgazdapárt elnöke és alelnöke. *Ilyen* férfiaktól félti az ország jövőjét a szavazójegyzéket összeállító hatóság.

A faluban már vége van a napnak, de minket Nyíregyházán még ezernyi munka vár. Sürgönyöket kell szétküldeni, hogy pártunk országgyűlési képviselőit tudassuk a képtelenül rövid időre kitűzött választási terminusról s meg kell tudnunk, kiknek a szervezési segítségére számíthatunk. Ma már van éjjeli nyugalomunk: teljes négy órát aludhatunk.

A NÉP SZÍVE.

Augusztus 11, szerda.

Reggel ötkor kezdődik a munka, sürgönyök és levelek. A Pestről érkezett lapokban megdöbbenve olvassuk, hogy még mindig azt írják, hogy 29-én lesz a választás. Szerte az országban senki sem tudja, hogy a kormánypárti jelölt érdekében ezt a választási terminust képtelenül rövid időre tűzték ki. És ezenkívül képviselőink egyrésze külföldön tartózkodik. A NEP-nél ez nem számít, az ő százhetvenes tömegükből mindig marad itthonra is néhány tucat. Eckhardt Tibor sincs még Magyarországon. Kilenc órakor *Nagy Ferencsel* beszélék a pesti telefonon. Ez a baranyai okos gazdaember hosszú évek óta tölti be országos pártunk főtitkári tisztét. Elhűlve hallja tőlem a 22-iki választási terminust. Aztán tudatja, hogy *Kun Béla* bátyánk, a hódmezővásárhelyi kisgazdapárti képviselő, aki már múlt pénteken itt tárgyalt Nyíregyházán a kemecsei kerület ügyében, ma meg fog érkezni a déli vonattal. Mára csak három gyűlésre kaptunk engedélyt, mivel a *harmadik jelölt* is megjelent a választási küzdelemben és a hatóság nem tudja ellátni egy-egy pártnál több gyűlésnek az ellenőrzését. Mai gyűléseink már délután lesznek, tehát Kun Béla résztvehet rajtuk.

A harmadik jelölt *Csik László*, Budapesten a keresztény-

párt tagja, — itt nyilas programmal indul. Ahogy délelőtt átmegyek a megyeházára Borbély alispánnál udvariassági látogatást tenni, éppen előttem jön ki az alispáni szobából Csik. Ő is látogatást tesz. De ő *csak ma érkezett a kerületbe*. A megyeháza előtt vastag zöld nyilaskeresztekkel bemázolt autó várja a budapesti kereszténypárt tagját. És én már most elgondolkozom rajta, vájjon *ha a Független Kisgazdapárt nem vette volna itt fel a választási küzdelmet, akkor is lett volna-e nyilas jelölt?*

Ahogy Kun Béla bátyámmal autón a délutáni gyűlésekre indulunk, már a nyíregyházi *temető falán* méteres betűkkel, mésszel mázolt szavak éktelenkednek: Jövünk! Győzünk! Bátorság! Kitartás! és közben-közben a Krisztus Urunk keresztjét külön jelekkel megcsúfoló ugyancsak méteres jelvények. Néhány nap múlva ugyanezeket az írásokat és rajzokat a megszentelt temetőkert faláról *Borbély alispán rendeletére lemosták*.

Kun Béla is csak tőlem tudja meg, hogy mától számítva tizenegy nap múlva: választás. Ő is csodálkozva és lehangoltan fogadja ezt a hírt. De aztán felvillanyozódik, hiszen megérkezünk Nyírturára a nép közé, annak a népnek a testvérei közé, amely nép 25 éve küldi őt ellenzéki programmal a parlamentbe.

Nyírturán látom először kinyílni — a nép szívét. Száraz adatokkal magyarázzuk el, miért nem tudnak a gyermekeiknek cukrot és ruhát vásárolni és a falusi asszonyok sírnak. Meglett férfiak behúzzák mélyen szemükbe a kalapot.

Nyirpazonnyban egy kis meglepetés. A három órára engedélyezett gyűlésünket „véletlenül” négy órára dobolták. De a kisgazdapárti mozgalom préitűszerűen föllángolt terjedését *ilyen* eszközökkel nem lehet hátráltatni. Néhány perc alatt már 50—60 ember van együtt és kis félóra múlva több száz ember előtt megkezdhetjük a gyűlést. Addig én már az út mellett húzódó árok két partján egy-egy rövid beszélgetésben a legfontosabb gazdasági bajokról tájékoztattam a választókat. Ők is elmondják egy komoly sérelmüket, idősebb *Szakács Mihály*

a szószólójuk. A tavasz óta nekik kiutalt kisbérleti földekbe nem tudnak belejutni. Nem kezdhetik a földművelő munkát, mert a helyi hatóságok az előre megsejtett nyílt szavazás miatt húzzák-halasztyják a birtokbahelyezéseket. Képzelnék el micsoda *destrukció* ez, hiszen éppen ezeken az augusztuselői vasárnapokon hirdeti Budapestről a földművelésügyi minisztérium rádióelőadása, hogy törjük mielőbb a tarlót. A nyírpazonyi embereket a budapesti tanács ellenére nem engedik tarlót törni. A fővárosi országépítő program így lesz a vidéki nyíltszavazás légkörében zengő húrrá és pengő cimbalommá. Este Nyíregyházáról én emiatt az Országos Telepítésügyi Igazgatóságnak fogok táviratozni, hogy ezt a szörnyű ellenfejlesztését a mezőgazdaságnak megakadályozzam.

(Még nem tudom most, hogy hiába táviratozok, mert a nyíltszavazás napjáig itt nincs birtokbahelyezés. Még a minisztérium intézkedésére *sem*.)

És itt is kinyílik előttem a nép szíve, az egyik ember azt mondja: jövőre egyedül tessék hozzánk jönni, akkor már itt nem kell kíséző.

Oroson ismét meglepetés vár bennünket. És ki tudja, ha nincsen ott velünk az óriási tapasztalatú és higgadt Kun Béla képviselő, hogy akkor milyen súlyos eseményeket idézett volna elő „a hatóság tapintata”.

Hat órára engedélyezték a mi orosi gyűlésünket s előtte ötre a nyilasgyűlést. És nemcsak azért, hogy mi csak kevés ember előtt kezdhesünk, nemcsak azért, hogy megvárakoztassanak, hanem *egyéb okokból is*.

Ahogy hét órához már közel, a sötétedő falusi uccán jön a mi gyűléshelyünk felé a nép, elébük megyek: megszorítani a kerges kezét *a nyilasok* gyűléséről jövő derék magyar embereknek és megmondom, hogy engem küldött Eckhardt Tibor. Az ő kedves és szép válaszuk mind egyforma: „Az Isten éltesse.” Én már akkor éreztem, hogy az előre kitervezett botrány az én gyűlésemen nem fog sikerülni.

A közeledő nép között egy zárt csoportban összetartó, kicsiny társaságot látok, közöttük egy-két zöld ing. Nem mesz-

sze tőlük fiatal, fekete reverendás alak, akinek később a gyűlésen velem szembeforduló kemény tekintetéből és abból is, hogy pap létére nem jött közénk az emelvényre, vajami különöset érzek. De ennél sokkal különösebb és sokkal súlyosabb látszatot, sőt valóságot mutat az a körülmény, hogy ezt a zárt és néhány zöldinggel tarkított csoportot a nyíregyházi NEP-lap kisbajuszos újságírója kíséri. Neki már *előre* oka van arra, hogy itt botrányt sejtсен. És mit törődik ő azzal, hogy ez a botrány esetleg magyar emberek vérébe is kerülhet. Itt csak egy „komoly” cél van: a Független Kisgazdapárt gyűlésének a botránybafulladásza.

Kun Béla látja a súlyos helyzetet és azonnal intézkedik. A nyilasok ellen lánggal égő Fuchs titkárunknak ezen a gyűlésen nem szabad beszélnie, mert ő harcolni akar. Az első beszédet Kun Béla fogja mondani. Aztán jövök én és utánam a nagy tapasztalatú Eröss János fejezi be a gyűlést. Kun Béla bevezető beszéde valóságos remekmű. Kiméletesen és tárgyilagosan kezdi, az indulatok lecsillapodnak és a beszéd végén mégis azt vesszük észre, hogy meztelenre vetkőzve állnak a mi józan és értelmes népünk előtt a nyilaspárt *valóságos* céljai, így történik az, hogy Kun Béla beszéde elején az én nevem említésekor a tízfőnyi nyilas csoport „le vele!”-t kiált és a beszéd végén már nem mer beleszólni az élj énbe. Én tehát egészen megnyugodott légkörben kezdek beszélni. Semmi nyilasellenes politikai kérdést szóvá nem teszek, mert megértettem Kun Béla intencióját és betartom az általa megmutatott vonalat. A gazdasági élet visszacsúszásáról, ellenzéki felfogásunk okairól beszélek. „Minden jó magyar embert megbecsülünk, aki a becsületes ellenzékiséget támogatja.” Ez a beszédem lényege, mert nekem mint jelöltnek nem szabad egyes nyilas hallgatókkal személyes vitába keverednem.

De befejezi a feladatot Eröss János, ő már elmondja, hogy az egyik helyi nyilasvezető — akinek én itt a nevét azért nem említem, mert az ő megcsalódásában és az ő jóhiszeműségében is hinni akarok — már a *harmadik* politikai pártban látható. Sőt már azt is elmondhatja, hogy Festetics Sándor, a

grófi nyilasvezér, negyvenezer holddal a háta mögött hirdeti az uszítás programját. S ezekre a kézzelfogható igazságokra a gyűlésszavarás szándékával jött nyilas csoportnak nem lehet válasza. Jól végzett kötelességtudattal térünk vissza Nyíregyházára és kísérik a vonathoz Kun Bélát, aki referálni fog a pártban a látottakról és a rövid választási terminusra való tekintettel a legkomolyabb központi segítséget fogja sürgetni.

Nyíregyházán megtudjuk, hogy Dinich Győzöt genyes mandulagyulladás hátráltatta az utazásban. Ezért csak holnap vagy holnapután érkezhetsz. Ez bizony nem kellemes hír. Egyre-másra jönnek a többi negatív válaszok is. Matolcsy Mátyás felesége sürgönyöz, hogy férje a falvakat járja és nem tudja hozzá az én leveletem továbbítani. A többi képviselők is még mind abban a hitben vannak, hogy húsz nap múlva lesz a választás. A most 19-ikére hirdetett budapesti pártkongresszusunk előkészítése pedig a kisgazdapárt központi szervezeteinek tagjait akadályozza abban, hogy segítségünkre jöhessenek. Csak egy jó hír van: a hét végén biztosan eljön Szenté József, ez a nagyszerű tahitófalusi kisbirtokos, aki a váci kerületben még a képviselőház egyik alelnökével is föl merte venni a választási harcot. Típusa a keménykötésű kálvinista magyarnak, a vállá olyan széles, hogy elállja az ajtót, csendes beszéd közben is dörög a szava és soha senki még rekedtnek nem hallotta. Őserejű magyar férfi, aki sokat fog segíteni.

A pesti újságokból olvassuk, hogy Széll belügyminiszter *szabadságra utazott*. Csak jóval a választás után fog visszajönni. Mit jelent ez a mi küzdelmünkre?

Augusztus 12, csütörtök.

Végre a fővárosi lapok is megírták tegnap délután azt a szombaton történt „váratlan” eseményt, hogy a választást augusztus 22-re tüzték ki.

Ma négy gyűlésünk lesz. Az első *Sényőn*, *Papp Károly* házában. A gyűlés a szokott hangulatban folyik le. Kétnapos választási küzdelmünk híre már szétfutott a szabolcsi falvak-

ban. A 15 éve hiányzó alkotmányos küzdelem megújulása felgyújtotta a nép lelkét. A gyermekek mindenütt éljent kiáltanak, de csak néhány nap múlva fogják azt is megtanulni, hogy az éljenhez már hozzátesszük a jelölt nevét. Ma még az „éljen” csak egy öntudatlan fölszabadulási érzést jelent, ami a szülő lelkéből a legkisebb gyerek szívébe is behatol. Megrendítő az is, ahogy a gyűléseink végén ez a nép a Himnuszt éneкли. Mély férfi énekből, csengő asszonyi s vékony gyermekhangokból egyaránt kihallszik, hogy mily régen tépi őket a balsors és mint várják a jobb jövődöt. Tapasztalt barátaim arra intenek, hogy én az éneklésben kíméljem magamat, hiszen a hangom már amúgy is érzi a sok programbeszédet. Aztán mellettem áll az erőshangú Hegedűs Samu és Szabó Károly, közöttük meg sem lehet hallani, hogy én éneklek-e vagy nem. De én ez előtt a nép előtt nem tudok tettetni. Az ő szívük fölszabadulása magával ragad és minden más tanácsot háttérbe szorít. Soha nem lesz az életemnek szebb emléke, mint ezek a szabolcsi falusi gyűlések, amelyek végén mezítlábas, rongyos embe-
rekkel, asszonyokkal és gyerekekkel együtt énekelhettem a Himnuszt.

Amit én itt most látok, az nekem diadalmenetnek tünik, a szubvencióval el *nem* némított vidéki újságok is ezt írják. Már nem is kételkedem a választási győzelemben. De ha a jövőbe látnék, akkor most tudnám, hogy itt Sényőn, ahol most ezt a szép gyűlést tartjuk, később a gyakorlatlan népet annyira „sikerült” megfélemlíteni, hogy még a szavazóküldöttségben a pártunk megbízásából résztvevő négy emberem sem mert leszavazni rám. Ilyen *ismeretlen* eszközökkel megfélemlített — (mert hogy a hideg-terror éjjel mit művelt, azt soha teljesen kinyomozni nem lehet) — községek elképesztő szavazási eredményei hozták ki a választási eredményt.

Most *Nyírtétre* megyünk. Ez az a hely, ahol a puskatus én előttem már *minden* választási agitációt elvégzett. Én ezt még akkor nem tudtam. A gyűlésünk itt is ugyanolyan szép, mint máshol — és itt is csak egyetlen szavazatot fogok kapni, mint Sényőn.

Székely. Ide különös szeretettel jövök, mert a bírót is Liptáknak hívják, Lipták András; higgadt, komoly magyar ember, aki nagyon okosan tud vigyázni falujának az érdekeire és ebből a célból a legnagyobb öntudatossággal tartja a felsőbb hatóságokkal is a jóviszonyt. Mégsem tudta elkerülni, hogy 22 gazdatársával együtt a csendőrök meg ne idézzék, holmi tiltott gyűlés ürügyén, ami persze teljesen alaptalan vád és csupán arravaló az egész, hogy a csendőröket látó falusi nép megrémüljön. Jellemző eset ez. Senki a felsőbb hatóságok részéről ezen a csendőri kihallgatáson ott nem volt, még ma sem tudjuk, ki rendelte azt el, sőt Lipták főbíró sem tudja, hogy ő ezen a kihallgatáson mint vádlott volt-e jelen, vagy mint hatósági tanú? Természetesen azonnal közbeleptem, hogy az ilyen zaklatások megszűnjenek.

Amennyire vártam a székelyi gyűlést, mert ebben a faluban az én nevemet viselő sok kedves család lakik, annál inkább fölháborított, hogy itt is előttem járt a rágalom. Tudni kell azt, hogy ennek a homoki földnek a népe nagyrészt káposzta- és burgonyatermesztésből él. Minden NEP-kortesnek ez van beírva a noteszébe, hogy a nép előtt a krumpliról és a káposztáról beszéljen. En ezt eddig éppen azért kerültem, mert nem akartam ilyen *olcsó* eszközökkel közeledni ahhoz a néphez, amely — ezt vallom és kemecsei tapasztalataim alapján még százszor inkább vallom — az ország kormányzása fölött is méltó ítéletet mondani.

Mégis beszélnem kellett Székelyben a káposztáról és a krumpliról. Maga az idős elnökünk, *Kádi József* uram von földre és visz be a szobájába, hogy a gyűlés előtt *számonkérje* tőlem azt a cikket, amelyet én néhány évvel ezelőtt abból a célból írtam, hogy „a MÁV drágítsa meg a káposzta fuvardíját”. Nem kell mondani, hogy én soha ilyen cikket nem írtam, de ez a hamis vád, amely Budapesten oly átlátszó és nevetséges volna, itt a falusi nyomorúságban komoly magyarázatot kíván. Valamelyik ember azt mondja, hogy „jegyző uram is olvasta ezt a cikket”.

A jegyző jelen van ezen a gyűlésen, hatósági biztосként

van jelen, itt van a NEP újságírója is, aki tegnap Oroson az előkészített botrányt leste. Ezért nekem itt most azzal *kell* kezdenem beszédemet, hogy a ti adótokból, a ti gyermekeitek hiányzó télruhájából fizetik azokat a rágalmozó korteseket és rágalmozó újságírókat, akiknek egyedüli céljuk az, hogy Eckhardt Tibornak a falu népéért vívott küzdelmét meghiúsítsák. Gyűlés után hosszú ideig együtt vagyunk a néppel. Nem szenved kétséget, hogy pártunk mellett érez mind és a rágalmakat összetörtük. Mellettünk érez. De hová fog *nyíltan* szavazni?

Székelyből *Kékre* megyünk. Először vagyunk Kéken, de itt már virággal fogadnak. A nép szíve már nemcsak megnyílt, hanem teljesen kitért. A falu szélén mezítlábas kislányok szaladnak elének, hogy az árokparton szedett vadvirágot a kocsinkba dobják. A gyűlésünk zúg az éljenkiáltásoktól. A gyűlés után ideérkezik nagybányai Horthy István királyi közjegyző is Kuchinka Gyulával az ajánlások hitelesítésére. Rövid óra alatt 27 aláírást hitelesítenek s csak azért nem többet, mert betelt a benyújtható létszám. A tárgyilagos, éles ítélőképességű Kuchinka csodálkozik ezen a gyors eredményen.

És ha én most a jövőbe látnék, akkor tudnám azt, hogy én ebben a faluban Thuránszky 221 szavazatával szemben (a mai aláírásokkal együtt) 51 szavazatot fogok kapni.

A pesti lapok csak ma közlik Thuránszky főispáni fölmentését. Pedig már napok óta képviselőjelölt.

Augusztus 13, péntek.

Ma végre megérkezik Dénesfay-Dinich Győző, hogy átvegye Kuchinka Gyula munkáját, akinek holnap az öccse tisztteavatására Pestre kell utazni. A mai első gyűlésünk Berkeszen lesz, erre már eljön a tahitótfalusi dörgöszavú kisgazda: Szenté Jóska, aki oly érthetően szokta a fogyasztási adók és a vámok antiszociális hatásait a nép előtt megmagyarázni, elmondván, hogy az Eszterházy hercegnek 200 ezer holdja van, de nem szózzák meg kétszázézerszer a levesét,

és nincs kétszázezer feje sem, hogy 200 ezer kalapnak a vámját megfizesse.

Ma nyújtjuk be az ajánlásokat. Mi is és Thuránszky is egyformán száznegyvennyolc aláírást adunk be. Viszont azt halljuk, hogy Csikék még az utolsó pillanatban is nagyon szaladgáltak, hogy a törvényben előírt száz ajánlást összeszedhessék. Most még ezt a hírt nehéz ellenőrizni, hiszen mi hatszáz szavazatra becsüljük Csik Lászlóékét. Később ki fog derülni, hogy igazuk volt a hírhozóknak, hiszen Csik az elfogadott száz ajánlásán kívül, ami már a törvény értelmében szavazatnak is számít, a választás napján csak 66 szavazatot kapott. Így lett összesen 166 szavazata.

Én már abban a belügyminiszterhez írt nyíltlevélben, amelyet még hétfőn közölt az egyik budapesti napilap, fölhívtam arra a figyelmet, mennyire szükséges vigyázni, hogy egy jószándékú új törvényt *mindjárt a kezdetben* meg ne hiúsítsanak a hazánkban sajnos annyira elszaporodott alacsony gondolkozású kortesek. Most látom csak, mennyire alapos volt ez a figyelmeztetés, mert már itt, a kemecsei választáson, tehát *a legelső alkalommal*, amikor az új ajánlási törvénynek gyakorlati alkalmazása lehetett, kitöltötték a kortesek a minden írott törvényben elkerülhetetlen hézagokat a maguk gonosz agyafúrtságával.

Sohasem értettem meg jobban, mint itt Kemecsen, hogy *miért* bünteti az angol jog sokszorosan súlyosabban a törvények kijátszására irányuló szándékot, mint csak a törvény megsértését.

Tudni kell, hogy az új ajánlási törvény legföljebb százötven aláírás benyújtását engedi meg és ebből a választási biztos csak száz érvényes aláírást fogadhat el. E rendelkezéseknek az a célja, hogy egyrészt az előre „nyíltan” leszavazottak száma a százat meg ne haladhassa, másrészt hogy ezernyi aláírás gyűjtésével ne lehessen a népet egyenkint terrorizálni. A NEP-kortesek ezt a rendelkezést úgy játszották ki, hogy gyűjtötték mégis az aláírásokat, csak éppen nem a hatóságnál való benyújtás céljára, hanem *a saját íróasztalfiókjuk számára*. És

annak a szegény falusi embernek, aki megtévesztve vagy megfélemlítve aláírta nevét az ő magánívükre, mindjárt bebeszélék azt is, hogy ha ő ezután másra mer szavazni, mint akinek aláírt, akkor börtönbe fog kerülni. Fenyegetések valószínűsítésére pedig bemutatták a nyomtatott ajánlási törvénynek azt a rendelkezését, amely szerint valóban büntetendő cselekményt követ el az, aki egyszerre két pártnak az ajánlási íveit aláírja.

Hogyan magyarázzam én meg ezeknek a szegény megtévesztett embereknek, a nyomtatott törvény bonyolult fogalmazásából, hogy ez a büntető rendelkezés nem öreájuk vonatkozik? Hogyan mutassam meg nekik azt a különbséget, ami a hatósági ajánlási ívek és a NEP-kortések által körözött — de szintén különböző körpecsétekkel ellátott — aláírásgyűjtő papírok között van? Reménytelen feladat. És vegyük ehhez hozzá, hogy minden faluban, az idegen vármegyékből összegyűjtött NEP-élharcosokon kívül, még rendelkezésre áll minden egyes községi ember: az éjjeliőr, a kisbíró, a tűzoltóparancsnok, a négy vagy nyolc esküdt, a mezőőr és az írnok, szükség esetén pedig még a megyei útkaparók is, akiket erre a „nemes” szervezőmunkára mind föl lehet használni. Mi ilyen módszerekkel nem viaskodhatunk. Ezért ezekről a lapokról kérem a belügyminiszter urat, terjesszen be törvényt súlyos büntetéssel azokra, akik a választások tartama alatt a hivatalos 150 ajánláson kívül bármilyen aláírásokat gyűjtenek. És ez nemcsak a nyílt szavazásra vonatkozik, hanem a titkos szavazásra is. Mert ismerni kell a mi népünket: ez *betartja* adott szavát és már *becsületből* sem változtat rajta, ha már egyszer valahová aláírt.

Mai négy gyűlésünk mind olyan fálvakban lesz, ahol már egyszer voltunk. Másodszor tartunk gyűlést Berkeszen, Gégényben, Beszterecen és Nyírturán. Nem tudom leírni ezeket a gyűléseket, mert az a szeretet, amellyel minket másodszorra várnak, már leírhatatlan. Csak a nyírturai gyűlésről számolok be.

Addig is, amíg odaérünk, a nép szívének megnyílásáért akarok elmondani újabb példákat, amelyek nemcsak a mi népünk hűségét és háláját bizonyítják, hanem *páratlan tehetségeit* is.

Idős, meglett gazdaemberek verseket írnak a választási harc-ról. És milyen szép verseket. Idézek legelőször Végh Ferenc berkeszi kisgazda 12-szakaszos verséből. Az egészet csupán azért nem mondom el, mert a magam személyére vonatkozó és a László-zászló rímeket érthetően kihasználó részeket elhallgatom:

Ki Eckhardttal fáradozik,
Jobb magyar sorsért dolgozik,
Küzd a szegény magyar népért,
Az emberibb megértésért.

Azután rátér Thuránszky Pál kormánypárti jelöltnek arra a két év előtti szereplésére, hogy a nyírbátori kerületben szerzett egyhangú mandátumát (Nánássy Imre ellen!) a Közigazgatási Bíróság megsemmisítette:

Hisz volt is már egyszer követ,
Most is mozgat minden követ,
De egykori mandátumát
A bíróság vizsgálta át.

Kit a bíróság lefokoz,
Magyar népnek csak bajt okoz,
Arra kérlek jó magyar nép,
Ne légy most is szavazógép.

Aki ezt a két szakaszt átnézi, látni fogja, hogy a poétika tudományának tankönyveiben sem lehet tökéletesebb példákat hozni a szabályos ritmusra és a kitűnő rímre.

Érdekes a következő választási vers is, erről azonban őszintén megmondom, hogy nem földművelő, hanem tanult ember írta:

Bornak is rossz, hogyha karcos,
Csúnya szerzet az élharcos,
Ingyenélő, haszonleső,
Álláshalmozást kereső.

A nyilasok doktor Csikja
 Ő is kiállott a síkra,
 Reménye halvány *csík* lehet
 S megbukván, halkan elmehet.

Engem nagyon meghatott az a vers, amelyet Szabó Károly demecseri kispálya írt, még pedig nem annyira a vers szépségeért, hanem mert én magam jól megismerhettem Szabó Károly bátyám hű, okos és kitartó egyéniségét és így tudom, hogy amit ő írt, az nemcsak szépművészet, hanem mélyen átértzett igazság. Hosszú versének vége ez:

Az a mi kérésünk, az a mi óhajunk,
 Hogy mi egy csoportban csak egyet akarjunk,
 Kenyeret a népnek, munkát a munkásnak,
 Jobb megelégedést a magyar kispályaéknak.

És most áttérek arra a megszorító és megrázó befejezésre, amely a mai napunkat lezárta. A nyírturai gyűlésre, ahová ebből a kicsiny faluból félezernél több ember jött el. Már amint beérünk a faluba, az uccán sötétlő embertömegek láttán tudhatom azt, hogy itt valami nagy eseményre készülődik a nép. Akik a mi tegnapelőtti gyűlésünkön már itt voltak, valami nagyon szívhezszóló, hívogató szóval mondhatták el a többieknek is, amit tőlünk hallottak.

Meg kell most magyaráznom *második* gyűlésünk technikáját. Hiszen az első gyűlésen már elmondottuk gazdasági programunkat és nincs értelme ismétlésekbe bocsájtkozni. Ezért most nemcsak a jól ismert program fog itt szóba kerülni, hanem minden mondanivalónkat már az is befolyásolja, amit itt a helyszínen, a kicsiny szabolcsi falvakban láttunk és tapasztaltunk. És a legfontosabb és legelső tapasztalat, hogy *ennek a népnek fontosabb a jog, mint a kenyér*. Rongyos, mezítlábas emberek jönnek hozzám és egyik sem a szegénységét panaszolja, hanem azt, hogy nem vették ember számba, kihagyták a választók névjegyzékéből. Itt a falusi való-

ság tükrében semmivé foszlik a budapesti élharcos-elmélet a kenyérről és a jogról.

S ha utánagondolunk, könnyű is ezt megérteni. Hiszen az emberi szervezet alkalmazkodni képes a legszárazabb kenyérrrel való táplálkozáshoz is. De az ember lelkét úgy alkotta meg Isten, hogy mindig az igazságosságra és a szabadságra vágyakozzék. Ennek a megrendítő tapasztalatnak a nyomán hangzanak el beszédeink a második gyűlésen. Egy új jobbágy-ság alól kell a falu népét felszabadítani, keservesebb jobbágy-ság alól, mint a régi volt, amely terményeinek csak egytized részét vette el. És oly könnyű megmagyarázni, hogy az ő adóban, kamatban és agrárrollóban fizetett mostani új jobbágy-terhük és robotjuk csak abból származott, hogy a jogaikat elvették tőlük. Úgy tört le és foszlott le a falusi nép kenyere, ahogy a távolba tűnt az az idő, mikor még 1920-ban Nagy-atádi Szabó István idejében titkosan szavazhatott.

És ami csak halk sóhaj, amikor a gazdasági programról beszélünk, minden gyűlésen dübörgő kiáltás visszhangjává változik, ha a nép jogai és ennek legfontosabbja, a titkos választójog kerül szóba. Mindenkinek meg kell ezt a tanulságot értenie, aki ennek az országnak a jövődjét nemcsak a karhatalom fegyvereire, hanem a nép megelégedettségére is akarja építeni. Ez, amit most elmondottam, *második* gyűléseink lényege.

Hogy a turai körjegyző mindezt *nem* tudja, az hamar kiderült a nyírturai gyűlés után. A körjegyző úr úgy látszik érdemeket óhajt szerezni (ami Túrán is és a hozzá tartozó Sényőn is *a szavazatok számaránya* szerint tényleg *sikerült* neki), ő nem látja azt, hogy a *valóságban* érdemekkel éppen ellenkező eredményt ér el. Ugyan mire való másra, mint az elkeseredés szítására, hogy hatósági biztosként figyelmezteti szónokainkat oly alkalmakkor, amilyen beszédeket maga Mikecz István főszolgabíró is egyetlen figyelmeztetés nélkül hallgatott végig?

Mikor a beszédemet kezdem, a fent körvonalazott és a nép jogairól szóló beszédet, ismét érzem a galvanikus áramot,

a nép szeretetét. Nekem itt már alig van hangom, kínlódva törnek ki hangszálaim közül a szavak, hiszen már a tizenkilencedik beszédet mondom három nap óta. Itt már ismernek és az én leromlott hangom nyomán felszáll a nép szána-kozó sóhaja: „szegény”. Lassan-lassan mégis folytatni tudom a mondanivalóm. A rekedtségnek a hangszálakra ereszkedő köde szünetek közben ólmozza le az ember torkát s ahogy beszélni kezd, lassanként föl szabadul. A hatást, ami beszédeink» különösen az utánam következő Eröss János és Biró József beszédei után fölviharzik, ismét nem lehet leírni. A besötétedő falusi ég felé a gyűlést záró Himnusz most már úgy száll, mint egy zúgó imádság.

Gyűlés után néhány percig odakint beszélgetek az embe-ekkel. A hangulat szívfájdítóan megható. Lassan, békésen, de fölemelő érzésektől áthatva oszladozik a félezernyi tömeg. Öreg falusi asszonyok körülvesznek és áldó szavakat sutto-gnak. És ebbe a megrendítő és mégis nyugodt hangulatba, egy rongyos népnek a mindenek felett álló hazaszeretetét bizonyító esti jelenetbe, egyszer csak fülsértő ordítás hallatszik. A csend-örök ordítanak: Mars haza, itt már nincs senkinek keresni-valója. A jegyző úr intézkedett?

Az én szememet piros köd futja el. A csendörök és a jegyző elé állok: „Hogy mernek ordítani ezzel a magyar nép-pel? Micsoda sértő kihívás ez egy hazafias és józanul tisztelet-tudó népnek a türelmével?” A jegyző olyan választ ad, ami még inkább meggyőz arról, hogy sötétben botorkál ez a szegény ember: Mi meg fogjuk őrizni népünk „nyugalmát”. A jegyző mellett most már ott van a később érkezett Bartha szolgabíró is. Neki a szeméből látom és a hangján hallom, hogy a túl-buzgó jegyző érdemkereső viselkedésével nem ért egyet, de most már kénytelen ő is a „hatósági biztos” mellett kitartani.

De amíg ez az izgatott vita folyik, a nép már megfordult és rémülten rohan haza. Ez a *megrettent rohanás az első csend-örkiáltásra*: az én számomra ennek a nyírturai éjszakának a leg-borzasztóbb és soha el nem felejthető emléke. Lehet, hogy a turai nép sem fogja talán elfelejteni, hogy én aztán a csend-

örök *előtt* és a nép *mögött* hazakisértem az egész falut. Hogy megvártam, amíg minden polgár és minden család háborítatlanul aludni térhet, ottmaradtam mindaddig, *amíg a csend-örök is ottmaradtak*. Mikor már hazafelé indultunk, éreztem a kicsiny kunyhók világítatlan ablakából felém lobogó láthatatlan világosságokat, amelyek a szabadság gondolatára támadtak. De ha ők el is felejték a jogukat az ő jognélküli sötét életükbe való *első* megérkezését, én sohasem fogom elfelejteni a csendőr első kiáltására rémülten rohanó tompa zaját a mezítalás lábaknak, amelyeknek a tulajdonosai olyan okos és hívő szemekkel hallgatták néhány perccel előbb a mi beszédeinket. Eszembe jutnak könyvek és utazások emlékei: Franciaországból, Hollandiából, Belgiumból. Ott is van paraszt, ott is van csendőr: és világított, csatornázott falusi uccákon méltóságtelesen térnek haza a gazdakörből, vagy a párthelyiségből az új ruhába öltözött flamand, francia és németalföldi parasztok, eszükbe sem jut, hogy rájuk merhet kiáltani a csendőr és sejtelmük sincsen a „pihenő” fogalmáról. S amikor nekem ezek a távol nyugati képek járnak a fejemben, én nem tudom elhinni, hogy a nyírturai közjegyző úrnak ebben a faluban ma este igaza lett volna.

(A rákövetkező vasárnap a szubvenció fejében horogkereszttel játszadozó pesti újság gúnyos riportot közölt egy kitalált történettel: „Én megvédem a népemet” alcímmel, a mi kemecsei küzdelmünkről.)

A nép *szívéről* szólt az imént elmondott néhány nap története. És ezért nekem itt kell megcáfolnom azoknak a pesti szociográfusoknak a sületlen „realizmusát”, akik „bölcsen” hirdetik, hogy a parasztnép teljesen anyagias s akik büszke szellemességként mesélik azt az elkoptatott történetet, hogy a falusi nép csak az állataihoz hív orvost, de a gyermekeihez nem. A valóság gyakran ezt a *külső* képet mutatja, de a *belső* ok más. A beteg téhénhez *muszáj* orvost hívni, mert vele együtt tönkremegy a család, a megsíratott beteg gyerekhez azonban *nem lehet*, mert nincs erre pénz. Mennyire szereti a mi népünk az utódaikat — s ez az *igazi realizmus*, mert a természet örök törvénye még erősebben él a természethez legközelebb álló falusi

népben — azt számtalan élményből megtudhattam. Ezek közül a legmegrendítőbbek, amikor nyolcvan éven túl lévő öreg ember vagy öreg asszony jön hozzánk botorkáló gyöngé mozgással és halk hangon suttogja áldó szavait. Jól tudják ők, milyen közel vannak az elmúláshoz. És a fizikai megsemmisülés küszöbén az ő halk szavaiknak mégis az az értelme, hogy ha mi a gyermekeknek, az unokáknak jobb életet harcolunk ki, mint amelynek ők a legvégén állanak, akkor megáld minket az Isten. Íme, ilyen az „anyagias” nép „önzése”.

A JOGTALANSÁG FÖLDJE.

Augusztus 14, szombat.

Nyíregyházán kell még mindig a pártközpontot tartani, mert Kemecsen csak mától kezdve lesz telefon. Itt is egy példa arra, hogy milyen hátrányt jelent az ellenzéki pártnak a képtelenül rövid időre kitűzött választás. Hiszen a hatalom pártjának rendelkezésére áll az egész hivatalos telefonhálózat, csak nekünk kell külön egyetlen telefontal küszködnünk. Meg kell jegyezni, hogy a postaigazgatóság a technikailag lehetséges leggyorsabb módon intézte el kérésünket. De mégis megmarad az a hátrányunk, hogy csak nyolc napon tarthatunk magában a kerületben központi pártirodát.

Mind a három jelölt ajánlásait elfogadták. A nyilasjelölt is, akinek az utolsó pillanatban sikerült a szükséges száz aláírást összegyűjteni. Ez a körülmény pótválasztást sejtet mindazok alapján amit láttunk, hiszen minden lelkesedés ellenére nehéz mindjárt az első alkalommal abszolút győzelmet remélni, amikor a kisczardapárt községbeli vezetőinek, a legjobb gazdáknak, a szavazó jogból való kizárását magam tapasztaltam. Már most híreket rebesgetnek arról, hogy Csík László vissza fog lépni a kormánypárti jelölt javára. Én mindenkit kérek, hogy ilyen híreket ne terjesszen, mert ez a választási törvénybe

ütközik. Különbösen sem tartom valószínűnek, hogy a nyilas-jelölt otthagya a kétezer pengőjét, amit visszalépésekor okvetlenül elveszít. De erre az utolsó érvemre azt felelik a tapasztaltabbak, hogy Csik a kétezer pengőjét így is, úgy is elveszti, viszont ha visszalép, akkor „más módon” visszakaphatja.

A pesti pártközpontból azt a hírt kapjuk, hogy délután négy órakor támogatásomra ide érkeznek Dulin Jenő, Gaál Olivér és Szetsey István képviselők. Ez annyit jelent, hogy már ma délután ők csak az első, 3 órára kitűzött gyűlésünket mulasztják el: a vas megyerit, viszont a nyirbogdányi és nyirpazonyi gyűléseinken már ottelehetnek. *Nyirbogdány* különösen fontos, ugyanis ebbe a faluba még egyáltalában „bejutni” sem tudunk. Pedig itt közel két és félezer lakos van, ha a szavazók aránya alig is éri el a tizenhat százalékot. (Megjegyzem, ezeket a számokat csak *később* fogom még megtudni.) Valami ismeretlen, láthatatlan és mégis félelmes terror élhet ebben a faluban, amiért eddig egyetlen gazda nem akadt, aki nekünk az udvarát gyűlés céljára ide merte volna adni. Hivatalos helyiségeket pedig a hatóság tüntető „pártatlansággal” egyik pártnak sem engedélyez gyűlés céljaira.

A vas megyeri első gyűlést Szenté Jóskával kettesben kell megtartanunk. A tahitótfalusi kispap nagyszerű beszédet mond, de az én megkínzott hangomnak mégis elviselhetetlen teherpróba az a hosszú beszéd, amelyet támogatók hiányában itt el kell mondanom. Erőss János *is* teljesen tönkretette már a sok szónoklásban a hangját, Biró Józsefnek ma Debrecenbe kellett utaznia *egy* tiszántúli politikai ügy elintézésére. A megyei kispap vezetői közül Rimaszombathy Gézának *egy* közeli rokona halt meg, a kisbirtokos *Lovas Kovács András* megyei alelnökünk szombat délutánig a mindennapi kenyér gondjaival küszködve szintén csak a nyirbogdányi gyűlésre érkezhett hozzánk.

Nyirbogdányban Lovas Kovács és Szenté József beszédei után én egészen halálra rekedve kezdem a beszédet, pedig először vagyok itt, tehát nekem, mint jelöltnek, minden fontos programpontunkat el kell mondanom. Így az embertelen föl-

adattól való megszabadulás érzésével látom, hogy beszédem közben megérkeznek végre a kisgazdapárti országgyűlési képviselők vármegyei vezető férfainkkal. A kicsiny gárda egyik legreprezentatívabb csoportja a kisgazdapárt képviselőinek. A délceg, ősz Szetsey István Nagyatádi Szabónak, az egykori híres kisgazdavezérnek a kerületét képviseli. Gaál Olivér, a nagy Gaál Gaszton fia, Dulin Jenő pedig olyan szónok, aki beszéde közben a belső hévtől szinte átizzik. Nem kell mondani, hogy ennek az elhagyatott, magáramaradott és jogaitól hosszú időig megfosztott falunak a népe hogyan fogadta az ő beszédeiket.

Ami egészen feltűnő, az *Dékmár Károly nyirbogdányi jegyzőnek a minden korlátot áttörő udvariassága*. A képviselőkre való tekintettel a községháza udvarán tarthatjuk a gyűlést, a jegyző — aki itt hatósági biztosként (!) szerepel — bort hozat a képviselő urak számára és hangos „úgy van”-okat kiált közbe, mikor Dulin Jenő beszél. Pedig Dulin *nem* dicséri a kormányt, sőt megdöbbenően színes hasonlatokkal mutatja be a nép jogoknak az élharcosi kormánypárt által való elárulását.

Soha és sehol én még a falu intelligenciájának ilyen félelmetesen silány és gyöngé, jóhiszeműség, férfiméltóság és jellemnélküli viselkedését nem tapasztaltam, mint Dékmár Károly jegyző esetében. Az ő nevét kiírom, nem úgy, mint másokét, mert önála a nyilvános megszégyenítés helyénvaló: azt, amit ő a magyar nép ellen vétkezett, legfeljebb földi bíró bocsáthatja meg, bár én bűnvádi feljelentéssel arról is gondoskodtam, hogy földi bíró se bocsáthassa meg könnyen. Mert *ez az „úgy van”-ozó, bort hozó jegyző úr a választás napján a szemem láttára követett el választási bűncselekményeket*, szivarokat osztogatott a szavazók között és már reggel féltízkor a fülem halatára hirdette törvényt sértően a nép előtt a Thuránszky-párt biztos győzelmének szavazási eredményeit. Az ő „érdeme”, hogy Nyirbogdányban a kormánypárt 281 és én 34 szavazatot kaptam, holott még a mai gyűlésen kívül is lesz itt olyan szép gyűlés a következő héten, hogy az indulni készülő autóm száz és száz éljenző ember fogja körül.

Persze Dékmár jegyző úr most még „számol” azzal a

lehetőséggel, hogy engem képviselővé választanak, vasárnap reggeli bűncselekményeinek elkövetésekor pedig már „tudta” az ellenkező bizonyosságot. Ilyen falusi „vezetők” mutatják, mennyire igaz, hogy az intelligenciát a vidéken tönkresilányította a nyíltszavazásos rendszer és a mi országépítő küzdelmünk számára semmi más fundamentum nem maradt, mint maga a józan, okos és jellemes föld népe.

Szetsey István, Gaál Olivér és Dulin Jenő képviselőkkel ezután Nyirpazonyban tartunk gyűlést. Ez már nem ismeretlen hely: *második* gyűlés! Így tehát a hangulat forró. És tudott tény, hogy a népek a lelkesedése a szónokokat is külön lázba hozza. Különösen Dulin Jenő beszél itt mindenkit magávalragadó lendülettel. Szava mennydörög, előtte az asztalon csatánva dülnek föl a vizespoharak. A nép csillogó szemekkel, időnként felviharzó helyesléssel hallgatja.

Este Nyíregyházán nekem már a csendes beszélgetéshez sincsen hangom. Az interurbán beszélgetéseket csak kétségbeesett erőlködéssel tudom lebonyolítani. Végül is egyik barátom tanácsára calcium-injekciót kapok és ez másnapra valóban hasznosnak bizonyul a garatgyulladás visszaszorítására.

Most este megérkezik Mojzes János képviselő is, akinek a nagybaracskai mandátumért vívott harcát a hamisító hatóságok közegek és gróf Teleki János megsemmisített mandátumú MATEOSz-igazgató ellen az egész ország ismeri, ő, mint ügyvéd is egyike a legkiválóbb választási szakértőknek. A képviselőknek mind jókedvük van, felvillanyozta őket az a lelkes hangulat, amit a kerületben láttak. Én végleg megromlott hangommal alig tudok bebeszólni a vitába. Csak arra figyelek, hogy Mojzes János könyveket böngész és számokat jegyez. Holnap fogom megtudni, hogy ez *mit jelent*.

Augusztus 15, vasárnap.

Négy gyűlésre kaptunk ma engedélyt: Kemece, Deme-cser, Nagyhalász és Oros községekbe. Igaz, nem is kértük többre, mert *előzőleg értésünkre adták*, hogy egy-egy párt

részére több gyűlést a hatóság nem is engedélyez. Indok: a karhatalom hiánya. Ezzel *az előzetes megállapodással szemben* ma a NEP-nek mind a 16 községre gyűlésengedélyt adtak. Tulaj dóríképpen *az utolsó* agitációs nap volna ez. Holnaptól kezdve néma hét. *Ezért* kért ma a kimeríthetetlen képviselői rezervoárral rendelkező NEP 16 gyűlést. De mi elhatároztuk, hogy nem nyugszunk bele a néma hét amúgyis törvénytelen szokásába, amelynek jogtalanságát a közigazgatási bíróság a csengeri petíciós ítéletben döntvényszerűen kimondta. A jövő héten is akarunk gyűléseket tartani.

Külön specialitása a hatósági rendelkezéseknek, hogy *ma minden gyűlésünket rögtön nyílas gyűlés követi.* Ennek az a célja, hogy a nyílasok kiszagdaellenes és Eckhardt-ellenes gyalázkodásai lerontsák a mi gyűléseink hatását. Természetesen összetűzésekre is nyílna így bőven alkalom, ha *mi* nem vigyáznánk oly erősen a rend és a béke megőrzésére.

Kemecsei gyűlésünk 8 órakor kezdődik. A beszédet Szetsey képviselő kezdi. Folytatja Gaál Olivér, Dulin Jenő és végül Mojzes János. És most Mojzes János beszédénél engedjék meg, hogy egy csillagot tegyek és eltérjek kissé az eseményektől, mert az ő beszédéből csendül ki először az a szörnyű szó, amit mindeddig meg nem találtam s amely szót ez a fejezet is címként viseli: *a jogtalanság földje.*

*

Valóban a jogtalanság földje, Mojzes János adatokkal bizonyítja ezt. Én riadtan figyelem ezeket a szörnyű adatokat és szívemben kétség ver tanyát. Eddig csak azt láttam, hogy néhány kiemelkedő hívünket hagyták ki a szavazói jegyzékből, most Mojzes János adataiból megtudom, hogy itt *ezer és ezer ember veszette el a szavazásra való jogát.* Az egész kerületben néhány száz híján negyvenezer ember él. A választók száma alig 6400: tehát *16% az országos 38%-kal szemben. Több, mint hétezer szavazásra jogosultat kellett itt kihagyni a névjegyzékből, hogy ez a szörnyű 16%-os arány létrejöhessen.* Vannak falvak, ahol 10%-nál kisebb az arány. Kemecsen 13%,

Gégényben 15%, Oroson 13% — hogy csak a legszörnyűbb példákat említsük. Ezért kiált föl Mojzes János: „a jogtalanság földjére érkezünk”.

Hogy a fogalmakat pontosan tisztázzuk, nem is a jogellenesség, hanem inkább a *jognélküliség* léggöre ez. Itt eddig *nem is gondoltak arra*, hogy a népnek valami joga lehessen. Ha én ezt a helyzetet jellemezni akarom, erre legalkalmasabb az a történet, amit ennek a kerületnek egyik korábbi képviselőjéről hallottam. Az eset *nem is nagyon régi*. A képviselő úr Demecserben tartott beszámolót. Beszéde alatt egy közbekiáltás hangzott föl: *mi lesz a titkos választójoggal?* A képviselő úr körüljártatta tekintetét a teremben és ő is kérdéssel válaszolt: j *„Melyik paraszt szól közbe?”* Néma csend lett. Aztán a képviselő úr felháborodottan felkiáltott: *„Én itt nem beszélek tovább!”* Megfordult és ott hagyta a beszámoló gyűlést. És ami még jellemzőbb, ebből akkor *nem* támadt országos felzúdulás, *ez a beszámoló gyűlési történet teljesen „megfelelt” a kemecsei kerületben akkor uralkodott politikai helyzetnek*. Ezért mondom én azt, hogy nem is jogellenesség, hanem a jognélküliség földje volt ez mind mostanig.

Ha az olvasó föl akarja mérni a jogtalanság földjéről szóló statisztika jelentőségét, akkor kérem lapozzon a 95-ik oldalra. Ott összefoglalva megtalálja a községek lakosságáról, szavazójogról és birtokmegoszlásról szóló adatokat, mellette pedig a szavazás eredményét. Az adatokból könnyű a következtetéseket levonni. Nekem ehhez még csak egy megjegyzésem van. A szavazóknak több, mint 50%-át hagyták ki a választói névjegyzékből. Ma már hajlamos vagyok azt hinni, hogy az én választási küzdelmem emiatt kezdettől fogva eredménytelen volt. Olyan beszédeket tarthatunk, hogy az Írás szavai szerint „a néma kövek velünk kiálthatnak” és mégsem lesznek szavazataink. Hiszen választási szakértők szerint minden kerületben *55—40%-ot* képvisel *a mindenkori hatalom* szavazatállománya: ezek a hatalomtól közvetlenül *függő*, vagy esetleg a hatalomban közvetlenül *érdekelt* rétegek. Az ellenzéknek a *többi* 60%-ot maradéktalanul meg kell szerezni. De ná-

lam a kemecsei kerületben ebből a 60%-ból a névjegyzékben csak 10—15% maradt meg.

Ilyen a jogtalanság földje.

*

Mint mondtam, ma minden faluban közvetlenül a mi gyűlésünk után következnek a nyilasok. Így Kemecsen már 9 órákor sűrgetik a gyűlés befejezését. Mi persze ebbe nem megyünk könnyen bele. Hiszen négy képviselő-szónoknak az egyórás időtartam semmiség. A klotúrt aztán igazán nem engedhetjük az ellenzék megbénítására fölhasználni. A hatósági közegek azzal mentegetőznek a kisgazdapárti és nyilas-gyűlések egymás mellé zsúfolásáért, hogy ezenkívül 16 gyűlésen kell résztvenniök. De a mi válaszuk erre nem lehet egyéb, mint az, hogy tulajdonképpen egy fennálló megállapodást játszottak ki, amikor a mai napra a NEP-nek 16 gyűlést engedélyeztek. Thuránszky persze ezeken a gyűléseken nem mind-egyiken vesz részt. De neki erre nincs is szüksége, hiszen ő ezt a választást *nem szónoklatokkal* fogja megnyerni.

Legbuzgóbban sűrgeti a kemecsei gyűlésünk befejezését egy NEP-jelvényes fiatalember, akiről rövidesen megtudom, hogy semmi hatósági szerep nincs és nem lehet; csupán a fia az egyik magasrangú hatósági személynek. Súlyos szépséghiba! Másnap nyíltan meg is mondtam az illető úrnak, hogy ne vegye apai érzékenysége sérelméül, ha megállapítom, hogy az ő kedves fia *nem* hatósági közeg. Az igazsághoz híven el kell azt is mondanom, hogy az illető úr azonnal kijelentette, hogy fiát mindenféle korteskedéstől el fogja tiltani.

Ezután Demecserre megyünk. A gyűlésről éppen eleget mondok azzal, hogy országgyűlési képviselőink beszédei ugyan-azt a hatást érték el, mint máshol. Viszont külön érdekesség jelentkeznek demecseri gyűlésünk befejezésekor.

Egy fiatalember jelentkezik utolsó szónoknak, akit kéresemre Széll Sándor főjegyző valóban szólni enged, bár nincs fölvéve a szónokok névsorába. Később az autóban kiderül, mert ez a lelkes fiatalember Nagyhalászba is elkísér minket,

hogy Thuránszky Pál egyik *jogérvényes szavazója* volt a kisgazdapárti gyűlés szónoka. Ugyanis ez a fiatal gazda aláírta Thuránszky ajánlóívét, mivel *függő* helyzetben van: tűzoltóparancsnok havi 10 pengő tiszteletdíjjal. így néznek ki a „kormánypárti” ajánlók.

Amikor Demecserben, a gyűlés végén a Himnuszt énekeljük, az udvar egyik sarkában már ott áll a nyilasok főkortese. Hatalmas szál ember. Rikító zöld ingben van és a Himnusz alatt olyan mereven, horizontálisan tartja maga elé a kezét, mint Németországban az NSDAP rohamcsapatai. Barátaim elmondják róla, hogy félbemaradt medikus, aki Nyíregyházán a rosszabb keresetű nőorvosok megszokott pénzügyi forrásából él. A falusiak névszerint tudják a többi nyilaskortesről, hogy szerepet vállaltak a kommunizmus idején. Egyébként az egyedüli hatása a nyilasagitációnak a gyermekeknél tapasztalható. Az apróságoknak tetszik az újmódi köszöntés, a „Bátorság” kiáltással. A felnőtt, komoly magyarok persze mosolyognak ezen: az a cirkusz, ami a gyerekeknek érdekes, nekik csak nevetséges s hiszen ők tudják, hogy férfiembert nem kell bátorságra biztatni, mert azt az anyatermészet bátorinak alkotta.

A demecseri gyűlés befejezésének még további érdekességei is vannak. Amint kimegyünk az udvarról, ahol a gyűlést tartottuk, *kormánypárti* autót pillantunk meg, amit könnyű megismerni az „Éljen Thuránszky Pál” plakátokról. A most következő nyilas gyűlésnek tehát kormánypárti résztvevői is lesznek. Az újságok később azt is megírják, kik voltak ezek az urak.

Sőt még mindig nincs vége a demecseri nyilas utójátéknak. 16 helybeli református presbiter aláírásával tiltakozó írást nyújtottak be a hatósághoz, hogy a református iskola udvarát nyilas gyűlés céljaira ne adják oda. Mitőlünk gyűlés-kérvényeinknél mindig külön megkövetelték, hogy a vonatkozó felekezeti vezetőség hozzájárulását is igazoljuk, ha felekezeti iskola a gyűlés színhelye. A nyilasoknak pedig íme megadták az engedélyt a református presbiterek nagy többségének tiltakozása ellenére. Mennyire szükség volt erre a hatósági jóindulatra,

azt megmutatja, hogy Demecser 507 szavazójából a nyilasokra összesen 3-an szavaztak: 0.6%.

Megint csak ismétlésekbe bocsátkoznánk, ha a következő nagyhalászi gyűlést le akarnám írni. Erről csak annyit, hogy a közel 7000 lélekszámú községnek megfelelően itt óriási embertömegek vettek részt. Erről a *forró* hangulatú gyűlésről most *hidegebb* táj felé vesszük utunkat: *Oros* felé, ahol az elmúlt szerdán a NEP-körök „jóindulatú” segítségével nyilasbotrányt akartak gyűlésünkön rendezni. Különös mégis, hogy amikor Oroszon a közel 300 főnyi és kizárólag férfiekből álló hallgatóság előtt a tüzes Gaál Olivér fölteszi a kérdést: *álljon elő, aki nyilas*”, akkor többszöri biztatásra és noszogatásra is csak *egyetlen* ember jelentkezik.

Ennek a szegény kis magyar embernek a vallomását én itt most igyekszem szóról-szóra visszaadni, mert az ő beszédéből legjobban megérthetjük, mi volt a kemecsei kerület nyilasmozgalma.

Én nyilas vagyok — mondta Gaál Olivér kérdésére a kis Vass György — *azért vagyok nyilas, mert mikor kimentem a háborúba, már az első tíz hónapban ezüst vitézségi érmet kaptam s azután végig kinn voltam a fronton. Most hét gyermekem van. Sem munkám, sem földem nincs. Hogy mi lesz velem a télen, azt én nem tudom. A rajtam lévő ruhát ajándékba kaptam a volt századparancsnok uramtól. Ha ez a ruha nem volna, akkor én most cábár ember volnék és nem tudnék vasárnap az utcára sem kimenni. Énrajtam eddig senki sem segített, sem a kormánypárt, sem a kiscsapatpárt, ezért én az „újakkal” tartok: a nyilasokkal.*

Kérek mindenkit, hogy gondolja végig, amit Vass György mondott. Mert ennek a *falusi* logikának kevés a hasadéka. Vass György vallomása egy félelmetes bejósoló ja a szélsőségek továbbterjedésének, ha itt tovább sem fog semmi lényeges történni. *Újat* kívánnak az emberek.

Persze ehhez a vallomáshoz azt is hozzá kell tenni, hogy Szabolcsban vagyunk: *Nánássy Imre* képviselő úr szűkebb hazájában, ahol az ő hirtelen pártfordulása *destruálta* és romba

döntötte a nép bizalmát. Az is természetes, hogy bár *falusi szempontból* alig van hasadéka a Vass György logikájának, mégis *komoly politikai szempontból* könnyű azt megcáfolni. Gaál Olivér sem késett egy percig sem a cáfolattal: „*Tudja-e, mi a diktatúra?*” — kérdezte a kis feketeruhás magyartól. „*A diktatúra?* — felelt töprengve Vass György — *a diktatúra ... ezt én kérem nem értem.*” Gaál Olivér újabb kérdést tett: „*Volt-e már a kisgazdapárt hatalmon?*” Vass György *ezt sem tudta*. Hát persze, ha nem tudja, hogy mi a diktatúra és ha nem tudja, hogy Eckhardt Tibor pártjának még nem engedték megmutatni, hogy miként akar segíteni a föld népén, akkor a szegény megtévesztett magyart karmaiba ejti a nyilas csábítás.

Hogy ez szerencsére *kivételes eset*, azt bizonyítja a szavazás *eredménye*. Mégis gondolkozni kell rajta, hiszen nem láthatunk annak a több, mint 7000 embernek a lelkébe, akiket a választói névjegyzékből kihagytak. Én magam mindenesetre azt tapasztaltam, hogy a magyar nép tisztában van a diktatúrás mozgalmak igazi céljaival: minden faluban tudják a nagyobb külföldi államférfiak nevét és minden faluban tudnak a külpolitikai veszedelmekről is. Csupán annyi a különbség, hogy itt a „*Drang nach Osten*” kifejezést nem ismerik. Ezért én megismétlem, amit előbb mondtam: a népbolondításnak bealkonyult. Külpolitikáról vagy gazdasági kérdésekről egyaránt *csak azt hallgatja meg komolyan a mi népünk, aki valóban komolyan beszél vele*. S megérti minden gondolatunkat és minden következtetésünket. Az *egyedüli* alkalmazkodás, amit a szónoknak követnie kell, hogy a nép által ismeretlen idegen nyelvű kifejezéseket ne használjon. Senki se aggódjék tehát — föltéve, hogy magyarul beszél —, hogy az ő „magasrendű” gondolatait a mi népünk nem érti meg. Mert a magyar nép minden komolyan vehető gondolatot megért.

Az orosi gyűlésen utolér minket az eső. Félbeszakítjuk a beszédeket és a kultúrház nagytermében folytatjuk a gyűlést. Sajnos, nem egészen szerencsés ez a befejezés, a gyújtószavú Dulín Jenőnek már nem jutott idő.

Szetsey István kivételével a képviselők este visszautaznak

Pestre. A legjobb benyomásokkal mentek el innen és — amennyire ezt a 19-iki országos kongresszusunk megengedi — erős központi segítséget fognak sürgetni. Szetsey István bátyánk itt alszik Kemecsen s holnap délutánig az ő kíséretében teszek majd látogatásokat. Most érzem csak, mennyire el vagyunk maradva, hogy mennyire rövid ez a 12 napos választási kampány. Hiszen még vagy 150 látogatást kell tennem és még gyűléseink is lesznek, hiszen mi nem nyugszunk bele a néma hétbe.

Most, hogy a nép már a kisgazdapárti képviselőket is itt látta, egyre-másra fordulnak hozzám a kérdéssel: *Eckhardt Tibor jön-e?* Ezt kérdik várakozva, vágyva, sürgetve: Jön-e a mi Eckhardt Tiborunk? Könnyű volna most közöttük azzal korteskedni, hogy Eckhardt Tibor nemsokára megérkezik. De mi ezt az olcsó hatást *nem* keressük, mert az olyan ígéret, amit valaki beváltani nem tud, az visszafelé sül el. És Eckhardt Tibor most még külföldön van. A nép előtt az igaz őszinte szó a legjobb politika.

Augusztus 16, hétfő.

Ma reggel megtudjuk, hogy miként igyekezett a NEP a néma hetet kikényszeríteni. A mai napra négy gyűlést kértünk: főleg Nyirbogdány, Nyírtét és Sényő a fontosak, ahol csak egyszer voltunk. Közöttük Nyírtét és Sényő a nyilasok fészkei. A NEP-nek viszont jólesik a néma hét. Ők már nem nagyon szívesen mennek az általunk felvilágosított nép közé s ezért ahhoz az alacsony trükkhöz folyamodtak, hogy *ugyanarra az órára és ugyanabba az udvarba ők is gyűlést kértek mára*, ahol és amikor mi akartunk gyűlést tartani. A hatóság természetesen „tehetetlen” volt ezzel a „váratlan” bonyodalommal szemben, csupán az volna a szerény kérdés, *hogyan és mi módon tudta meg a kormánypárt a mi gyűléskérő beadványainknak az adatait?* Másik kérdés, hogy miként lehet joga valakinek a mi kisgazdapárti vezető emberünk udvarára, a ház gazdájának tudta nélkül gyűlés-engedélyt kérni? Természetesen azonnal gondoskodtunk, hogy holnapra már ez az alacsony fortély ne érvénye-

sülhessen. Mi meg fogjuk mutatni itt a magyar népnek, hogy kik akarnak közeledni hozzá és kik akarnak távolodni tőle.

Szetsey István bátyámmal *így* gyűlésengedély hiányában látogatásokat tehetünk. Ezeknél a látogatásoknál gyűjtöm az újabb tapasztalatokat. Mondhatom, hogy a falusi intelligencia a legnagyobb megértéssel fogadta mondanivalóimat. Legalább én *akkor így* vettem észre. Nem szavazatokat kunyeráltam, hanem elmondottam azt, hogy *mi az országnak ezen az egyik legszegényebb vidékén egy törvényes és hazafias ellenzéki mozgalmat akarunk megerősíteni, mert máskülönben a mi elhagyott népünk joggal keserű érzései a föld alá vonulnak, vagy a szélsőségek áldozataivá válnak*. Láttam, hogy szavaimat megértették s ha *később az intelligencia mégis a legvisszásabb körülmények között teljesen cserbenhagyott*, ez nem annyira politikai tudatlanságának, mint inkább *gyöngeségének*, a hosszú nyílt szavazások korszakában tönkrement jellemerejének tulajdonítható.

Szetsey István bátyám *nem* helyesli az én felvilágosító munkámat, ő, mint tapasztalt ember már régen tudja azt, amit én még nem tudok, hogy az intelligencia támogatását megnyerni *teljesen kilátástalan*: „Csupán a kötelező udvariasságnak szükséges eleget tennünk, de hiábavaló őket politikailag meggyőzni, mert ha be is látják, hogy ennek a szegény népnek mi lennénk a segítői és helyes irányba vezetői, még *akkor sem* támogatnának minket szavazataikkal”. Szetsey István bátyámnak igaza volt. A falusi intelligencia teljesen függő helyzetben van, vagy pedig ami még fontosabb: függő helyzetben érzi magát. Alig-alig lehet olyan *lelki* függetlenséget találni, ami a meggyőződés erejével kiellensúlyozná azokat a személyes előnyökbe vetett reményeket, amiket a falusi Iateiner a vármegyétől vagy az államtól kaphat. Én mégsem bántam meg, hogy ezeket a felvilágosító szavakat az ő körükben is elmondottam, mert azt remélem, hogy közöttük is magot vettem, amely most még kiszáradt és terméketlen földre hullott ,de előbb-utóbb ki kell csíráznia.

Azt, hogy minél lejjebb megyünk a hatósági közegek rang-

sorában, annál inkább találkozunk rosszindulattal és népellenességgel, itt most Szetsey képviselő jelenlétében tapasztaltam. Látogatásaink közben pártirodai küldöncünk által üzenetet kapok, hogy a községházán fontos levelem vár kézbesítésre. Mikor a községházára érkezünk, soff örömmel azt mondják odabenn, hogy a levelet éppen most mennek budapesti címemre (!) továbbítani. Autóval érjük utól az illető írnok urat, akinek zsebében az én fontos levelem van. Kiszállok, bemutatkozom és a levelet kérem. *Nem adja ide.* Az egész megye tudja, hogy itt vagyok Kemecsen, ez a falusi írnok nem hajlandó tudomásul venni. *Az üres pesti lakásomba akarja elküldeni* a választási hatósági biztos fontos értesítését, amelyben, mint később kiderült, az elfogadott ajánlóink névsora van. A példátlan esetre Szetsey képviselő is kiszáll az autóból. A falusi írnok az ő bemutatkozását köszönés nélkül fogadja és sarkonfordulva ugyancsak köszönés nélkül hagyja ott a 68 éves ősz országgyűlési képviselőt. Én ezt a szegény, rövidlátó fiatal írnokot sem akarom nevének ideírása által nyilvánosan megszégyeníteni, de szomorú példa, hogy *ő is a nép közül való*, édesapja falusi gazdaember és ebben a dohos szabolcsi légkörben ez a megtévesztett ifjú ember már „az urakkal” tart s azt hiszi, hogy úgy tart helyesen az urakkal, ha a saját népét, illetve annak mozgalmát üldözi. Csak azért mondom el ezt a kis incidenst, jellemzésül, hogy *a törvénytisztelő belügyminiszter és a törvénytisztelő alispán még mindig nem az egyedüli faktorok a nyíltszavazás országában.* A levelet persze később megkaptam, valószínűleg mert volt aki megtanította ezt a fiatal urat arra, hogy az ő eljárásából némi kis baj is származhatik.

Szetsey képviselő délben elutazott és számos elintéznivaló ügyet vállal magára a budapesti illetékes hatóságoknál s az országos pártközpontnál. Délután már nélküle folytatom a látogatásokat, az ő tanácsai szerint kicsit gyorsabb tempóban, de még mindig nem mellőzve a felvilágosító politikai munkát.

Most el kell it mondanom egy olyan esetet, ami az én bizalmamat a vidéki magyar „vezetőosztályhoz” a legnagyobb

mértékben megrendítette. Már mikor ideérkeztem a kemecei kerületbe, barátaimtól kaptam az üzeneteket, hogy egy előkelő vármegyei úr — *nevezzük X. Y.-nak* — engem nagyon vár, ebédre vagy vacsorára. Persze ebben a 12 napos választási rohanásban, amikor én napközben csak az autóban ehettem szalonnát és ihattam egy kis üvegben magammal hozott fekete-kávét, nincs idő egy szép, ünnepélyes, vidéki vendéglátásra. De ma már meglátogatom az engem szeretettel váró X. Y. urat. Valóban *úgy fogad, mint kedves fiát*. Komoly tanácsokat ad, tájékoztat a megyei helyzetről, behívja a feleségét és leányát, az ő vendéglátó házában úgy érzem magamat, mint kedves családi körben. Látogatásom eredményét önmaga X. Y. úr *végül így foglalja össze: éntőlem, aki hosszú ideig a vármegye vezető köreihez tartoztam, nem volna szép, ha a legelső adott alkalommal, amikor a vármegye egyik első emberének, a volt főispánnak, a képviselőválasztásáról van szó, ő ellene fordulnék. Ezt a vármegye miatti tiszteletből sem tehetem. De nem fogok ellened sem szavazni. Elutazom csütörtökön*, amúgy is vadászatra vagyok meghíva és nem is jövök haza a választás napjáig. *Ez a község, amely engemet követ, anélkül is hogy rád szavaznék, tudni fogja azt, hogy mit jelent, hogy én a te pro grammbeszédeden megjelentem.*

X. Y. Így bocsátott el engem, *az ő kedves fiát és öccsét*, vendéglátó házából. Hat nappal később, a szavazás napján, reggel negyed 9 órakor, nyitott autóban érkezett ugyanez az úr feleségével együtt, hogy leszavazzon — Thuránszkyra. Nem írom ki a nevét ennek az úrnak sem. Csak megkérdezem, mi szükség volt arra, hogy engemet hitegessen, a saját házában vendégeként a magyar szokásokat is megcsúfoló módon félrevezessen? Hiszen ez nem egyezik még a szabolcsi zsenri hagyományokkal sem. Nem egyezhet semmivel, ami ebben az országban még a legszegényebb földművelőnél is mindörökké tiszteletben tartott szokás. Hiszen *el lehet képzelni*, hogy X. Y. urat az utolsó pillanatban a mindenható kormánypárt *reakény-szerítette* arra, hogy leszavazzon a kormány jelöltjére. De X. Y. tehette volna ezt mégis *másként*. Jöhetett volna déli két óra

felé, jöhetett volna feltűnés nélkül és nem korán reggel demonstrálóan és annak tudatában, hogy az ő szavazatát községének lakosai komoly példaképnek tekintik.

Késő estig folytatom a látogatásokat. Sofföröm, *Csaplár Sándor*, kitűnő útimarsall, aki már sok ellenzéki választási harcot végigküzdött. Ő mutatja az utat a birtokosokhoz, tanácsot ad, hogy kit látogassunk, számontartja, hogy még ki maradt ki. Lebírhatatlan ellenzéki érzés fűti ezt az egyszerű embert, ki példát adhat sok falusi lateinernek. Később egyszer a kérdésemre nyíltan megmondta, hogy ha majd a Független Kisgazdapárt hatalomra kerül, akkor már *nem* bizonyos, hogy ő tovább is támogatja majd a mi jövőendő „kormány-pártunkat. *Előbb megnézi és megvizsgálja*, hogy nem fogunk-e visszaélni a kezünkbe jutott hatalommal, ahogy az eddigi kormánypártok visszaéltek. Ilyen szilárd, komoly, bátor és okos az az egyszerű magyar ember, aki a két kezének munkájából tartja el magát.

A látogatások többnyire egyformán peregnek le. Nagy örömmel és szívéllyességgel fogadnak a lateinerek és *a szoba négy fala között* a leghatározottabban helyeslik politikai és társadalmi nézeteimet. Szinte hihetetlen, hogy mégis egyikük sem fog a választás napján mellettem kiállni merni. Pedig így lesz. A kivétel nagyon kevés. Legelső a vezető intelligenciához tartozó férfi, aki a kormánypárti látogatóknak mindjárt kezdetben megmondta, hogy ő szembe fog szállni velük és ezt az ígéretét bátran be is tartotta: *Mikecz Zoltán*, kemecei gyógyszerész. Abban a szomorú függőséget és gyöngeséget mutató lajstromban, amit nekem a falusi intelligenciáról szerezni kellett, az ő neve és az ő személye az a biztató fénysugár, amely megakadályozta, hogy a jobsorsra érdemes vidéki lateiner-réteggel szemben minden reményemet elveszítsem.

A birtokosoknál is nagyrészt egyforma a látogatás. Itt mindenki már hónapokkal előbb ígéretet tett Thuránszynak. Persze én megmondom, hogy nem szavazatot jöttem kérni, de engedjék meg annak a becsületes zsellérnépnek, akik az uradalom szerződéses alkalmazottai, hogy szent alkotmányos

jogaikat *befolyásolás nélkül* gyakorolhassák. Hiszen nekem ezt nemcsak kérni, hanem a törvény értelmében követelni is volna jogom. Persze az uradalmakban az ilyen követelés nagyon keveset ér. Itt nincs szükség arra, hogy az ispán úr titokban fenyegetőzzön. Elég, ha megmondja, hogy ő hová szavaz. A kenyerét minden szegődményes félti és nem kockáztatja meg, hogy más nevet mondjon, mint amit a földesúr vagy az ispán úr mondott. De el fogom később beszélni, hogy kétségtelen tudomást szereztem arról: még ez a zsellérmép is, a „tanyasiak”, ahogy a falubeliek őket nevezik, mennyire mélységesen el van mind keseredve amiatt, hogy őt emberi jogaiban korlátozza a kenyeret adó éves szerződés. Én nem hiszem, hogy ez az *elkeseredés* a nagybirtokosok *helyesen értelmezett* érdekét szolgálná.

A birtokosoknál tett látogatásaimnak van némi különös jellemzője. Ezen a vidéken aránylag sok a zsidókézből lévő nagybirtok. Ezeket a birtokokat nagyobbrészt még a múlt század végén szerezték. A szerző már majdnem mind meghalt. Utódaik a szabolcsi úri élethez teljesen asszimilált urak, akik tüntetően közlik velem, hogy ők Thuránszky „Palira” szavaznak. Sőt míg a keresztény birtokosoknál tett látogatásaim *mind* azzal az ígérettel végződtek, hogy embereiket semmiképpen befolyásolni nem fogják, éppen egy zsidó birtokos volt az, aki velem szemben a nyílt őszinteségen kívül még némi „feudális” hajlamnak is kifejezését adta, azt mondva: „Én nemcsak Thuránszkyra szavazok, hanem el is várom mindenkitől, akinek kenyeret adok, hogy a gazdájával együtt tart.” Különös dolog ezt a nyílt feudális őszinteséget összehasonlítani az 50-ik oldalon leírt megyei úr esetével. De mind ezek az impressziók még csak lassan fognak összegyűlni, hiszen ma még látogatásaimnak csak a kezdetén tartok.

Estefelé két telefonüzenet is jön Kemecskére. Az egyik szerint a feleségem érkezik holnap; „muníciót” hoz a választási harcba. Hiszen én, amikor Pestről eljöttem, még nem tudhattam, hogy oly rövid időre tűzik ki a választást és akár egy félnapra is lehetetlen lesz Pestre utaznom. Másik érdekes

hír: magasrangú minisztériumi úr telefonáltat, — a kemecei telefonba csak öméltósága nevének *a kezdőbetűit* mondja be az üzenet átadója — hogy lehetséges-e velem holnap Nyíregyházán találkoznia? Ez a dolog már *a nagypolitikához tartozik*.

A napnyugtával befejezett látogatások után még késő éjszakáig dolgozunk a szervezési munkán. Pedig holnap reggel is öt óraker kell indulnom, hogy a koránkelő népet látogathassam és a hiányzó többi vizitet is pótolhassam. Holnap már ismét lesznek gyűléseink: *áttörtük a néma hetet*.

A NAGYPOLITIKA.

Augusztus 17, kedd.

Délelőtt sorozatos látogatások hajnaltól fogva. Délután gyűléseink lesznek. A legelső Nyirbogdányban, ami nagyon fontos, hiszen ez az a falu, amelynek az elnyomott félelméről már beszéltem. Mivel a mai gyűléseinken képviselők nincsenek, külön megkérem Eröss Jánost, hogy erre a gyűlésre okvetlenül kísérjen el, mert ennek az elnyomott falunak nagy szüksége van az ő gyűjtő szavára. Szenté Jóska s a megyei kisgazdapárti vezetők közül *Lovas-Kovács*, *Gerlicky* és *Veczán* József kisbirtokosok is velünk jönnek. A nyirbogdányi gyűlésünk hatása minden várakozást felülmúl. Akkor én még mindig nem tudtam, hogy *más* a gyűlés és *más* a szavazat. Ezt a falut, ahogy már elmondottam, a leghitványabb eszközökkel vették el tőlünk.

Székelyre és Kékbe megyünk ezután. A kéki gyűlésen, ezt Eröss János jegyzi meg, eljött a szavazásra jogosultak 75 százaléka. Az ünneplésről, amit itt kaptunk, alig tudok könynyek nélkül beszélni. Annyi virágot hozott a kéki nép, hogy nem bírtam el a két kezemmel. S mikor már le kellett tennem a kocsinkba a virágerdőt, amit a két kezemmel már nem tudtam tartani, akkor ismét hoztak mégegyszer annyit. Leg-

erősebb benyomáson: Eckhardt Tibort várják. És én még mindig nem ígérhettem nekik, hogy eljön. Mert bűn is és hiba is volna hamis ígéretet tenni.

Kék faluban kaptam a legszembeszökőbb benyomást a *hideg terror mibenlétéről*. Ugyanitt, ahol ma virágban úszó és lelkesedéstől égő gyűlést tartok, holnapután már, ahogy végigmegyek a falun *Tatár Antallal* és *Dományi Pistával*, nem mernek hozzám az emberek közeledni. Félrefordítják a tekintetüket, behúzódnak az udvarba, a két nap előtti lelkes és meleg tekintetekben valami homályos idegenség kísért. *Vajjon mit „üzentek” szegényeknek az éjszaka?*

Itt, Kéken, tapasztalom viszont azt az egyedülállóan bátor esetet is, hogy a „hites ember” mellém mer állani. *Dományi Pista*, ez a fiatal esküdt, akinek szép példája talán ebben a tekintetben is új ösvényt jelent Szabolcsban. Hiszen őt és *Tatár Antalt* a legnagyobb hatalmú járási úr kereste föl egyik esti autózásán azzal, hogy: „hivatalos ember nem szabad hogy *hűtlen* legyen!” íme itt a példa, hogy ebben a szabolcsi magyar őserdőben hogy össze vannak még kuszálódva a hatalom, az állam és a párt, s a politikai függetlenség fogalmai. Ha a városi képviselőtestületekben valahol *nincsen* ellenzék, akkor ezen csodálkoznánk. Az elnyomott *falú*, az más. Pedig miért ne lehetne a falusi esküdt ellenzéki pártnak a tagja? Az ország más részeiben, ahol már a kigazdaszervezet erős, nekünk ezt a szomorú és a hatóság által is támogatott politikai fogalomzavart sikerült keresztültörni. Szabolcsban pedig Dományi Pista is keresztültörte. És Tatár Antal uram ugyan jól és kedves magyar szellemességgel felelt meg az őt hívogató magas hatósági közegnek, aki azt a reményét fejezte ki, hogy egy hét múlva majd megint egymás mellett fogunk ülni: „*én ugyan nem ülök, mert a nagy kutyák megharapják a kis kutyákat!*”

Amikor a kéki gyűlést befejezem, sietnem kell Nyíregyházára. Hiszen a feleségem már órákkal ezelőtt odaérkezett és bizonyosan izgatottan várja, hogy a választás eseményeiről tájékoztassam. Természetesen az én számomra is lelki pihenés

lesz, ha e nehéz napok után most az élettársammal beszélhetek. Persze erre sem nagyon jut majd idő. Hiszen hét órára a magasrangú minisztériumi úr jelezte Nyíregyházán való tárgyalásunkat.

Ahogy Nyíregyháza felé fut a kocsink, szembe találkozunk Fuchs Gyula szervezőnk autójával, aki Kemece felől jön és kézzel-lábbal integet. Megállítjuk az autót, Fuchs kiugrik az ő félig még mozgó kocsijából és rohan hozzám, már messziről kiáltja: *Eckhardt Tibor jön.*

Ez a legfontosabb hír! Alig tudom az örömtől elhinni és Fuchsnak is ragyog az arca. Hiszen valamennyi komoly és a helyi viszonyokkal ismerős párhívem szerint, akik pedig jól tudják a névjegyzék hibáit is, Eckhardt Tibor lejövetele már el is döntötte az én javamra a választást.

Ennek az új helyzetnek az alapján gyorsan megbeszéljük a teendőket. Holnapra csak két gyűlésünket engedélyezte a hatóság. Most már a többi gyűléseket a pénteki napra, Eckhardt Tibor érkezésének napjára kell koncentrálnunk. Eckhardtnek kevés ideje lesz. Összesen csak négy órát tölthet a kerületben, a Szent László sínautóval érkezik és avval is tér vissza. Mint később megtudtam, külföldről vele együtt érkezett vendégei közül szakított magának időt, hogy lejöhessen a kemecei nép közé.

A Fuchs Gyulával való érthetően fontos tárgyalás miatt úgy elkéstem, hogy alig beszélgethetek a szálloda halljában a feleségemmel néhány percig, amikor már egy régi személyes ismerősöm, fiatal miniszteri tisztviselő lép hozzánk. — *Megérkeztiünk*, mondja, *hol akarsz tárgyalni?* — Nekem egészen mindegy, felelem, talán itt a kávéházban. — *Ez lehetetlen*, válaszolja ő. *Öméltósága* a vármegyeházán van, méltóztassál oda átjönni.

Átmegyünk a vármegyeházára. A főjegyzői szobába vezetnek, félperc múlva besiet öméltósága. Rendkívül előzékeny és barátságos. *Biztosít arról, hogy a választás teljesen tiszta és törvényes lesz.* Azután érdeklődik a választási események után. Én őszintén és — akkori véleményemnek teljesen meg-

felelően — azt mondom, hogy a kormánypárti jelölt megválasztása, a nép hangulatából ítélve, teljesen reménytelen. Különösen most, hogy Eckhardt Tibor is lejön. Öméltósága egy pillanatra kiesik előzékeny és sima hangulatából. Eckhardt lejön? — kérdezi csodálkozva és töprengően. — *Ha* Eckhardt lejön, akkor mi lejövünk egy miniszterrel és teljes garnitúrával.

(Érdekes, hogy Eckhardt valóban lejött, viszont a miniszteri támogatás elmaradt. Azt persze, hogy mit ért a NEP „teljes garnitúra” alatt, azt nem tudhatom. Ha most utólag elgondolkozom rajta, hogy miért maradt el a „legnépszerűbb” miniszter kemecsei megjelenése, akkor erre talán azt a magyarázatot találhatom, hogy már akkor a kormánypárthoz olyan — főleg a rossz névjegyzékre támaszkodó — jelentések érkeztek, ami fölöslegessé tette a szónoki erőfeszítéseket. Hiszen ők ezt a választást *nem* a néphangulatra való appellálással és nem a nép felvilágosításának módszerével fogják megnyerni.)

Ezután a nyilasmozgalom iránt érdeklődik öméltósága. *Futólag* megjegyzi, hogy tudomása szerint vitéz Csik László támogatására le fog jönni *Rajniss Ferenc*, de mielőtt ő könnyedén továbbsiklana, én megállok ennél a megjegyzésnél és közbevágek: *ha ez megtörténhetik, az a magyar kormány legszomorúbb gyöngeségének lenne a bizonyítéka*, öméltósága szelid, csodálkozó szemekkel néz rám: *Miért?* — *Azért*, — felelem — *mert Rajniss nagy jövedelmet kap egy olyan laptól, amely lapnak a fenntartását a kormány anyagi támogatása biztosítja*. Lehetetlennek tartom, hogy valaki, aki ilyen kapcsolatban van a kormánnyal, megengedhesse magának, hogy *közben* az országnak ezen a legszegényebb vidékén *a szélsőséges nyilas uszítás* szolgálatába álljon, *oméltósága nem így látja a helyzetet*. Szerinte Rajniss politikailag *független* ember.

(Hát persze így van az, ha úgy veszik a képviselői összeférhetetlenséget, hogy a papíron független törvényhozó a valóságban nagy jövedelmet húz a kormány jóvoltából és azután ártatlan felháborodással követeli a törvényhozói függetlenségének megfelelő szabadságot.)

Én nem vagyok abban a helyzetben, hogy öméltósága érvelését magamévá tehessem: *Lehet, méltóságos uram, hogy én téged ebben a kérdésben meggyőzni nem tudlak, de ha Rajniss idejön, akkor én a magyar közvélemény előtt erről beszélni fogok*.

Némi szünet. Két perc múlva öméltóságát a telefonhoz hívják, azután visszajön és mosolyogva tudatja, hogy *szerencsés véletlen* folytán éppen most kapott értesítést arról, hogy Rajniss Ferenc *nem* jön le.

Ilyen tehát a nagypolitika. Viszont ismét biztosítékokat kaptam, hogy tiszta választás lesz.

Vacsorára megtudom azt is, hogy Gaál Olivért vasárnap elhangzott beszédei miatt az itt tartózkodó élharcosok közül kilencen, Budapesten pedig még külön hárman provokálták. Gaál Olivér beszédeinél én jelen voltam, tehát megmondhatom azt, hogy *ő egyetlen olyan szót nem mondott, aminek a valóságát bizonyítani ne lehetne*. Azt mondta Gaál Gaszton fia: *Különbséget kell tenni az élharcosok és az élkuvaszok között, mert a kuvasz hűségből szolgálja gazdáját, az élharcos pedig fizetésért vállal politikai meggyőződést*. Én Gaál Olivérnek ezzel a kijelentésével száz százaléig azonosítom magamat. És ha el is érték a tizenkét provokációt küldő urak, hogy Gaál Olivér nekik jegyzőkönyvi elégtételt adott, megjegyezvén, hogy kijelentéseit *általánosságban* tette és a kilenc vármegyéből Kemecsére összegyűlt élharcosok személyére nem vonatkoztatta, akkor is megkérdem: *lehet-e lovagias elégtételt kérni egy olyan állítás miatt, amelynek a valóságát ebben az országban kilencmillió ember tudja?* Tehát ha az érdekelt élharcos urak elégtételt is kaptak Gaál Olivértől, ezt *kizárólag egy magyar úr előzékenységének köszönhetik*, nem pedig azért, mintha nekik elégtétel járt volna.

S ha már ez a fejezet a nagypolitika címét viseli, akkor szabadjon nekem itt most vallomást tenni a nagypolitikában való szörnyű járatlanságomról. Nekem a nyíregyházi szállodában egy bukott NEP-képviselőjelölt volt a szobaszomszédom és én most bevallom, hogy *örömmel* vettem tudomásul, hogy a kormánypárt ilyen „gyöngé” támogatást nyújt főispáni jelöltjének. Ma már tudom, hogy ez a támogatás komolyabb és veszedelmesebb volt, mint a kormánypárti képviselők szónokcsapatának a megjelenése, mert ez a szobaszomszédom, ez a bukott NEP-képviselőjelölt a valóságban a mai magyar vidéki

élet legfélelmetesebb urának, a mindenható vármegyei éltitkárnak bizonyult, akik közül, íme, most a kemecsei kerületben kilenc fizetett ember jelent meg, hogy a kisczardapárt országépítő mozgalmának útjába álljon. Szabolcsban *vitéz Elekes* nyűg. ezredes, a komáromi *Kiss fenő* nyűg. ezredes, *Kommer* Gyula Fejér megyéből, *Hajdú* Sándor Szatmár megyéből és *Jakula* úr Baranya megyéből, ezenkívül még négyen éltitkár urak, ezek jöttek itt össze, hogy saját megyéiket boldogító működésükben némi szünetet tartva, a kemecsei kerületbe összpontosítsák mindazt a tudományt, amit 1935-ben az általános választás során megtanultak.

És ha én most folytatom ezt az élharcos témát, akkor a magyar katonai egyenruha iránt való mélységes tisztelem miatt is lehetetlen el nem mondanom, hogy én megdöbbenőnek tartottam azt a másik egyenruhát, amit a kemecsei kerületben tapasztaltam. Ahogy a 16 községnek egy-egy község-házájára udvariassági látogatásra bementem, szinte elkerülhetetlen volt, hogy a jegyző mellett elhelyezett asztalnál ott ne üljön egy piros-fehér-zöld kerékbetört búzagalászos járvényú, jól fészült úr, akiknek a többsége a bemutatkozás során „ezredesnek, alezredesnek vagy őrnagynak” mondta magát. Egyenruhájuk is volt: mindegyikük abban az előkelő, drappszínű vászonruhában járt, amelyhez olyan pompásan illik a cifra NEP-jelvény. Es ha én azóta tájékozódtam is, a honvédelmi minisztériumban egy magasrangú katonatisztnél erről a *nyugállományú* katonatiszti tevékenységről, és tőle azt a választ is kaptam, hogy mindez a tevékenység *összeegyeztethető* a fennálló szabályokkal, mindaddig, amíg *konkrét* följelentés nem érkezik az illető NEP-élharcos ellen, hogy oly tevékenységet folytatna, — amely a tisztii becsülettel már össze nem férhet — én akkor is innen megkérem és megkérdem a honvédelmi miniszter urat, nem volna-e hajlandó olyan *általános* utasítást kiadni, amelynek értelmében katonatiszti rangot és méltóságot viselő egyének havi fixfizetés ellenében ne folytathassanak álláshalmozás látszatát keltő és oly tevékenységet, amelynek *eredménye*: a magyar népi jogok lábaltiprásával

egyértelmű. Énnem ott a kemecsei kerületben egész sora mutatkozott be a nyugalmazott tiszt uraknak, akik drapp vászonruhájukon valamennyien a NEP-jelvényt viselték és — ha nem is az ő tudtukkal, vagy közreműködésükkel — mégis mindezeknek az uraknak a tiszteletreméltó rangja kíséretében — ezt állítom: olyan hitvány, megfélemlítő és népellenes tevékenység folyt, amely a nép alkotmányos akaratába a legcsúnyábban belegázolva, *ellentétben áll mindazzal a nemes és a gyakorlatba is átment szociális szabállyal, ami a magyar katonai intézményeket jellemzi.* Ezt az állapotot pedig nem lehet fenntartani. Nem várhatja senki azt, hogy a szegény magyar paraszt konkrét följelentéseket fog beadni az illetékes vegyes dandárparancsnoksághoz és a b. ü. választmányhoz. A honvédelmi miniszter úrnak, aki oly köztiszteletben álló katona, szabadjon tehát figyelmebe ajánlanom azt a speciális helyzetet, amely a magyar politikában az élharcos-szervezetek létesítése óta előállott és amely szükségessé teszi, hogy ne csak esetleges *konkrét* katonahatósági följelentések lehetősége védje a tiszt rankot, hanem *általános* szabályzat is elkülönítse a nyugdíjas honvédtiszt méltóságát attól az élharcosi működéstől, aki a valóságban semmi más, mint fizetett pártkortes.

Aztán az is a nagypolitikához tartozik, hogy egyik barátunk látta Csik Lászlót, a nyilasok jelöltjét, amint a feltűnést meglehetősen kerülve, de mégis súlyos poggyászok kíséretében a nyíregyházi pályaudvarról Pest irányában elutazott. Állítólag „családi” látogatásra ment. Ez a nyilaskortések körében terjesztett magyarázat elég különös, hiszen a képviselőjelölt bizony nem igen szokott rokonlátogatással bíbelődni — öt nappal a választás előtt. Így komolyan meg kell magunk között vitatnunk, mi történik, ha Csik visszalép? Szállítja-e a nyilasszavazatokat a kormánynak?

Augusztus 18, szerda.

Ma délelőtt megint Orosra megyünk. 12 órára. A hatóság „jóindulatából” bizony rossz időpontra engedélyezték ezt

a gyűlésünket: szerdai nap, a nyíregyházai hetivásár napja. És déli 12 óra: amikor mindenki éhes, még ha nem is volt a hetivásáron. Én mégis megtartom ezt a gyűlést. Sajnos, úgy látszik Oroszon kevés a szerencsénk. Vasárnap a zivatar szakított félbe. Most félegyre érek oda abban a hitben, hogy Rimaszombathy Géza, Gerliczky József és Lovas Kovács András részvételével nélkülem már megkezdték a gyűlést. De nem így történt. Rimaszombathyék autója defektet kapott és így üres gyűlés-szintérre érkezem. Vay Miklós főjegyző félórai várakozás után feloszlatta a gyűlést. Én persze ebbe nem nyugszom bele. A főjegyző után sietek a községházára, akinél ott találok Legeza görög-katolikus esperes urat is. Rövid meggyőző szavak után sikerül elérnem, hogy a főjegyző úr *visszajön* a gyűlés színhelyére. Közben a gazdák is összegjönnek, igaz, nem sokan. Hiszen egy feloszlott gyűlést nagyon nehéz megújítani, különösen délebed idején és hetivásár napján. De nem sajnálhatom a fáradságot, különösen azért nem, mert zöldinges nyilasok is hajlandóknak mutatkoznak beszédem meghallgatására. Tehát egyedül kezdem a gyűlést. És alig negyven férfi hallgat. A mostani beszédem célja egyedül az, hogy a nyilasmozgalom végzetesen hibás útjait megvilágítsam. *Bariba László* uram, aki a hallgatóság között a nyilasok zöld ingét viseli, komoly figyelemmel hallgatja a mondanivalómat. Elmondom, miként nevetnének minket ki a sírból kikelt őseink, látva, hogy az „adjon Isten” helyett valaki „Bátorság” köszöntéssel biztatja a férfi embereket. Elmondom, hogy akinek a jó Isten erre módot adott, az a fehér ingnél igazán nem becsülheti többre a zöld inget; elmondom, hogy az ezen a vidéken alig ismert nyilasmozgalom tulajdonképpen egy retentő idegen hatalom halálos terjeszkedését szolgálja a szegény magyar nép fölött. Mire szavaimat befejezem és rámutatok arra, hogy a Szentírásban foglalt ősi erkölcsi elveket, gyermekeinknek jóságán alapuló jövőjét és a Jézus Krisztus szent tanítását csúfolja meg a keresztet furcsa jelvényekkel eltorzító nyilaskeresztes mozgalom, akkor — beszédem végeztével — tapsolnak a görög-katolikus többségű köz-

ségnek jelenlévő egyházi funkcionáriusai. Egyike a tapsolónak elnöke lesz a szavazóküldöttségnek. De mit ér a mostani taps, amikor ő néhány nap múlva mégis a kormánypárt erős támaszának bizonyul.

Két órakor Sényőre megyünk, addigra a defektet kapott autó is előkerül. Erre a gyűlésre már megérkezik a feleségem, Erőss Jánosné kíséretében. Ha bárki tudja, hogy mit jelent az, hogy valaki a saját életpárja előtt bizonytságot tegyen a becsületéről, akkor meg lehet érteni, hogy én ezen az alig százfőnyi és többnyire asszonynépből és gyermekekből kikerült sényői gyűlésen háromnegyedórás programbeszédet mondtam. Megtudtam azt is, hogy miért romlott el a mi sényői gyűlésünk. Azért, mert a NEP, amely mindeddig — pedig már szerda van ma — a néma héten nem volt hajlandó a nép elé járulni, úgy akarta megakadályozni a mi sényői gyűlésünk sikerét, hogy a gyűlés előtt ingyen bort osztogató *korcsmába hívta* el a sényői szavazókat. És közben a kormánypárt szubvencionált sajtója nem átallja azt írni, hogy *mi* vagyunk a nép félrevezetői. Több községben a NEP még hivatalos irodáját is korcsmában helyezte el. így alakul át a pesti guvernementális felelősség, míg a messzi faluba ér.

ECKHARDT JÖN!

Augusztus 19, csütörtök.

Tegnap délután 6 órakor telefonon hívtuk fel kemecsei pártirodánkból a Kiszgazdapárt központját. Éppen pártértekezlet volt és mi azt kértük, hogy hívják ki az értekezletről Szentiványi pártigazgatót. Maga Eckhardt Tibor jött a telefonhoz, bizonyoságául annak, hogy őt minden szubvencionált budapesti és vidéki újsághíreszteléssel ellentétben igenis komolyan érdekli az, ami a kemecsei kerületben történik. Elmondom pártvezérünknek, hogy ez a szegény szabolcsi nép leírhatatlan szeretettel és bizalommal fogadta a jognak, a szabadságnak és a jobb jövőnek azt a hitét, amit mi közébe hoztunk. Most már csak az hiányzik, hogy ezt a mellettünk felgyulladt néphangulatot a nyíltszavazás technikai útvesztőjében is elveszni ne engedjük. Eckhardt megerősíti, hogy pénteken délután lejön a kerületbe és két nagygyűlésen felszólal. Országgyűlési képviselőinket is föl fogja kérni, hogy a lehető legnagyobb mértékben támogassák a Tiszántúlnak ezen a magárahagyott vidékén folyó kiszgazdapárti küzdelmet.

És ha most Budapesten végignézem, hogy mit ír az Eckhardt Tibor lejegyzetelésének előzményeiről a megfizetett kormányajtó, akkor lehetetlen, hogy én ismét és ismét ne

hivatkozom arra, hogy ebben az országban a hazugságnak és a népbolondításnak a legkiemelkedőbb szolgálói azok a szerkesztők, akiknek működését a kormány anyagi támogatása teszi lehetővé. Az egyik szubvenció újság azt írja: „Sem Eckhardt, sem Bethlen nem támogatja Lipták Lászlót”, pedig én csak egy negyedórával előbb hallottam az Eckhardt Tibor biztató és segítséget ígérő hangját. A NEP-körökben egyébként is példátlan megrémülés jelei mutatkoznak. Barátaim később elmesélték, hogy nagytekintélyű, kormánypárti képviselők kétségbeesett segítséget hívó táviratokat kaptak a mai dátummal. Kissé különös dolog ezt összegezgetni a későbbi 4135:1223 arányú szavazási eredménnyel.

Azután beszélhetek egyéb népbolondításról is, mindig ismételve, hogy a népbolondításnak ebben az országban örökre bealkonyult. Mert hiába ír a budapesti hatfilléres szubvenció újság gúnyos széljegyzetet arról, hogy mi köze az én anorganikus kémiai tudásomnak a politikához, amikor az egyik faluban elem áll az öreg, csizmás magyar és azt mondja: „Miért haragszik a kormány újságja azért, hogy a nagyságos úr ismeri, hogy milyen anyagok vannak a földben. Hiszen nekünk csak jó, ha ebben a dologban is tanácsot tudunk kapni.”

A kormánypárti sajtó szerepe ebben a választási harcban egyébként is szavakkal alig elítélhető. A NEP-jelölt teljesen részvétlen gyűléseit diadalmenetnek kürtölik és a mi gyűléseinkről azt írják, hogy alig vett rajtuk részt valaki. A különös ebben az az ostobaság, hogy ezeket a szubvencionált újságokat azután ingyen osztogatják ugyanazokban a falvakban, ahol a gyűlések lejátszódtak s ennek következtében ott minden ember pontosan tudja, hogy a kormánypárti újság valót-lanságokat ír.

A mi ellenzéki agitációkkal szemben pedig a következő kétszínű játékot folytatja a dömpingsajtó. Először azt írja, hogy „a minden áron való ellenzékiek” ne akarjanak vidéken „külön” politikát csinálni, amely beállítással persze azt a láttszatot szeretnék kelteni, hogy az én választási agitációm nincsen összhangban Eckhardt Tibor országos politikájával.

(Pedig mi a valóságos helyzet. Eckhardt Tibor és pártja a legélesebb ellenzékben van azzal az elhibázott gazdasági rendszerrel szemben, amely a falu népét koldussá teszi. Politikai szempontjainkat viszont a titkos választójog követelése jellemzi. A kormánnyal nekünk semmiféle megegyezésünk nincsen, azonban természetes, hogy Darányi Kálmánt, aki határozott terminusra bejelentette a titkos választójog megvalósítását, ebben a jószándékú törekvésében támogatni akarjuk, mert a titkos választójog által fog a magyar nép politikailag felszabadulni.)

Viszont, ha én egyetlen jóindulatú szót ejtek a miniszterelnök alkotmányjogi törekvéseiről, akkor másnap ugyanaz a kibérelt sajtó, amely egyik napon ellenzéki demagógiával vádol, most már azt írja, hogy nincs szükség ellenzékre, hiszen a Kisgazdapárt is támogatja a kormányt.

Ezt a kétszínű népbolondító játékot a leghitványabb személyeskedés eszközei egészítik ki: azt híresztelik, hogy tagja voltam a reformnemzedéknek, ami merő valótlanság; azt híresztelik, hogy újdonsült kisgazda vagyok, holott 1934 április óta tartozom a Független Kisgazdapárt tagjai közé. Sőt még az egyik budapesti minisztériumból is „anyagot” kaptak az én „személyleírásomhoz”, úgy állítva be *egy* korábbi közgazdasági akciómat, amellyel az évi negyedfél millió pengő jövedelmet hozó osztályorsjegy-árúsítást szociális célokra, rokantak és kisemberek javára kívántam megreformálni, hogy én igazgatói állást kértem volna az egyik minisztertől. Ezekre a burkolt és hazug gyanúsításokra azonban hatalmas választ kapnak Eckhardt Tibor pénteki megérkezésében.

Mostantól kezdve az *egész* választási küzdelem ennek az egy mondatnak jegyében zajlik: Eckhardt jön! A szolgaságban és szegénységben élő falut leírhatatlan felszabadulás érzése tölti el erre a hírre és ugyanilyen nagy a NEP-táborban a rémület. Mai látogatásaim során elég alkalmam volt erről meggyőződni. A birtokosok, akiket meglátogatok, valamennyien kormánypártiak és mégis a legtöbbjük csak pótválasztást jósol. *Sőt* az egyik legnagyobb zsidó birtokos, egy hetven év felé közeledő szikár feketemonoklis öreg úr a következőket mondotta nekem: „Én kitarok a kormánypárt mellett, pedig hallottam, hogy önök fognak győzni. A fiam már inkább a kis-

gazdapárthoz húz”. Hiszen, aki ezt mondja, az egyaránt otthon van a vármegye életében, a birtokosok között és az üzleti körökben is, hogy megbízható véleményt mondhasson.

Más jelekből is egyre valószínűbbnek látszik a győzelmünk. Egy barátom levelet írt Pestről, hogy értesült a vidéki lapokban ellenem közlendő rágalmozó cikkek *fővárosi* létrejöttéről, azonban ezeket a cikkeket *csak akkor* fogják vidéken leköszölni, ha Thuránszky mandátuma veszélyben forog. S íme *ma már viszontlátam* ezeket a rágalmozó cikkeket a helyi sajtóban. Olyan vidéki városban, mint Nyíregyháza, egyébként sem lehet a kormánypárti körök véleményét titokban tartani. Barátaink elmesélik, hogy a helybeli NEP is csak a pótválasztásban reménykedik.

Ma látogatást teszek egy arisztokrata birtokosnál, aki a megyében mindeddig az ellenzék, sőt sokszor a kisgazdapárti álláspont szószólója volt. ő maga ugyan *személyes* ígéretet tett, hogy a volt főispánra fog szavazni, azonban biztosít arról, hogy az uradalmához tartozó 160 szavazat semmiféle befolyásolásnak kitéve nem lesz, pedig még az intézője is Thuránszky jó embere. Én megkockáztatom azt a megjegyzést, hogy a szegény szegődményeseknek ez éppen elég befolyásolás, azonban vendéglátóm így szól: „Biztosítlak, hogyha én az intézőmnek azt mondom, hogy pártatlanságot kívánok, akkor ő nemcsak látszólag, hanem valóban is betartja ezt a parancsot”. Az eredmény — abban a szavazási körzetben — mégis engemet igazolt és nem igazolta az arisztokrata nagybirtokosnak intézője mindenképp való lojalitásába vetett hitét. Most azonban még ezt nem tudhatom és a legjobb benyomásokkal távozom innen is. Hiszen még a választás megszervezésére is értékes tanácsokat kaptam, ez pedig igazán az őszinte jóindulat jele.

Ennél a látogatásnál már sokkal kevésbé biztató az a másik, amit egy másik helybeli arisztokratánál *csak megkísérelni* volt módomban, öméltósága ugyanis kiüzent, hogy „csak egy más alkalommal” fogadhat. A szegény földműves embernek, aki pártunk részéről elkísért, megremeg az ajka erre a válaszra. Azt súgja nekem: kérem, ne mondjuk el senkinek

ezt a *szégyent*. Ebben a faluban egyébként is egészen közép-kori gondolatkört tapasztaltam. Embereim pénteken és szombaton is, amikor erre járok, minduntalan azzal az „örömhírrrel” fogadnak, hogy mindeddig nem jött „parancs” a kastélyból. Parancs — a szavazásra.

(Ebből a faluból *vasárnap* hajnalban azt a riasztó hírt kaptuk mégis, hogy az uradalom erdésze terrorizálja a választókat. Mit jelent ez? Jelenti a szegény nép gally szedését, téli tüzelőjét, de ezen felül azt is jelentheti, hogy szombat estére a hét közben még ki nem adott „parancs” mégis megérkezett. Tekintve, hogy én nem tudhatom bizonyosan, vajjon itt is nem a földesúr *háta mögött* történik-e a befolyásolás, azonnal sürgönyt küldök Nyíregyháza telefonközvetítésével öméltóságához, hogy a törvénytelen befolyásolásnak méltóztassék gátat vetni. Ez a sürgöny, mivel a falusi postahivatal csak nyolckor fog nyitni, legfeljebb félkilenc után érhet a fenyegetett faluba. És amúgyis hiába ér oda, mert vasárnap reggel *nyolctól kilencig* ott mind a 160 község-beli szavazót leszavaztatták, miközben a szavazóküldöttségben semmiféle hivatalos funkcióval nem bíró földesúr saját kegyes személyében méltóztatott NEP-bizalmiként a helyiségben ülni és a szavazó népet nézni. A bizottság elnöke pedig öméltóságának titkára, helyettes elnöke viszont erdésze volt. Hősies teljesítmény ettől a falutól, hogy még így is mellettem szavazott 49 ember s egy barátomtól, akinek aznap alkalma volt öméltósága véleményét megismerhetni, megtudtam azt is, hogy öméltósága még ezen az eredményen is hallatlanul fel volt háborodva: „Az egész falu éntőlem függ és mégis akadt 49 ember, aki Liptákra szavazott”. Valóban jogos panasz ez — a sötét feudalizmus világából nézve.)

A nyilasjelöltreől már napok óta nem kaptunk hírt. Csak korteseik járnak faluról-falura. Leghevesebb munkájuk az éjszakai plakátszaggatásban és mázolásban nyilatkozik meg. Reggelre kelve a szegény földművesek felháborodva látják a kerítéseiken éktelenkedő mésszel mázolt betűket és jeleket. Ismét a nép jogérzékét mutatja az a gyakori panasz, hogy az ő tulajdonukat képező kerítéshez beleegyezésük nélkül valaki hozzányúlhat és azt „bepiszkihatja”. A jókedűbbek elnevezték a nyilasokat „vödörpárt”-nak, mert legszembetűnőbb alkotmányos munkájuk a meszes vödörrel való esti biciklizés.

Szent István napja s az ünneplőbe öltözött emberek a házak előtt mind arról beszélgetnek, hogy ma Eckhardt Tibort fogják látni. Minden faluból készülnek vagy Demecserbe vagy Nagyhalászra, sőt elhatározták azt is, hogy Nyirpazonyban diadalkaput állítanak, ahol a kerület déli falvainak lakossága fog összegyűlni. Ahogy kocsimmal a vidéket járom, mindenütt a legnagyobb lelkesedést tapasztalom. Néhány faluban megtörtént, hogy a jegyző úr, illetve méginkább a kisbíró (!) nem volt hajlandó doboltatással hírül adni a népnek az Eckhardt Tibor érkezését. De ez csak meddő bosszantás és egy elemi erejű megmozdulást meg nem állíthat. Hiszen szájrói-szájra elmegy mindenhova a hír még akkor is, ha se újság, s-e dob el nem vinné. Már déli egy óraker látom a Demecserhez közel fekvő falvakból indulni a szekérsorokat és a gyalogosokat. Három óraker én is indulok Nyíregyházára, hogy az Eckhardt Tibor négy órai érkezéséig egy kicsit lemossam magamról a verejtéket.

Eckhardt négy óraker érkezik a 120 kilométeres sebeségű sínautóval. Vele jönnek *Vásáy József, Czirják Antal, Nagy Ferenc, Vértessy Károly, Bihari Nagy Lajos* és a szabolcsi kiscgazdapárti vezetők. Természetesen a fővárosi sajtó is elküldte tudósítóit, akik gyorsírással fogják jegyezni Eckhardt beszédeit. Feleségem, aki közben hazautazott egy napra a gyermekeinkhez, szintén a sínautóval jött, hogy most már a választás végéig velem maradhasson. *Gödény Ferenc* ramocsaházai földbirtokos nyitott autójába szállunk Eckhardt Tiborral és sietünk a demecseri gyűlésre. Csak a kerület déli falvaiban van most élet. Itt viszont mindenki kinn áll az utcákon és az aszszony- és leánynép szinte zúdítja a kocsinkba a virágcsokrokat. Demecserhez közeledve már egészen kihaltak a falvak: mindenki elment a gyűlésre, ahol Eckhardt Tibor beszédét fogják hallani. Útközben elmondom pártvezérünknek, amit választási küzdelmem során tapasztaltam. Tiszta választást remélek és ebben a hitemben Eckhardt is megerősít. De ő kicsit lehüti az én teljes optimizmusomat: „Rossz névjegyzékkel nagyon nehéz győzni” mondja. Azután elmeséli, hogy a feleségem

megkérdezte tőle a vonaton, hogy miért nem lesz Kemeccsén *most* titkos szavazás? Bizony ez naiv kérdés és nagy derűtséget okozott. Hiszen Eckhardt Tibor hosszú évek óta *ezért* harcol. De persze az asszonyok a saját házastársi minőségükben akár külön egyszakaszos törvényt is hajlandók lennének hozatni, csakhogy férjük a képviselőházba biztosan bekerüljön.

Sem Demecserben, sem Nagyhalászon nem teljesítették azt a kérésünket, hogy a gyűlést nyitott, szabad térségen tartassuk, így bizony nehéz olyan udvart találni, ahol a minden várakozásunkat felülmúló tömegek jól hallhatják a beszédeket. Bezzeg holnap délutánra Nagyhalászon a kormánypárt már megkapja a sporttelepet, pedig még tizedannyi ember sem lesz ott, mint ma minálunk. Azok egy része is parancssal berendelt „tanyasi”.

Demecserben virágözönnel fogadnak. A közeli falvak kiscsapatpárti vezetői is mind előlépnek és meghatottan szorongatják Eckhardt Tibor kezét. Gyűléseinken felszólalnak Vásáry, Czirják, Nagy Ferenc, Vértessy, Rimaszombathy és Kiss Emil. Én ebben a rövid könyvben csak az *Eckhardt Tibor* beszédéből idézhetek:

„A nép szabadsága, hogy maga döntsön a gondolatok fölött, amiket hall. A legundorítóbb visszaélés az, ha erőszakkal, fenyegetéssel, vesztegetéssel, megfélemlítéssel az állampolgári jogok gyakorlását lehetetlenné akarják tenni. Ezért nekünk becsületes, titkos választójog kell. Minden városi hivatáslegénynek megvan a titkos szavazati joga, de nincs meg a becsületes, verejtékesen dolgozó falusi polgárnak. Pedig ez a nép megmutatta a háborúban, hogy nála senki bátrabb és különb védője a magyar hazának nincs. Nem akarunk másodosztályú polgárok lenni! Mert amely népnek nincs joga, annak nem lesz kenyere! Az igazság mellé oda kell állítani az erőt és az erő ti vagytok. Mi vagyunk a nagy többség Magyarországon. Ha van keresete a gazdának, akkor tud napszámot fizetni, akkor tud munkát adni az iparosnak, tud vásárolni a kereskedőnél, akkor meg tud élni mindenki. Tehát mi az egész magyar nép jobblétéért harcolunk. Mi nem akarunk mások rovására

jövedelemhez jutni, de a tisztességes munka után követeljük a becsületes megélhetés lehetőségét ne csak a gyáriparban, hanem elsősorban a magyar faluban. Nézzék meg, melyik az a párt, amelynek tagjai a kartelek igazgatóságában ülnek! Ezzel szemben a Független Kisgazdapárt kizárja tagjai közül azokat, akik a kartelekkel a legcsekélyebb érdekeltséget is vállalják, önöknek olyan képviselőre van szükségük, aki odafönn hűségese szószólója lesz a magyar népi érdekeknek. A mi jelöltünk nem most, hanem még akkor, amikor a diktatúra törekvések a legkeményebbek voltak, amidőn az a legtöbb kockázattal járt, akkor állott ki a gátra, hogy felvegye a harcot a kormányzattal szemben. És önöknek bátor emberekre van szükségük, nem fejbőlöntő Jánosokra.”

Csak néhány mondatban foglaltam össze Eckhardt nagy beszédének lényegét. A hatás leírhatatlan. Az emberek átszellemült arccal hallgatják az acélosan pengő mondatokat. A helyeslés és az éljenzés minduntalan felviharzik. Soha és semmikor nem lehet pesti újságokban, még a legbővebb tudósításokban visszaadni egy vidéki Eckhardt-gyűlés lefolyását. Mert hogyan is írja le betű, hogy az éles harcokból ismert kemény hang elfátyolozódik: „*A mi népünk ma már meghalni sem tud, mert sem orvosra, sem koporsóra nincsen pénze*”, Amikor Eckhardt az én diktatúraellenes küzdelmeimről beszél, a feleségem sírva támaszkodik a vállamra. Hiszen ő tudja legjobban, hogy *akkor* mennyi aggodalmat hozott neki minden egyes nap.

De sietni kell tovább. Hiszen Nagyhalászon már várnak bennünket. Még tart a gyűlés, mikor mi Eckhardt Tiborral tovább indulunk. Most is, mint annyi régi ellenzéki választásán a Tiszántúlnak, a Kossuth-nóta kíséri utunkra. *Nagyhalászon* még inkább túlhaladja minden számításunkat az az óriási embertömeg, amely érkezésünket várja. *Németh Imre, S inka István, Fábrián Ferenc, Papp Mihály, Vass Imre, László Béla* és a kerület többi vezető kisgazdái járulnak egymásután Eckhardt Tibor elé. Virágsokrok halmaza és díszbeöltözött kislányok versei. Viszont a gyűlés aránylag szűk helyén férfiruhák ünnepi feketesége sötétlik. Egymásba zsúfolódva négy-

ezernél több ember hallgatja a kisgazdapárt vezérének szavait s az utcán szekértábor és további tarka sokaság.

Eckhardt beszél: *„Mi fölemelt fejjel és nyugodt lelkiismerettel jöttünk ide. A falu népét politikai öntudatra törekszünk nevelni, hogy őt saját érdekének és jövőjének szolgálatára kemény elhatározottsága és szervezettségű hatalmas erővé fogjuk össze. A legelső dolog, hogy a nép maga legyen erős. A magyar népnek végre meg kell adni a lehetőséget, hogy maga határozhasson sorsa fölött. Azok közül a pártok közül, amelyek itt résztvesznek a választáson, az egyik sokáig kormányon volt, de a titkos választójogot nem adta meg. A másik idegenből hozott eszmék után indulva, egyenesen diktatúrát akarna berendezni. Ez az ezer éven át szabad életre vágyó magyar nép bízhatik-e ilyen politikában? Pro grammunkat egy mondatban elmondhatom: szállítsák lejjebb a falu terheit és terjesszék ki a falu jogait. Szabolcs népe, amely Rákóczi mellett és a 48-as szabadságharcban oly dicső részt vett, most is álljon ki a szabadságért. A mi jelöltünknek módja lett volna a hatalmat szolgálni és ő éppen a diktatúrák időkben állott ki bátran a népi gondolat mellett. Aki így levezgázott a politikai bátorságból, az levezgázott a politikai becsületből is, úgyhogy kipróbált harcosok is tanulhatnak belőle. Nekem pedig harcos emberekre van szükségem, akikre a magyar faluért vívott küzdelemben nem kell hátratekintgetnem, hogy vajjon követnek-e”.*

Én eddig a magam programbeszédeiről keveset szóltam. Ezért szabadjon most azt a néhány mondatot idéznem, amellyel Eckhardt Tibor nagy beszéde után itt Nagyhalászon *utoljára* fordultam a választás előtt a kemecsei néphez: „Itt mi már két gyűlést tartottunk, tehát új programbeszédre nincs szükség. A programmunkat önök ismerik és mi nem változtatjuk meggyőződésünket egyik napról a másikra. Amire most rá akarok mutatni és amire Önök itt mindannyian tanuk, hogy ebben a választási küzdelemben egyedül a mi pártunk fordult felvilágosító szóval a magyar néphez, *egyedül a mi pártunk nem élt a népbolondítás eszközeivel.* A másik, amitől már óvnom kell önöket, hogy ne üljenek fel hamis ígéreteknek, mert választások idején mindig sokan eljönnek csábító szóval a magyar néphez és az ilyen üres szavak mögött nincs semmiféle biztosíték az ígéretek beteljesedésére. *A mi programmunk mögött azonban ott van a biztosíték:* az Eckhardt Tibor haláltmegvető bátorsággal vívott eddigi küzdelme. Meg van írva a Könyvek Könyvében, hogy aki nincs velem, az ellenem vagy. Aki

ebben az országban nincs az Eckhardt Tibor küzdelmének oldalán, az ellene van önmagának, ellene van a saját emberi méltóságának, ellene van a gyermekei jövőjének és a magyar haza újjáépülésének”.

Itt is tartanak a beszédek, amikor nekünk már indulnunk kell, mert hosszú az út s közben még meg kell állnunk Nyirpazonynál, ahol Eckhardt Tibort a kerület déli falvainak ismét ezernyi nép várja. Amíg odaérünk Eckhardt a számtalan politikai harcot látott szakértő szempontjából taglalja a látottakat. Az ő szavai engemet kissé meglepnek. Hiszen bizonyos, hogy ezen a szolgaságban élt szabolcsi földön hosszú évtizedek óta nem volt még ilyen óriási arányú népi megmozdulás, mint aminek most Demecserben és Nagyhalászon tanúi voltunk. De Eckhardt ezt mondja: *„Tizenöt éve nem választottak, nem tudhatjuk, hogyan jognak holnapután megállani, hiszen a hideg terror az utolsó éjszaka tör rájuk. És aztán itt van a rossz névjegyzék”*. Még mielőtt Nyirpazonyhoz érkeznénk, újabb meglepetés: Nyírtúrán is ezernyi sokaság gyűlt össze, meg kell állítani az autót. Eckhardt Tibor néhány szót beszél. Az emberek ujjongva éljeneznek s aztán megint virágessóval borítva megyünk tovább. Nyirpazonyban ugyanaz ismétlődik meg. Csak itt persze még nagyobb a tömeg, hiszen itt külön készülték Eckhardt Tibor fogadására.

A hatóság nagyon előzékeny és ez az, *ami megtéveszt bennünket*. Hiszen sem Túrán, sem Pazonyban nem volt gyűlésengedélyünk és mégis megengedték a gyülekezést, mégis megengedték, hogy Eckhardt Tibor szóljon legalább néhány szót az ő népéhez. A csendőrök, akik még néhány napja itt a turai éjszakában kiabálva kergették „aludni” a szegény mezit-lábos népet, most vigyázzban állnak Eckhardt Tibor autója mellett. A hivatalos emberek is egészen más szemmel néznek most rám. Például ugyanaz a fiatal fiú, akit egy héttel ezelőtt még magasrangú édesapjának kellett a NEP-korteskedés szépséghibájától eltanácsolni, ma délután Demecserben odajött hozzám és sok szerencsét kívánt. Vájjon, ha majd néhány év múlva ő is tagja lesz a vidéki közigazgatásnak, akkor is az ilyen hamis szerencsekívánások, sokféle kacsingatások és csúnya

cserbenhagyások lesznek-e még divatban? Reméljük, hogy nem. Reméljük, hogy a titkos választójog meg fogja változtatni a magyar vidéknek ezt a szomorú arculatját.

Nyíregyháza felé a pesti politikai helyzetről beszél Eckhardt. A bonyhádi kerület miatt is gondjai vannak, mert Pékár Gyula hirtelen halála egy pángermán akció bonyodalmaival fenyeget. Azután visszatér a mi kérdésünkre és ezt mondja: „Felújítottad ezen a vidéken az alkotmányos küzdelmet, ne keseredj el, ha mégis elbuknál a rossz névjegyzék és a nyílt szavazás miatt. Tarts ki tovább is ebben a kerületben, mert jön a *titkos* választás és akkor másként lesz”. Érdekes, hogy Eckhardt is teljesen meg van győződve a *tiszta* választásról. Éppen ezért azt mondja, hogy főleg az úgynevezett képviselői megszállás. Képviselőkre csak akkor *volna* szükség, ha törvénytelenések ellen kellene igénybevenni az ő immunitás által is megerősített védelmüket. De itt törvénytelenésre nincs kilátás. Széll belügyminiszter ugyan szabadságon van, de a hatóságok tisztában kell legyenek azzal, hogy a pártunk jelöltje ellen való törvénytelen merénylettekkel nem szabad most az ország politikai békéjét feldúltni. Igen, ez mind logikus. Csak éppen azt nem tudjuk most még, hogy *nem a magasabb hatóságok, hanem az élharcosoknak kiszolgáltatót községi közegek* fogják: itt a leghitványabb törvénytelenéseket elkövetni. S ezek az élharcos urak nincsenek tekintettel országos érdekre, politikai nyugalomra, sőt kapóra jön majd nekik, hogy hiányzik az ellenzéki képviselők ellenőrzése.

Este nyolckor indul vissza Pestre Eckhardt Tibor, őt külföldi vendégei várják. A nyíregyházi pályaudvaron csak egy kispörköltnyi ideje van. Ez a mai vacsorája. Mi innen a Koronába megyünk, megbeszéljük a megyei vezetőkkel a holnaputáni választás szervezési beosztását. Mint minden este, most is elmegyek az orvoshoz injekcióért, mert a torkom még mindig meg van gyulladva. A városi uraknál érdekes híreket hallunk. Mindenki bizonyosnak tartja a pótválasztást. Azután azt is megtudjuk, hogy nagyszabású csendőri megszállás *nem* lesz. Ez is a *tiszta* választás valószínűsége mellett szól. A nyilasjelölt

ismét itt van a kerületben. Miért ment el és ki hívta vissza? Mindezt nem tudhatjuk. Beszélnem kell egy másik értesülésről is, ami olyan érzéssel töltött el engem, hogy ezt alig tudom másnak nevezni, mint undornak. Egy barátom hallotta, hogy NEP-képviselők nevetve beszéltek egymás között, hogy én komolyan veszem feladatomat: a nép felvilágosítását. Igen, ők ezen nevetnek, hiszen ők ezt a választást *más* eszközökkel fogják megnyerni.

De én még ezt nem tudom. Ahogy éjjél felé a kemecsei sötét úton fut az autónk, előre hajolok az én derék ellenzéki barátomhoz, Csaplár Sándor soff őrhöz és azt mondom: „A NEP pótválasztásra számít”. A volán mellől vígan hangzik a sok vihart látott öreg harcos válasza: „Ha ők pótválasztást remélnek, akkor mi ezt megnyertük”. Kemecsen sietünk lefeküdni, hiszen holnap reggel hat órakor már megint úton leszünk.

PÓTVÁLASZTÁS VAGY GYŐZELEM.

Augusztus 21, szombat

Korán indulunk, minden faluba el kell látogatnunk. Ki kell oktatni az embereket a választási nap szervezési munkájáról, hiszen nekik az egyhangú követküldés tizenöt esztendőn át nem adott módot arra, hogy ebben gyakorlatot szerezhessenek. Bizalmiak, összekötők, azonossági tanúk és uccabiztosok előtt mind új dolog az, amit nekik holnap végig kell csinálniuk. Hattól kilencig csak a koránkelő, munkába induló néppel érintkezhetem, kilenc után folytatni lehet az eddig kimaradt lateinerek és birtokosok látogatását is. Egy-két kivétellel mindenhol a tárgyilagosság és törvényesség ígéretével távoznunk. Egészen határozott jóindulatot, sőt egy-két helyen még a támogatás ígéretét is kapom. Ma még nem tudom, hogy ezek a ma erős önbizalmunkat fokozó ígérek el fognak sülyyedni holnap a nyílt szavazás ingoványában.

Az a kevés kivétel is, ahol a pártatlanságot nem ígérik meg, sem lesújtó, mert pusztán az az ok, hogy a birtokos nem tartózkodik otthon. Sajnos, ez az eset a két legnagyobb Nagyhálás közelében lévő birtokon. Az egyik zsidó birtok, a másik arisztokráciáé. Az előbbin már a tanyára érkezéskor látom, hogy itt nem sok keresnivalónk van. Az uradalmi irodában sok tiszt-

viselő dolgozik, ami azt mutatja, hogy erősen belterjes üzemű és sok embert foglalkoztató nagybirtokról van szó. Az iroda falára „éljen Thuránszky” plakát van ragasztva. A tisztviselők halhídeg szemekkel, de kifogástalan udvariassággal fogadnak. Sem a birtokos, sem az intéző nincsenek itthon. Ugyancsak nincsenek itthon a másik tanyán, ahova már estefelé megyek. Itt a béresgazda és a kertész éppen a NEP nagyhalászi gyűlésére készülnek. Kirendelték őket erre a gyűlésre. Holnap őket is és az egész tanyát kettős rendekbe sorakoztatva fogják szavazni vinni. De ezt még mi nem tudjuk. Hiszen nem lehet felmérni azt a bizonytalanságot, hogy egy-egy birtokos miként ítéli meg pártunk szerepét: minden megye a legbonyolultabb családi és politikai kapcsolatok hálózata s azok közül nem egy a mi pártunknak is előnyt nyújthat.

Itt szereztem egy külön tapasztalatot is. A béresgazda és a kertész, tehát az a két belső ember, akik az urasághoz való tartozásban sokkal közelebb kell álljanak, mint az egyszerű béresnép, még ezek is megkérdik tőlem: „Hogy van az kérem, hogy nekünk most le *kell* menni Nagyhalászba a gyűlésre?” Bizony, ez igazán nincs benn az évi szerződésben. Ebből a példából is láthatjuk, mennyi méltatlan keserőséget okoz a nyílt szavazás rendszere még abban a tanyasi népben is, amelyet a politikán kívülállónak szoktunk számítani. Hiszen igaz, ők nem vehetnek részt gyűléseken, az ő munkaidejük napkeltétől napzállatáig tart és semmi uradalom nincs berendezve arra a veszteségre, amit a zsellérség munkaidejében egy politikai gyűlés meghallgatása okozna. De a nagy politika nem áll meg az uradalmi sövények korlátjánál. Nem közelebb hozza egymáshoz, hanem *eltávolítja* egymástól a birtokost és a szegődményest a politikai tilalom és a politikai parancs. Ennek az eltávolodásnak egyszer még súlyos következményei lehetnek — éppen a birtokosra. Hiszen amúgy sem lehet egy észszerű és a mainál sokkal gyorsabb ütemű földbirtokpolitikának útjában állani, hiszen amúgysem lehet sehol — még Szabolcsban sem — a jognélküliség állapotát örökké fenntartani. És ha a mi törvénytisztelő pártunk ezeken az elavult és mégis konokul álló kor-

látokon nem tudna keresztüljutni, akkor könnyen eljöhet az az idő, hogy *más*: a törvényt és a tulajdont *nem* tisztelő áradás mégis el fogja söpörni ezeket a korlátokat s akkor majd az egykori birtokos töprenghet rajta, hogy miért nem hallgatta meg jókor az idők szavát, amit Magyarországon ma Eckhardt Tibor hirdet.

Egész nap rójuk az országot. Délután egy negyedőrára megállunk Kemecsen. A pártirodában átveszem a legújabb híreket és néhány szót a feleségemmel is beszélhetek, aki Mikecz gyógyszerésznél tölti a napot. Kemecsen több régi családi kapcsolatot is fölfedezett a feleségem, aki a közeli Bereg megyében született. Mikecz Zoltán ma ezt mondta: „Mindedig szkeptikus voltam, hiszen ismerem a helyi viszonyokat, de a tegnapi nagyhalászi gyűlés után már azt mondom, hogy győztünk”. Pedig ő is tudja, hogy rossz a névjegyzék.

Sajnos, ebben a tizenkét napra rövidített választási harcban néhány fontos szempont kényszerűségből figyelmen kívül maradt. Így például nem tartottunk gyűlést a Tiszaháton. Ez Nagyhalász fölött 10—12 kilométer távolságra fekvő lakott hely, ahol a környező tanyákkal együtt körülbelül kétszáz szavazó van. Ezért ma délután oda is kimegyek. Az elhagyott vidék mintha teljesen ki lenne kapcsolva a választási harcból. Falusi emberek jönnek felém, akik alig tudják, hogy a kisgazdapárt felvette a küzdelmet a volt főispánnal. A NEP-kortéziának a községi közigazgatás hálózatán át terjedő eszközei persze erre a vidékre könnyen eljutottak. Így én most az utolsó délután akarom pótolni ebben az elmaradt körben is a mulasztást. Hús-huszonöt ember gyűlik körém, akiknek elmagyarázom céljaimat. Van köztük megfizetett NEP-korteszgazda is, aki hamar előjön azzal az ostoba váddal, hogy édesapám a kartellek embere. Csak most jut eszembe, hogy ezt a két héttel előbb elindított ócska rágalmat itt még nem volt alkalmunk megcáfolni. De megrendítő az, hogy amint a hallgatóságnak elmagyarázom a mi pártunk programját és küzdelmét, ahogy bemutatom azokat a gazdasági összefüggéseket, amelyek a falu népének *szegénységét* okozzák, akkor *nemcsak* a *pártatlan*

hallgatóság, *hanem még ez a megfizetett ember is* komoly figyelemmel fordul felém és búcsúzik alig fél óra után barátsággal tőlem. Pedig holnap ő szekéren fogja innen a szavazókat Thuránszkyknak szállítani. Azért nem bántam meg, hogy eljöttem ide az Érhátra. Néhányan talán itt is akadnak, akik tegnap véletlenül Nagyhalászon tartózkodva résztvettek az Eckhardt Tibor gyűlésén. S a mostani 25—30 főnyi hallgatóm is továbbviszi majd este a faluban, amit most tőlem hallott. Tehát azzal a nyugodt érzéssel megyek el innen, hogy ezt az eldugott helyet, amelyet a Thuránszky-párt már teljes egészében a magáénak könyvelt el, mégis megnyitottam a mi küzdelmünknek.

Érhátról visszafelé a nagyhalászi uccán néhány hívünk hírül hozza, hogy éppen most tartja a NEP az utolsó nagygyűlést. Ennek a gyűlésnek a célja az Eckhardt Tibor tegnapi beszédét ellensúlyozni. A kormánypárt íme időbeosztásban is célszerűen kapja a hatósági gyűlésegedélyeket. A nagy sporttelepen három-négyszáz embert látok, nekünk pedig tegnap négyezernyi sokaságot szűk uccákban és udvarokban kellett összezsúfolni. A gyűlésről kijön néhány hívem, amint meglátják az autómát. Tehát még ennek a néhány száz embernek is egy része a mieink közül kerül ki. „Azt mondják odabent, hogy ők emelték föl a búza árát” — hozza hírül Németh Imre elnökünk — „de nagyon nagy csend volt utána”, így néz ki az a gyűlés, amelyről később a reggeli hatfilléres dömpinglapban azt olvastam, hogy végleg eldöntötte a kemecei választás sorsát.

Most sietek *Borbánya* felé. Ez a másik gyöngye pontunk. Ma este 6 órára gyűlést kértünk oda, de a hatóság a mi számunkra már nem képes ilyen „nagylelkűségre”. Hiszen itt ők 200 Thuránszky-szavazóra számítanak. *Az engedélyt nem kaptuk meg.*

Borbánya Oroshoz tartozik közigazgatásilag, pedig nyolc kilométerre van tőle. A szomszédos Nyíregyházától csak egy kilométer választja el. Minden vágyuk az volna tehát a borbányaiaknak, hogy Nyíregyházához csatolják őket és ne kell-

jen minden ügyes-bajos dolgukkal a messzi Orosra fáradniok. Ezzel az átsatolással korteskedik előttem a NEP és én erre a helyre még gyűlésengedélyt sem kaphattam. Be kell tehát jutnom még ma éjszaka ebbe a faluba.

Ahogy arrafelé tartunk, hirtelen megáll az autó. Hajnal-tól mostanig 250 kilométert mentünk: elfogyott a benzin. Ez bizony nagy baj. Kiszállok a kocsiból és intek egy szembejövő motorkerékpárosnak. Nem áll meg. Aztán egy hatalmas autó közeledik. Ennek is intek. Többen ülnek benne és az autóból egy csontkeretes szemüvegű úr barátságosan visszaint. De ezek sem állnak meg. Búgva rohan tovább az óriási gép Nagyhalász felé. Utánanézek és észreveszem az Ki?-jelzést. Persze, hiszen ez minisztériumi autó, valószínűleg ezen siet most a még tartó nagyhalászi NEP-gyűlésre az a „népszerű” miniszter, akinek a lejövetelét még kedden a Nyíregyházi vármegyeházán beígérte a pesti méltóságos úr arra az esetre, ha Eckhardt Tibor is lejönne. Később megtudom, hogy *nem* ez a miniszter jött le, sőt nem jött le egyik tagja sem a kormánynak és így most tűnődhetem rajta, hogy ki és kik használták a magyar állam RR-jelzésű autóját abból a célból, hogy Kemeceére korteskedni jöjjenek?

Most persze a legnagyobb gond, hogy miként szerzünk benzint. De nem azért látott Csaplár úr annyi választási harcot, hogy ilyen csekélységen fennakadjon. Néhány száz lépésre kis házat pillant meg, odasiet és petróleumot hoz. Ezzel a petróleummal dökögünk át Nyíregyházára, idegesítően lassan. Borbánya a Nyíregyházától másik irányban kivezető út mellett fekszik és Nyíregyházán keresztül menve már kapunk benzint.

Borbánya éppen olyan, mintha külön község volna, eddig elautóztam mellette majdnem mindennap, nem is sejtve, hogy ez a Nyíregyházától ugrásnyira lévő házcsoport a messzi Örös-höz tartozik. Az országút mellett szatócsbolt, előtte csend-örök állnak és néhány ember. Itt állítom meg az autót. A csendőr már ismer, odalép hozzám és azt mondja: kérem, a gyűlést nem engedélyezték. A másik csendőr bólogat. Mögöt-tük két nagyhasú falubeli áll, mint később megtudom, esküd-

tek. Mintha valamennyien a gyűlésengedély megtagadása után most azt hinnék, hogy énnekem már ebben a faluban még az autót sem szabad megállítanom. *Nagyon tévednek.* A csendőrnek elmondom, hogy meg fogom látogatni néhány hívünket és azoknak a házánál csöndes megbeszélést fogunk tartani. A csendőr válasza meglepő: ő ezt nem engedheti meg. Én először nyugodtan, aztán erélyesen kioktatom a törvényre: nem gyűlést tartunk, abba pedig nincs beleszólása, hogy magánháznál nyolcan-tízen beszélgethessenek. Szörnyű is ezt elképzelni. Mi a városban, ha akarunk, ötven embert meghívhatunk egy zsúrra és tetszésünk szerint sétálhatunk éjszaka az uccán. A falusi embernek nemcsak az alkotmányos jogait csökkenti, a nyílt szavazás, hanem még a legelemibb életébe, mozgási szabadságába is beavatkozik. A csendőr már látja, hogy én bennem megint törököt fogott. Ekkor az egyik kövér esküdt közbeszól: „Az urak itt rossz helyen kereskednek, mert itt nem kiscgazdák laknak, hanem szegény emberek. A borbányaiak nem akarják, hogy a kenyér megdráguljon”. Míg ezt mondja, én az arcát figyelem: *vájjon komolyan hiszi-e, amit mond?* És a hideg, szúrós pillantásból, a kövér, öntelt arcból látom, hogy a hatalom ebből az emberből is kiölte a lelket; azelőtt talán ő is a nép közé tartozott, most már — esküdt. „Pajtása” lett az „uraknak” és azt hiszi, hogy ezt legjobban akkor bizonyítja, ha a saját népét taszítja, ha az „urak” szolgálatában a „mezítlábasok” egyenjogúsítását megakadályozza. Ezért hazudja most, hogy a kiscgazda és a szegény ember érdekei különböznek.

De az ő bölcs képpel előadott megjegyzése csak az én malmomra hajtja a vizet. Hiszen nem most először találkozom ezzel a hitvány demagógiával, amely a „nemzeti egység” nevében *éket akar verni a földtelen, falusi ember es a hozzá hasonlóan szegény kiscgazda között.* Már öt-hat napja tudom, hogy a NEP-kortézia ezt az ostoba, üres és felületes fogást igyekszik a kiscgazdapárt ellen kihasználni. Amint a falvakat látogattam, a kocsmák előtt, ahol ingyen bort osztogatnak, már nem egy „szesszel felvilágosított” társaság előtt kellett ezt a népbolondító jelszót lelepleznem. S amint most újra hallom

ugyanezt a szót, a megfizetett kövér esküdt duzzadt, hideg, lélektelen szájából, elfog az indulat:

„Talán *mi* csináljuk azt a gazdaságpolitikát, amely a 15 pengős rozsból 32 filléres, *meg* 36 filléres kenyeret csinál? *Mindenki visszaemlékezhetik, hogy amikor a gabonának meg volt a rendes ára, akkor a napszám bér háromszorosa volt a mainak. S vájjon mit kíván a magyar nép?* Vájjon annyira nem látja-e a saját érdekét, hogy a napi — *kétséges* — tíz fillérszerű kenyérolcsóbbodást többre becsüli, mint a napszám két pengőnyi süllyedését? Hiszen nemrég éppen a közeli nyirbogdányi gyárban hallottam egy *ipari munkástól*: amikor a búza ára 35 pengő volt, akkor én naponta 8 pengőt kerestem, most pedig 3 pengőt keresek. Az az olajgyári munkás jobban ismeri a *nemzeti egység* és a *közös jólét* valóságos fogalmait, mint Pesten a miniszter urak”.

S amint a két csendőr és a két kövér esküdt előtt ezeket a gazdasági összefüggéseket magyarázom, a hangos szóváltásra 10—15 ember gyűlik körém. Most már nem nehéz a dolgom, csak körül kell nézni, hogy észrevegyem, kiknek a szeme csillog, mintha az én néhány szavam levágta volna szemükről a megfizetett kortesgazdák által reáarakott hályogot. Most már nem törődöm sem a csendőrrel, sem a halszemű esküdtekkal. Odafordulok az én csillogószemű népemhez és megkérdezem, ki tart közülük velünk? Hallották-e már Eckhardt Tibor küzdelmének a hírért? Persze, hogy hallották! Kettőt közülük beültetek az autóba, megkérdezem hol laknak, mert az ő házuknál akarok megbeszélést tartani. Csak ötven lépésnyire viszem őket s akkor megállítom az autót a szőlőhegy felé vezető egyik ucca bejárásánál. *Alkalmat akarok adni a csendőröknek*, hogy utánunk jöjjenek. Mert ha megteszik, ez csak nekem jó: minden ilyen feltűnés a mi pártunk ügyét szolgálja ebben a megfajtott véleményű faluban. A csendőrök *lépre mennek*. Odajönnek utánunk és határozottan közlik, hogy ők semmiféle háznál való megbeszélést nem engednek meg, „Hát majd meglátjuk! — felelem nekik — mert én is ott leszek ! És amíg én ott vagyok, addig maguk nem fogják megsérteni a tör-

vényt!” Ez csak bevezetése a borbányai „programmbeszédemnek”. Egyre emelkedőbb hangon magyarázom a „csendőröknek”, hogy milyen igazságtalanságok érik a jogfosztott falu népét. S aztán — „ismét a csendőröknek” — elmondom, hogy milyen szörnyű hibák történnek a gazdaságpolitika terén: a nép összeroskad a közterhek alatt és az államnak még sincs pénze nagyszabású közmunkákra, a magyar gyerekeknek nem jut cukor s közben a szeszkartell tíz filléres áron kapja, hogy — micsoda szörnyű pocskéolás ez — a tisztított, kristályosított cukrot szeszé elerjessze; az őrlési adó a legszegényebb föld nélküli munkás kenyerét drágítja, a különböző fázisadók megdrágítanak mindent, amit a falu népének pénzért kell vásárolnia. És így tovább.

A két csendőr *komoly érdeklődéssel* hallgatja a magyarázatot. De *nemcsak ők* hallgatják! Mialatt ők az én szavaimon csüggnék, megelégnül mögöttük az utca és íme már 80—100 ember figyel az én borbányai „programmbeszédemet”. Közben a csendőrökhöz csatlakozik egy idősebb őszeshajú alhadnagy, aki már higgadtabban nézi a helyzetet, ő már vagy utasításra, vagy pedig tapasztalatból tudja, hogy most már a mi pártunkkal szemben *nem lehet* törvényteleniséget elkövetni — legalább *amíg* mi is ott vagyunk. Így aztán „programmbeszédem” befejezése után már semmi nehézsége sincs annak, hogy egyik hívünk házánál még külön szűkebb megbeszélést is tartsak. Azért annyit már értek a választási fogásokhoz, hogy az autót vagy kétszáz méterrel odébb küldöm, mint ahol mi a megbeszélést tartjuk. A csendőr ne zaklasson minket, még csak ne is érdeklődjék, mert ez éppen olyan kevésbé lenne jót a választásokban *gyakorlatlan* nép lelki megerősítésének, mint amennyire hasznos a csendőröknek nyílt uccán való törvényre-oktatása.

Ez a borbányai késő esti megbeszélés azok közé a tapasztalatok közé tartozik, amelyek megerősítik hitemet a nép okosságában és felelősségérzetében. Meggyőződtem róla megbeszélésünk közben, hogy ez a szegény, munkanélküli és földtelen, rongyos lakosság is mennyire tisztában van a saját jövőjét el-

döntő kérdésekkel. Van köztük nem egy, aki a fővárosi napilapokat olvasgatja és még a világpolitika problémáival is foglalkozik. Itt nekem könnyű dolgom van, itt csak a népbolondítóknak van nehéz dolguk. Amit ők két heti keserves munkával, fizetéssel, itatással és a Nyíregyházához való csatlakozás meséjével „alkotni” hittek, azt az én néhány igaz szavam lerombolja. Hiszen itt mindenki tudja — maguk az emberek mondják ezt —, hogy ha a most képviselőjelöltként jelentkező volt főispán uruk komolyan törődött volna az ő érdekeikkel, akkor nem *most* ígérgetné annak a *közigazgatást abszurdumnak* az orvoslását, amit az Orostól nyolc kilométerre fekvő Borbánya jelent, hanem két évi főispánsága alatt már *régen* orvosolta volna.

Kilenc óra után térek vissza Nyíregyházára.

Megtudom, hogy a délutáni vonattal egész csapata érkezett a kormánypárti képviselőknek.

Általában az egész választás alatt nagyon sok NEP-képviselő tartózkodott a kerületben, a legtöbb napon tízen-tizenötön, olykor pedig harmincan is. Azt beszélik, hogy a NEP-képviselőknek időközi választások alkalmával minden a kerületben töltött nap után húsz pengő napidíjat utal ki az országos NEP-központ. Persze egy ilyen hírt lehetetlen ellenőrizni. Valószínűvé teszi azonban azoknak a módszereknek az ismerete, amelyeket Antal István és Marton Béla vezetésével a NEP-szervezkedésben megvalósítottak. Hiszen ezeket a módszereket mind csak gyakorlati célravezetőség szempontjából alkották meg és kiagyalóik a szervezkedés előbbrevitelén túl keveset törődtek azzal, mennyire egyezik a módszer az eszmény, a lelkesedés és a politikai méltóság föltételeivel. Már pedig egy-egy választás „lelkes” adminisztrálására valóban nagyon praktikus, ha a kerületben tartózkodó képviselők külön napidíjat kapnak. A gyakorlatias és a magasabbrendű meggyőződéstudatot nélkülöző élharcos-rendszerből igazán nem volna elűtő ez a napidíjas lelkesedés.

Most már vége a választási agitációnak, gyűlésnek és vizitnek egyaránt. Egy-két látogatás ugyan kimaradt, de

ezen már — ebben a képtelenül rövid választási küzdelemben — nem lehet segíteni. A Koronában megbeszélést tartunk, hogy a holnapi választásra véglegesen kiösszuk a szerepeket. Sajnos, itt ismét néhány olyan meglepetés ér, ami nem alkalmas arra, hogy megerősítse a vidéki intelligenciába vetett, amúgyis megrendült bizalmamat. Többen, akik eddig a legnagyobb buzgalommal résztvettek választási küzdelmünkben, a holnapi döntő napra nem állhatnak rendelkezésünkre, mert a legváratlanabb anyagi és családi ügyeik ebben őket megakadályozzák. A kormány és a vármegye úgylátszik olyan hatalmas prést tartanak a kezükben, amely alatt mindenkinek a gerince meg kell görbülőn, aki csak a legkisebb függőségben van ettől a két hatalomtól. Ez ellen csak az volna az orvosság, ha híveinkben az anyagi és társadalmi függés ellensúlyaként egy hatalmas, mindent áttörő lelki függetlenség érzése él. Persze ez csak keveseknek adatott. És ezért van az, hogy én azt hirdetem, hogy a magyar vidék mai politikai struktúrája mellett egyedül a föld népe az, amelyre tartósan építeni lehet. Mert ez az a réteg, amelynek semmiféle politikai fordulat koncot nem hozhat és amelynek függetlenségét kérges kezének munkája örökre biztosítja.

Valahogy pótoljuk azokat a hiányokat, amiket szervezésünkben a váratlan távolmaradási bejelentések okoznak. Még mindig a tiszta választás reménye él bennem. Most féltizenegy van. Indulok vissza kemecsei szállásomra s még tíz órányi idő sem fog eltelni, mikorra megtudom, hogy ezt a mandátumot elvették tőlem, olyan cselekményekkel, amelyek még az 1935. évi Marton- és Sztranyavszky-féle választási vezérkarnak is *majdnem* „becsületére” váltak volna.

A GŐZHENGER.

Augusztus 22, vasárnap.

Ma is öt órakor kelek — szokásból — mint két hét óta minden nap, pedig ma ennek már nincs értelme. Hiszen a tapasztalt Eröss János már megmondta, hogy nekem a mai napon már semmi komoly feladatomban nincsen. Járhatok ugyan községről-községre, hogy az emberek önbizalmát erősítsem és az elmaradhatatlan „elutazási”, „megszökési” és visszalépési” híreket a saját jelenlétemmel cáfoljam meg. De ez már inkább csak külsőség. A lényeg: a gyűlések, a látogatások és a szervezés már befejezett tények. Azért kora reggel mégis ellenőrzöm a választási adminisztráció tervét. Sajnos, itt az elmondott okokból elég nagy hiányok vannak. Most mégis jó lenne, ha a képviselői megszállás terve nem maradt volna el a tiszta választás reményében. Ma már azt is tudom, hogy éppen a kisgazdapárti képviselők jelenlétének hiányától kaptak vérszemmet a kilenc idegen megyéből idesereglett élharcosok és egy-két falusi jegyző.

Hét órakor érkezik Eröss János, aki a nyíregyházi urakat is közben elosztotta a megfelelő községekbe. Azután megjön a feleségem Erössné kíséretében. Elmondhatom, hogy ezen a csúnya és vérlázító eseményekkel teljes napon az egyedüli utó-

lagos megnyugtatósom az, hogy a feleségem velem volt. Ha távol lett volna, ki tudja milyen nehéz szívvel fogadja a „megsemmisítő vereség” híreit. Itt a *bizonyosság* megnyugvást is hoz. Hiszen én már reggel 9 órakor tudtam, hogy ezt a mandátumot, sőt azt is tudtam, hogy a kauciót elvették tőlem. Kuchinka Gyula, aki tegnap este ígérését pontosan betartva ide visszaérkezett, még kinevet, amikor én a kaució elvesztéséről szólok hozzá. De kevés óra múlva kiderül, hogy nekem volt igazam.

Fél tízkor, amikor minderről bizonyos vagyok, olyan nyugalom tölt el, amin magam is csodálkozom. Pedig nem kell ehhez különös lelkielő sem, tulajdonképpen egyszerű a magyarázata: a bizonyosság minden izgalmat megszüntet. Egyébként is tiszta lelkiismerettel mondhatom, hogy nincs okom magamnak szemrehányást tenni. Így van az, hogy hémcsak feleségemet én csillapítom, hanem még Csaplár urat is, akinek kuruc szíve nem tudja elviselni a szeme láttára történt igazságokat. Megértetem vele, hogy a fölösleges idegesség csak a mi ügyünknek árt, nekünk jó arcot kell vágni a gonosz tréfához. Azután — ekkor már dél felé járunk — a belügyminisztériumot is föl hívom telefonon. Elmondom, hogy itt a leghitványabb törvénytelenések történnek. A drót másik végén olyan ijedt hangon kérdezget egy minisztériumi úr, mintha nem is ő volna a hatalom képviselője. Hát igen, ő a központi hatalom képviselője, de meg kell tanulnia mindenkinek, hogy egy azóta kialudt uralkodásvágy gonosz emlékeként van itt egy *másik hatalom* is: az *élharcos rendszer* — amely Budapesten már csak gúnyos verseknek, martoniá dáknak és karikatúráknak a tárgya — itt a *falun* még szörnyű *valóság*. Ma már nem a központi hatalom törvényszegései, hanem az *élharcosok változatlanul fennálló törvényenkívülisége felelős a kemecsei választás tisztátalanságaiért*. Tehát hiába kérek generális utasítást a belügyminisztériumtól, a választás sorsa már eldőlt és ezen a minisztériumbeli urak, hacsak repülőgépen ide nem jönnek és karhatalommal fölön nem fognak minden a magyar vidéken dúló élharcost, nem is változtathatnak.

Persze, amíg ehhez a kétségtelen bizonyossághoz elérkezem, addig nehéz másfélóra telik el. Negyed kilenckor jelentik, hogy leszavazott X. Y. úr, nyitott autóban érkezve feleségével együtt; az aki engem vendégeként fogadott és *kérés nélkül* megígérte, hogy a választás napján elutazik. Ennek az X. Y. úrnak a hozzám való hűségében annyira bízott mindeaki, hogy amikor megérkezni látták, be sem várva, hogy kire fog szavazni, hiveink azonnal jelentették a pártirodának, hogy X. Y. „segítségünkre” mégis eljött. Ez persze csak egy kis intermezzo, de nem sok idő múlva jön a másik, komolyabb hír. Nagyháláson, ahol a legtöbb szavazó: 1497 választó van, csendőrökkel feloszlatták összegyülekezett szavazóimat és az eredetileg kijelölt gyülekezőhely helyett egy kilométer távolságra, „adtak” másik gyülekezőhelyet nekünk. Aki a választásokhoz valamit ért, tudja, hogy ez mit jelent. Később azt is megtudom, hogy itt ötvenes turnusokkal (!) kezdték a szavazást, a helyettes szavazási elnök — ismét nem állami vagy megyei hatóság, hanem a falusi bíró — „elküldte” megbízott embereimet a helyiségből a gyülekező helyre és egy-egy Thuránszky-turnus leszavazása után ártatlanul konstatálták, hogy a Lipták-pártnak „*nincsenek jelen*” szavazói; persze szegények egy kilométerre voltak és nem hallották a „hívást”. Vasmegyerről értesülést kaptunk, hogy a községbe tegnap délután táviratilag érkezett négyezer pengő minisztériumi iskolasegély. Közben Berkeszről is kedves hír érkezik. A község 9 órára leszavazott. Az eredményt lezárták. Az arány 111:49 ellenem. Még nem is olyan rossz, ha figyelembe veszem azt, amit még később fogok megtudni. Mindenesetre rejtélyes, hogy miként lehessen parancs *nélkül* 9 órára leszavaztatni egy falut. Ha látom is már, hogy ezt a választást én nem nyerhetem meg, azért a választási iroda zárt helyiségét nem bírom tovább. Feleségemmel együtt ki-autóznunk Nyirbogdányba, már csak azért is, mert meg akarom nézni, mi igaz abból a közben érkezett hírből, hogy ott a jegyző úr szivarokat osztogat a szavazóknak. Nyirbogdányon valószínűleg csendélet fogad. Legelőször természetesen a kiscigányok gyülekezőhelyét keresem. Megtudtam, hogy a nyilasokkal

közös (!) gyülekező helyet jelöltek ki. Itt — *a saját pártom gyülekezőhelyén* — otthonosan ül az asztalnál *egy* szakállas zöldinges nyilasvezető. Pestről érkezett ide. Hallom, hogy szidja a saját gyülekezőhelyemen — ő nem a kormányt — hanem a kisgazdapártot. Így néz ki a nyilas „ellenzékiiség”. Most már igazán kíváncsi leszek, hogy mi történhet a szavazóhelyiség-nél. Hát ez is csendélet. A jegyző úr valóban szivarokat osztogat: tehát *veszteget*. Később Erőss János elmesélte, hogy az ő szemrehányására ez a szerencsétlen ember még csak nem is tagadta, hogy szivarokat osztogatott, hanem azt mondta, hogy ő csak a „kedves ismerőseinek” adott egy-egy szivart. Ismerős — a jegyző számára, aki az egész falut ismeri. És ilyen silány kis rabulisztikával felel a törvény szolgája a vesztegetés szörnyű vádjára. De ez még nem minden. A községháza előtt valószínű csordája a keréketört búzagalász jelvényét viselő egyéneknek. Az én választóimnak pedig nem szabad az összekötőim kíséretében a szavazóhelyiségig eljutni. Az összekötőket *eltiltják* mellőlük és közbül fogja a szegény falusi csoportot 8—10 fenyegető vagy csábítató nemzeti színű jelvényt viselő alak. így történik, hogy a saját tízes turnusaimból nyolcat Thuránszkyra szavaztatnak. Soffőröm felismeri a községháza előtt nyüzsgő alakok között a helybeli „földesurakat”, ősi nevek viselőit. Pedig — mondja Csaplár úr — nincs ezeknek itt már semmi keresnivalójuk, hiszen a birtokukat Kupferstein Armin, Fried Kálmán és Weisz Számi bérlik. (Ezek nem költött nevek, a Gazdacímár hivatalos adatai között így szerepelnek.) Nem kell mondanom, hogy a választási törvénynek milyen dicsősége, hogy a szavazóhelyiségnél ilyen kortestömeg tartózkodhat, ami kor ezt a törvény szigorúan tiltja. Mindéhhhez már csekélység, hogy a jegyző úr — ismét törvényt sértve — saját szájúlág hirdeti már 9 órakor a nép előtt a Thuránszky fölényes győzelmét. Nekem ezt a jegyzőt és a körülötte lévő NEP-csordát a nép előtt kell kemény szavakkal megleckéztetnem. Aztán visszasietek Kemecsére, hogy Nyirbogdányba kiküldjem Dénesfay-Dinich Győzöt a magam kocsijával. Hiszen nincs értelme, hogy én a nyirbogdányi szavazatokat védjem, amikor közben

a többi 16 faluban ki tudja mi történik? De azért most ide iktatom statisztikai előlegként a nyirbogdányi szavazás adatait. Nyirbogdánynak 2388 lakosa van, ehhez a lélekszámhoz arányítva *800-nál több* szavazójának kellene lenni, de csak 375 van. Összesen csak *326-an* szavaztak. Nem szavazott több, mint 50 ember, még a névjegyzékben „benthagyottak” közül sem. Mint később megtudtam, azért nem szavaztak szegények, mert látták, hogy úgysis ellenünk „szavaztatják” őket. Így Thuránszky ebben a faluban kereken 86%-os többséget kapott — oly módon, hogy a lakosságnak *nem egészen 12%-a* és a szavazási jogra igényt tartóknak pedig 33%-a szavazott rá. Az sem csekélység: a szakállas „szerkesztő”-nyilasvezér itt tartózkodásának a valódi *okán* elgondolkodni, amikor ebben a faluban a nyilaspárt alig kapott szavazatot. Vájjon ki adott neki vasúti szabadjegyet?

Mikor Kemecsére visszatérek, egy ideig kénytelen vagyok a választási irodában maradni, mert Dinich az én kocsimmal ment Nyirbogdányba. A „szívderítő” hírek egyre-másra érkeznek. A legtöbb faluból, Túráról, Székelyről, Kékről azt a hírt kapjuk, hogy este 7-kor éjjeli örök vagy csendőrök „aludni küldték” az embereket. Még a lámpagyújtást is megtiltották. Mi már tudjuk, hogy ez mit jelent. Szabad az útja az üressé tett falusi uccán a vesztegető és fenyegető NEP-kortéseknek. Egy másik faluban, amelynek 3000 holdas határából csak 600 hold van a kigazdák kezén, azt hallom, hogy a község fele területét birtokló két földesúr autói viszik a NEP-szavazókat. Ennek a jelentősége is nyilvánvaló. A meglepő ebben csak az, hogy e földesurak egyikétől néhány napja még közvetített üzeneteket kaptam, hogy ő „velünk érez”.

S ha ezt végiggondolom, akkor bármilyen különösen is hangzik, én szinte örülök, hogy ezt a választást nem nyertem meg. Mert akkor bizonyosan körül lennék most véve olyan uraktól, akik így „*velem éreztek*” és hivatkoznának arra, hogy: „*hiszen te tudod...*” Most azonban már tisztán látom, hogy mindez mit ér és *közelebb vagyok a népemhez*, mintha ezt a mandátumot első rohamra megszereztem volna.

Aztán azt is megtudom, hogy Nagyhalászon 1411 óráig a fent elmondott okokból csak Thuránszky-szavazók voltak. Az én *első* turnusomat így már azzal fogadták, hogy Thuránszky-nak háromszáz szavazata van, nekem pedig egy sincs. Mindenki tudja, hogy mit jelent ez a választásnál és különösen mit jelent a választásokban gyakorlatlan „egyhangú” kerület népénél. Ehhez képest már igazán csak kis bosszantásnak tűnik az a hír, amelyet szintén Nagyhalászról kapunk, hogy a szavazóhelyiségben Thuránszky nevét félméteres papíron, az enyémet pedig 5 centiméteres cédulán írták ki. Miután a nagybirtokosok ígéretükhöz hű „pártatlanságáról” már oly kézzelfogható bizonyítékokat kaptam az elmúlt néhány óra alatt, most már egyenesen félelmetesnek hat az a korábban teljesen gyanútlanul fogadott rendelkezés is, hogy öt-hat szavazókerületben valamelyik helybeli nagybirtokos intézői és számtatrói a szavatszedő küldöttségi elnökök.

Kemecsen is már rosszul állunk. De ez nem meglepetés. Hiszen itt rengeteg a névjegyzékből kihagyottak száma, a járási székhelyen mindig legerősebb a hatóság hideg nyomása is és legtöbb a kormánytól anyagi függésben élő szavazó. A kemecsei uccán egy drapp színű „NEP-egyenruha” mellett másfél méteres kicsike csizmás alak sétál. Jenes András ő, Drózdy Győző nevű barátjával. Most kormánypártiak és itt korteskednek. Pedig Jenest a jákóhalmai kerületben *kisgazdapárti programmal* választották meg. Alig telt el a választás után néhány hét, máris felfedezte magában ez az aranyfogú, csizmát viselő volt kupec a kormánypárt iránt való olthatatlan vágyódását. Arra is jól emlékszünk, hogy Drózdy a Nagyatádi Szabó István pártjában kezdte politikai pályafutását. De úglátszik, hogy a kormányhatalomban valami rettentő és lelket pusztító vonzóerő van, amelynek a sodrából az elvet és a hűséget nehéz megmenteni. Hiszen nemcsak Drózdy és Jenes van itt a kemecsei kerületben, hanem Demecserből is hírt kaptunk az elvhűségnek egy harmadik ismert bajnokáról, Nánássy Imréről, akinek a kitüntető megszólítását az egyik kisgazda azzal a válasszal fogadta, hogy köpenyegforgatóval nem áll szóba. Mire az egy-

kori kiscgazdapárti ügyvéd, most pedig a NEP-től mandátummal megajándékozott törvényhozó, *bottal támadt rá* Szabó Gyulára, önérzetes demecseri hívűnkre. Hozzátartozik ennek a sajtóban is ismertetett esetnek a folytatásához, hogy később, mikor a bántalmazott kiscgazda hatósági orvosi látéletet akart fölvenni, azt mondták neki, hogy csak akkor kaphat látéletet, ha előbb Nánássyt kiadja a képviselőház mentelmi bizottsága. Ez a bizottság persze csak október végén ülhet össze, amikor már a látéletnek nyoma sem lesz, így értelmezik egyes falusi hatóságok a képviselői mentelmi jogot. Azóta azonban megtudtam, hogy Nánássy Imrének mégis a bíróság előtt kell ezért felelnie, hacsak a mentelmi bizottság nem minősíti az ő „zaklatásának”, hogy ő ütött meg bottal egy magyar kiscgazdát.

Tizenegy után végre újra autóba ülhetek, ami nagyon jól esik, mert a választási iroda szűk falai különösen nyomják az ember lelkét. Most Vasmegyer és Tiszarád felé megyünk. Vasmegyeren a legelső, amit meglátok, az egyik falon kiragasztott választási „eredmény”. Persze tudom, hogy ez mi célra szolgál. A kormánypárt győzelmét hirdeti: „rettenj meg szegény ellenzéki polgár!” Itt főleg a hideg terror és a kedvezőtlen birtokmegosztás hatása működött. A sürgönyben küldött iskolaségélyről már szóltam. Aztán ebben a faluban is kétszer nagyobb a szavazó jegyzékből jogosulatlanul kihagyottak száma, mint a tényleges szavazóké. Ennek ellenére — aránylag — ez a falu jól kitartott. Hiszen itt 33%-át megkaptam a szavazatoknak. Mint később kiderül, csak néhány falu az, ahol „sikerült” az én szavazóimat teljesen megsemmisíteni és így a kauciómat elvenni.

Vasmegyer szomszédságában van Tiszarád. Itt a saját szememmel láthatom, mit jelent a szavazási névjegyzék helytelen összeállítása. Mikor az autóm a faluba ér, pillanatok alatt 40—50 éljenző ember vesz körül. Megállítom a kocsit és megkérdelem: hát leszavaztunk kedveseim? Mi kérem *nem vagyunk szavazók* — felelik. Végigsiklik rajtuk a tekintetem, valamennyien meglelt, komoly, feketeruhás emberek. Ők *nem szavazók*. Aztán megmutatják az utat a szavazóhelyiség felé. Itt

a kuruclelkű Papp Mihály feldúlt arccal rohan felém: *nem engednek minket szavazni!* Rövidesen megtudom a tényállást. *Egy órája változatlan* a szavazási eredmény. Az én harminc szavazatommal szemben addig Thuránszky húsz szavazatot kapott. Akkor a szavazási elnök — *a falusi bíró* — beszüntette a szavazást mindaddig, amíg Thuránszkynek *is* nincs szavazója. De Thuránszkynek *nem jött* több szavazója. És így azóta *szünetel* az „alkotmányos” küzdelem. A falusi bíró benn ül a szavazóhelyiségben és élvezi, hogy most a csendőrök az ő rendelkezését tartoznak követni. Egészen természetes, hogy ezt a legelső alkalmat a saját népe ellen használja. Én persze megkérdem a csendőr nevét — Mándi Zsigmondnak hívják — azt is megkérdem, tudja-e a törvényt? Mire ő azt feleli, hogy *szabad* szavazni. Ekkor azt mondom az embereimnek: Fölállni, sorbaállni, szavazni! Mire a csendőr azt feleli, hogy itt gyülekezni nem lehet, vissza kell menni a gyülekező helyre. Persze itt *nem* NEP-kortescsöcselék gyülekezik, mint Nyirbogdányban, hanem a magyar föld népe, ezekre szigorúan alkalmazzák a gyülekezéstről szóló törvényt. Én most már tisztában vagyok a komédiával. Hiszen ez a szegény csendőr kénytelen megtenni, amit a NEP-élharcosoktól behálózott — bizony ugyan csak szegény — „falusi bíró-elnök” neki parancsol. Ezért megnyugtatom az embereimet és visszasietek Kemecsére, ahol telefonáltak Megyery választási elnöknek. Most választási elnök Megyery, ő vigyáz a választás pártatlanságára, egy hónappal ezelőtt még NEP képviselőjelöltnek számított, hiszen ő a kemecsei kerület — szervező-titkára, magyarul: élharcosa. Mégis Megyery azonnal intézkedik, csak persze egy baj van: ugyanakkor, amikor a megtévesztett „falusi bíró — szavazási elnökhöz” megérkezik Megyery rendelkezése a törvény betartására, *ugyanakkor kijön a faluba két NEP-autó is*. Ők tudják, hogy ezután hogyan szereztek még a meglévő húszhoz további 50 szavazatot Thuránszkynek. Én csak *elképzelni* tudom. De a többségemet ebben a faluban *még így* sem tudják elvenni. És az elnöklő falusi bíró azt a szívességet is megtette nekem, hogy én most kézzelfoghatóan bizonyítani tudom, hogy ebben a falu-

ban a kormánypártnak összesen csak húsz szavazója volt. Hiszen ő képzelte úgy elintézni a szavazást, hogy mivel a főispán szavazói elfogytak, ezért a kisgazdapárti sem szavazhat. Ő bizonyította be az ezután bekövetkezett egy órai kényszerszünettel, hogy a kormánypártnak itt *nem volt* húsznál több szavazója, bár hetvenet kapott.

Miután összeszedtük a szükséges adatokat, ezt a napot nyugodtan, sőt vígan fejezzük be. Hiszen a tiszta lelkiismeret mindig jó kedvet ad és azért igazán nem nyugtalankodhatik senki, mert puszta kézzel nem tudott keresztülvágni egy métervastag betonfalat. Nem is búcsúzunk el, hiszen én még a választás után is itt leszek.

II. Választás után

MI TÖRTÉNT? VÁLASZTÁSI STATISZTIKA.

Arról, hogy tegnap mi történt, kétségtelenül még most sem tudok képet alkotni. Az egyik/változat szerint mi ezt a választást nem nyerhettük meg. A másik változat szerint megnyertük volna, ha elegendő kisgazdapárti képviselő szállja meg a falvakat és megakadályozza a törvénytelenéseket. Mind mostanig nem tudtam megítélni, hogy melyik verzió felel meg a valóságnak. Utólag azt hallom, hogy amikor a NEP előtt nyilvánvaló lett annak a lehetősége, hogy tőlem itt még kauciót is el lehet venni, akkor erre is „rámentek”. Egy bizonyos: hogy Eckhardt Tibor és mindazok a képviselők, akik az én választási gyűléseimet látták, soha nem fogják elhinni, hogy a tegnapi szavazás eredménye becsületesen jöhetett létre. A NEP tehát ebben a tekintetben túllőtt a célon: agyon győzte magát. Kevesebb több lett volna. Viszont az is lehet, hogy szerepe volt ebben a szabolcsi őserdő konok és elvakult őrizőinek, akik nem törődtek azzal a kis szépséghibával, amit a választási számok csúfságként reájuk hoztak, hanem sokkal fontosabbnak tartották azt, hogy a kisgazdapárt jelöltjét olyan súlyosan megsebesítsék, hogy soha többé a Szabolcsba való visszatérésre gondolni se merjen. Nem kell megismételnem, hogy ez a céljuk nem fog sikerülni és én abba az őserdőbe, az őserdőhöz méltó fegyverekkel fogok visszamenni. De most már eltérek az események sorrendjétől. Hiszen a választási harcnak vége van. Bemutatom az én 16 falumnak a választási statisztikáját.

VÁLASZTÁSI STATISZTIKA.

Sor- szám	I.		II.	III.	IV.		V.		VI.	VII.	VIII.						
	A község neve				Lélek- szám	Választók száma	A nép- jegyéből hárvoltak (35 %-os számi- tással)	A község területéből 100 holdnál kisebb bir- tokok %				A szavazatok megoszlása	A szavazatok százalékátlan	A kormánypárti szavazatok	A összes szavazatra az ország- szerte százalékátlan		
1.	Berkesz	879	171	136	32.9!	113	49	—	69.9	36.8							
2.	Beszterec	1383	163	321!	42.2	122	26	1	81.9	25.2							
3.	Demecser	3729	507	798!	56.5	301	141	3	67.6	23.1							
4.	Grégeny	2096	285	448!	50.9	228	29	1	88.3	31.1							
5.	Kemecse	4317	581	929!	69.2	401	103	10	76.1	26.5							
6.	Kék	1886	291	369	64.7	221	51	—	81.2	33.5							
7.	Nagyhalász	6665	1497	835	39.7	869	309	4	73.5	37.2							
8.	Nyírbogdány	2388	375	461	45.2	281	34	11	86.2	33.6							
9.	Nyírpazony	2652	533	395	48.7	301	183	1	62.0	32.4							
10.	Nyírtét	1146	106	295!	32.9!	63	1	34	59.4	15.7							
11.	Nyírtura	1404	322	169	40.1	212	54	1	79.4	43.2							
12.	Oros	6323	783	1430!	40.3	617	35	40	89.1	27.8							
13.	Sényő	1112	199	190	20.3!	120	1	53	69.0	30.8							
14.	Székely	1151	190	213	40.9	104	65	7	59.1	25.3							
15.	Tiszarád	794	173	104	91.1	70	87	—	44.6	24.9							
16.	Vasmegyer	1757	205	409!	40.1	112	55	—	67.0	18.2							
Összesen										39682	6381	7502	4135	1223	166	74.8	29.8

(Magyarországon 1937-ben 3,417,000 választó volt, a lakosság 38%-a)

Az előző lapon bemutatott statisztika önmagáért beszél. A *kemecsei* kerületnek összesen 39.682 lakosa van. Ezek közül 6381 a szavazó. Viszont országos átlagban — Magyarország 8.7 millió lakosából 1937-ben 3.417.000 a képviselőválasztó — tehát több, mint 38%. Sőt ha figyelembe vesszük azt, hogy az országnak még Kemecsehöz hasonló sok „egyhangú” kerülete van, amelyek választási jogviszonyait még ellenzéki jelölt föl nem deríthette, akkor föl kell tételeznünk, hogy a *jogos* országos arányszám ezt is túlhaladja. Némi gondolkodás ezt a feltevésünket nagyon megerősíti. Hiszen még egy hatgyermekes család is 25% választót jelent. Ahhoz, amit Nyírtéten láttunk, hogy a választók száma még 10%-át sem éri el a lélekszámnak, azt kellene feltételezni, hogy *átlagosan* egy szavazó házaspárra 18 kiskorú gyermek jusson. Kettő a húszhoz: ez 10%. De ez is nyilvánvaló abszurdum, hiszen ha egy családban 18 élő gyermek volna, még azokból is legalább három túl van a huszonnégy éves életkoron s ez már 25%-os választói arányt jelentene a lélekszámhoz. De itt vannak még a nőtlen szavazók, akik 100%-os arányt képviselnek, azután a fiatal házások és az intelligencia kicsiny családú tagjai. S ne felejtjük el, hogy még az országosan átlagos 4 gyermekes család is $\frac{1}{3}$ rész, tehát 33% szavazót jelent, pedig ezek közt is a gyermek már sokszor szavazókorba jut és 50%-ra emeli az arányt. Hozzáteszem, hogy az analfabétizmusnak ebből a szempontból már nincs nagy jelentősége, mert hiszen azok az idősebb korosztályok, akik még a kevésbé intenzív népoktatás idején voltak gyermekek, azok viszont a hadviseltség jogán tartoznak a törvény értelmében a választók közé.

Csak ennek a gondolatmenetnek az alapján lehet megérteni, micsoda szörnyű jognélküliséget takar a kemecsei 16%-os szavazási joggal bírók arányszáma. Példaként is fel tudnék sorolni egész sor választókerületet, ahol hasonló lélekszám mellett a kemecsei 6381-el szemben 12—16.000 szavazó van. Tehát ebben a választókerületben, ezen a jognélküli, elhagyott területen, ahova engem a pártom küzdeni elküldött, 35%-os átlagos számítás szerint a 6381 szavazóval szemben legalább

7500 a jegyzékből törvénytelenül kihagyottak száma. Thuránszky Pál, aki pedig a *szavazás* eredménye szerint ebben a kerületben óriási, 75%-os többséget kapott, *még egy harmadát sem kapta meg annak, ahány léleknek ebben a kerületben választójogot kellett volna az érvényes törvény szerint adni.*

De most vizsgáljuk tovább az előbbi táblázatos statisztikát. A községek közül aláhúztam azokat, ahol az én pártom nem kapta meg a 20% szavazatot. Ezek: *Beszterec, Gégény, Nyirbogdány, Nyírtét* és *Oros*. Viszont a statisztika IV. és V. oszlopában községek szerint feltüntettem a szavazójegyzékből kihagyottak számát, illetve a 100 holdnál kisebb birtokterület százalékos arányát. Ahol a kihagyottak száma még az átlagnál is kedvezőtlenebb, ott aláhúztam és kirívó esetekben még felkiáltójellel is elláttam ezeket a szörnyű számokat. És mit látok? Mind az öt község, ahol én a 20% szavazatot nem kaptam meg, a statisztikában alá van húzva és meg van felkiáltójellel a névjegyzékből kihagyottak szempontjából.

A birtokmegoszlásnál aláhúztam azokat a számokat, ahol a 100 hold alatti birtokok területe még a falu határának 50%-át sem éri el és külön megfelkiáltójelleztem, ahol 35% alatt van a kisgazdák birtoka. És itt ismét mit látunk? Valamennyi öt faluban, ahol én nem kaptam meg a szavazatok 20%-át, alá van húzva a birtokmegoszlást jelző szám s közöttük mint feltűnően kedvezőtlen adat, két szám mellett még a felkiáltójel is ott van. Ezek a számok, aláhúzások és felkiáltójelek megdöbbentően érdekesen beszélnek, még akkor is, ha nem veszünk figyelembe olyan jelenségeket, mint a nyírtéti népverés vagy a nyirbogdányi jegyző működése.

Mit szóljunk ahhoz, hogy a kétségbe nem vonható érvekre épített valószínűségi számítás alapján Oroson például 1430 a névjegyzékből jogtalanul kihagyott polgár van a tényleges 783 szavazón kívül. *Kétszer többen vannak a kihagyottak, mint a szavazók.* E községben a kormánypárti jelölt 89%-os szavazási győzelmet aratott, de a szavazásra törvényszerint jogosultaknak csak 28%-át képviseli ez a „főlényes” többség. Hasonló a helyzet Kemecsen, ahol 929 kihagyott és 581 tényleges sza-

vazó van, Nyírtéten, ahol 295 kihagyottal szemben 106 szavazó van, Kéken 369:291, Demecserben 798:507, Beszterecen 321:163, Vas megyerén 409:205 a kihagyottak és a szavazók aránya, mindenütt a kihagyottak „javára”.

Kitűnik az is, hogy Nagyhalász tulajdonképpen *mester-séges* módon lett a kemecsei politikai küzdelem súlypontjává. Lakosai száma szerint nem sokkal haladja meg Oros lélekszámát. Szavazója pedig kétszer több van, mint Orosnak. Helyesen összeállított névjegyzék mellett körülbelül csak 16%-át képviselné Nagyhalász a kerület szavazóinak, míg most 24%-át képviseli. El lehet tőprengeni rajta, hogy miért történt ez? Azt tudjuk, hogy a kerület legrégebbi és sok képviselőt adó családjának, a *Kállay-családnak* az ősi fészke Nagyhalász. A híres Kállay András még most is ott tartja székhelyét. Birtokaikból, amelyekre az egyik régi Kállay oly büszkén mondta az „oszták császárnak”, hogy azokat ősi jogon, még a honfoglalás földkiosztása címén bírja a Kállay-család, már csak töredékek vannak meg. Odaát Kállósemj ében Kállay Miklósnak van ugyan 828 holdas birtoka, azonban itt a kemecsei kerületben csak egy 114 holdas és egy Kállay Mária nevéen álló 132 holdas birtokdarab maradt meg a sokezer holdas ősi földből. Ezeket a birtokdarabokat most a nagyhalászi lakos *Fried* Mayer és a nyíregyházi *Engel* Sámuel bérlik. Érdekes és a szabolcsi nép lélektanába mélyen bevilágító, hogy Kállay András még ma is valamennyire a nagyhalászi nép vezetőjének számít. Pedig ő alóla már teljesen kicsúszott a föld. De a Kállay-ősöknek, a régi nagy alispánoknak a tekintélye még a mai korban is világít: a földnélküli Kállay Andrásnak még van szava Nagyhalászon. Sajnos úgy látszik, hogy ez az ősi jogon bírt konzerváló erő *már nem elég* védelem azokkal az irtózatosszociális támadásokkal szemben, amelyekkel ezt a szabolcsi vidéket az agrárválság és a trianoni országcsönkítés sújtotta. Új, erősebb és az elmúlásban lévő régi erőket pótoló országépítő energiákra van szükség!

De térjünk vissza a statisztikához. Én legszömyűbbnek a VII. és VIII. oszlopokat látom. Ezek az oszlopok tüntetik fel

egymás mellett a kormánypárt szavazatainak községenkénti arányát egyrészt az összes *szavazatok*, másrészt pedig az összes törvényszerint szavazásra *jogosultak* számához viszonyítva. Egy- más mellett látjuk e két oszlopban azokat a számokat, hogyan zuhan le a pesti rádióban kihirdetett fölényes többség a szavazásra jogosultaknak egy töredékére. 82%-os többségi arányszámok 33%-ra és 25%-ra zuhannak, 89%-os arányszámok 31 és 28%-ra. Van olyan falu, ahol 18%-os választó jogosultsági részvétel mellett 67%-os többséget szerzett a kormánypárt. De minek folytassuk e felsorolást? A VII. és VIII. oszlopok számai egymás mellé téve nemcsak érthetően, hanem kiabálva beszélnek.

Azután még valami kitűnik ebből a statisztikából. Tiszarád községet az én számomra nemcsak a Papp Mihály tüzes lelke tartotta meg, hanem a helyesebb birtokmegosztás is. Ez a falu, ahol én többséget kaptam és ahol a határból 91% a százholdnál kisebb birtokok területe. Azt is tudjuk, hogy itt a közigazgatás „elfelejtette” kihagyni a választókat, illetőleg „csak” 104 a valószínűségi számítás szerint kihagyottak száma, holott az alig nagyobb Sényőn már 190 választót hagytak ki, Tiszarád példáján látjuk, hogy a valamivel tisztesegebb névjegyzék és a helyesebb birtokmegosztás adatai összevágtnak a szavazás becsületes eredményével is.

A fenti statisztikai adatok különösen abból a szemszög-
ből mutatnak megdöbbenő képet, hogy *a hivatalos szavazás* eredménye szerint itt a kormánypártnak tulajdonképpen egy megsemmisítően *fölényes győzelméről* van szó. Ehhez a fölényes győzelemhez a törvény értelmében szavazásra jogosultaknak elég volt *a harmad része*. Képzeljük el, hogy akkor vájjon mit jelent, milyen még képtelenebb eltolódásokat jelent az *olyan* többség, ahol éppen csak valamennyire győz a kormánypárt. Az 1935. évi általános választás elég példát nyújtott erre; épp a napokban jelent meg az „*Oszág útja*” című folyóiratban *Berecz Sándor* kitűnő tanulmánya, amely kimutatja, hogy akkor a *NEP* ahhoz, hogy 170 főnyi mammuth-pártját és mindent elsőprő többségét létrehozza, milyen csekély többségét

kapta meg a leadott szavazatoknak. S mivel már azóta is 500.000-rel kellett kiigazítani a rossz névjegyzéket, képzeljük el ugyanezeket a számokat a kemecsei választól névjegyzék összeállításának tanulságai alapján és rá fogunk jönni arra, hogy azon az általános választáson még erőszakosságok és leplezetlen visszaélések ellenére is csak *egy töredékét* kapta meg az ország közvéleményének a nemzeti egységről *elnevezett* párt.

A KIHAGYOTTAK.

Nem érdektelen, hanem nagyon is érdekes az a névsor, amit a választási névjegyzékből kihagyottakról alább felsorolok. Természetesen nem nevezhetem meg azt a több, mint 7000 polgárt, akiket az *egyhangú* kerületet őrző politikai „okosság” kizárt az alkotmányos jogok gyakorlásából. Csupán egy kis csokrot nyújtok az olvasónak belőlük.

Beszterecen kimaradt Vass Imre, 27 magyar hold birtokkal, kiszűst és Károly-kereszt kitüntetéssel, Baglyas András cipésmester, akinek műhelyén kívül 5 hold kisbirtoka is van. Kéken kihagyták Jakab Imre ötgyermekes, hadviselt családapát és feleségét, akik 24 hold saját birtokon és 16 hold bérleten gazdálkodnak. Ugyanitt kimaradt Czubok József 7 gyermekes földmunkás, hadirokkant, aki sebesülési érem és Károly-kereszt tulajdonos s akinek háza is van; Virág József 40 holdas hadviselt, 7 gyermekes családapa, akinek a felesége és legidősebb fia is kimaradt a jegyzékből. Nagyhalászon nem szavaz a kiskazdapárt elnöke, Németh Imre 23 holdas, kiszűst és Károly-keresztrel kitüntetett gazda, sem pedig Elek Gábor alelnökünk, akinek 5 holdja mellett 3 cséplőgépe, olajmalma és háza van; ő 25 és 24 éves katonaviselt fiaival együtt maradt ki. Itt a

kihagyottak közül meg kell említenem Kiss Jánost is, aki *most* ugyan a NEP-nek „dolgozott”, de 15 holdas gazda lévén, ismét példája a szavazójegyzékeket összeállító „konstruktív” szellemnek. A nyirpazoniák közül nincs szavazata Riskó István kovácsmesternek, akinek három ipariskolai végzettsége van, Kulcsár Antal és Roma Gábor kisbirtokosoknak. A nyírtéti csoportból már említettem Csepcsányi Gyulát, a többszörösen kitüntetett egykori szakaszvezetőt, aki most 8 magyar holdnak, belsőségnek és egy szép 5 gyermekes magyar családnak a birtokosa. Oroszon nincs szavazata kispardapárti elnökünk 36 éves fiának, aki 18 holdon ősz apjával együtt gazdálkodik, Szabó József 5 holdas hadviselt 3 gyermekes gazdának, sem pedig özvegy Hajzer Ferencnének, aki négy gyermek anyja s az utóbb megnevezettekkel együtt legutóbb a hivatalos hatalom által támogatott jelölt ívét nem akarta aláírni. Ez az utóbbi ok egyébként a leggyakoribb „népies” magyarázat a névjegyzékből való kihagyásra. Székelyben ismét Rádi József kispardapárti elnök felesége maradt ki, továbbá a 40 holdas Lipták Dénesnek Gusztáv nevű fia, akinek két holdat már a saját nevére írtak és aki a karcagi gazdasági iskolát is elvégezte. Ugyanitt kimaradt a 15 holdas, 3 gyermekes Szlavik Miklós. Tiszarádon nem szavaz a 30 holdas elnökünknek, Papp Mihálynak a felesége, nem szavaz a négy holdas és háztulajdonos Borbély György, három felnőtt fiával együtt, akiknek egyike apját már a háborúba is elkísérte, továbbá a tízholdas, 2 gyermekes Osváth János, akinek a feleségét is kihagyták és Kövér Antal 2 holdas, 7 gyermekes hadviselt családapája. A vas megyeri kihagyottak is szembetűnő példáját mutatják annak, hogy itt a választási névjegyzék összeállítása *a destrukció munkája volt*: kihagyták az 50 holdas, hadviselt, 3 gyermekes Szűcs Imrét, feleségével együtt, a 70 holdas, ugyancsak hadviselt és 3 gyermekes Szabó Károlyt, szintén feleségével együtt, Juhász Károlyt, akinek 8 hold birtoka és szintén 3 gyermeke van s a háborút ő is megjárta. Nemes Péter cipésmestert, akinek háza és 4 hold birtoka van, ezenkívül 6 gyermekes családapája és a háborúból rokkantként tért haza. A gégenyi kihagyottak közül megemlítem

Fábián Ferenc elnökünk öccseit: Istvánt és Lajost, akik 12 holdon gazdálkodnak édesanyjukkal és Halicskó Andrást, aki- nek 32 magyar hold földje, 3 gyermeke és Károly-keresztel bizonyított hadviseltsége van s akit feleségével együtt kihagytak.

Nem sorolhattam föl az ezer és ezer kihagyottat, az eddigi csokor is *elég* világot vet a névjegyzéket összeállító hatóságok által követett „alapelvekre”. Tessék az így összeállított névjegyzékekből „*haladóan konzervatív és nemzeti szellemű*” politikai irányzatot várni.

SZOCIÁLIS VISZONYOK.

A választási harc története már a nyílt szavazás óriási fényerejű reflektorával némileg megvilágította ennek az elhagyott vidék népének a szociális helyzetét. De most beszéljünk néhány részletről is. Negyvenezer lélek él ebben a tizenhat faluban, közöttük a közel hétezer lakosú Nagyhalászon és Oroson, a legelhagyottabb kulturális és egészségügyi viszonyok között. Csatornázásról szó sincs. A falvak többségének uccáit éjszaka legfeljebb a holdvilág kegyelme világítja. Még a járási székhelyen is, ha a párthelyiségből este a szállásunkra átmenünk, tapogatózni kellett a sötétben.

Milyenek a közoktatásügyi viszonyok, azt meglátjuk, ha ennek a 16 községnek az iskoláit Összehasonlítjuk a fővároséival. Nincs a kemecsei kerületben egyetlen középiskola. Budapestnek 47 gimnáziuma, 64 polgári iskolája és 29 egyéb középiskolája van egymillió lakosságához, a kemecsei kerületnek egy sem. A lakosság aránya 25:1, a középiskolai oktatás aránya 130:0. Pedig Szabolcsban több a gyermek, mint a fővárosban.

Nem *is* volna könnyű e nagykiterjedésű községeket ellátni a kultúra áldásaival. A 4300 lakosú Kemecse belső területe is több kilométeres távolságokat foglal magában, a 6300 lakosú

Oros pedig valósággal több falunak az összesítése, még autóval is negyedórát tart, amíg bejárnak. De ha nehéz is ez a kulturális feladat s különösen nehéz a nép mai szegénysége mellett, akkor is törődni szükséges vele és éppen ezért *kell* rá megoldást találni.

Bizony a szegénység rettenetes. Néhány év óta, mikor a burgonyatermelés számára minimális árakat állapítottak meg, valamit javult a helyzet. Milyen lehetett akkor mielőtt még nem javult? Mezítlábosan, rongyosan járnak még a földdel bíró gazdák is, az egyik faluban az ötven holdas gazda református főgondnokot láttam lyukas könyökű kabátban. Hétköznapon is könnyű népgyűlést tartani, mert a népnek nincs munkája. És ha van, keservesen panaszzák, hogy a mezőgazdasági napszám 80 fillér. Ez az évi átlag, ami természetesen nyáron emelkedik. Így az emberek önmaguk tudják legjobban, milyen gazdasági összefüggések rontották le ennyire az ő életüket. Nem szükséges, hogy mi magyarázzuk nekik. Azelőtt — mondja az egyik — *nyolc* napot kellett dolgoznom *egy* csizméért, ma *negyven* napot *kellene*. Régen egy forint ötven krajcár volt a napszám és ötven krajcár a szalonna, ma nyolcvan fillér a napszám és két pengő a szalonna. Nem szükséges ide bonyolult statisztika, hogy a szociális helyzet félelmetes voltát felismerjük. Öt-hatszoros munkamennyiség árán kapják ma ők az egykori reálbért.

A közmunkák hiánya, a kicsinyes állami pénzpolitika okozza itt nagyrészt a munkanélküliséget. Azután ne feledkezzünk meg az itteni vidék különleges mezőgazdasági viszonyairól. Homokos föld ez, a krumpli-, dinnye- és káposzta-termelés hazája. Azonban ezek kicsiny értékű és hatalmas térfogatú termények. Hogyan élhessen jó sorban a nép, amikor a trianoni szerződés elszakította őket a Felvidék piacaitól és most sokszáz kilométerre kell szállítaniok a két-három pengő mázsánkénti értékű terményeket. Hol van az a nagyvonalú mezőgazdasági politika, amely ezt a rettentő közgazdasági abszurdumot áthidalta volna, például a terményeknek itt a helyben mezőgazdasági ipar által való feldolgozásával? Demecseren

van ugyan egy burgonyakeményítő gyár, de ez semmiség, egy csepp a tengerben.

Azután itt van a dohánykérdés. Akármerre járok, azt tapasztalom, hogy ezen a homokos vidéken a kisbirtokosoknak alig jut dohány termelési engedély. Ezeket előle részben a távoli fekete földű nagyurak protekciója, részben pedig a helybeli nagybirtokok vitték el. Pedig önmagának a nagybirtoknak kellene belátnia, hogy ez a helyzet nem méltányos. Hiszen kétségtelen, hogy a kisbirtokos tarthat elsősorban igényt a közületi segítségre. A nagybirtokos megtalálja enélkül is a létfenntartáshoz elegendő jövedelmét, különösen a mai közteherviselési rendszer mellett. Az ugyanettől az adórendszertől porig sújtott kisbirtokosnak lenne legnagyobb szüksége arra a segítségre, amit a dohánytermelési engedély jelent. Az pedig külön abszurdum, ha a dohánytermelést a fekete televényföldre viszik, ahol durva és rossz minőségű, exportra alkalmatlan lesz a dohánynövény.

A nagybirtok és a falu mezőgazdasági termelése között a rozssal vetett búkkönymag-termelés is komoly példát mutat a kisbirtokosok szinte behozhatatlan nehézségeire. A kisbirtok nem tud műtrágyához jutni, ami lehetővé tenné, hogy az őszi rozs annyira megerősödjék, hogy a közibe vetett búkkönymag-termelés ne ártson neki. Ezenkívül mezőgazdasági gépet — triórt — sem vehet a két vagy öt holdas kisbirtokos, hogy különválassa a rozstól és a búkkönymagot. Pedig ha mindezt megtehetné, akkor mázsánsként 40—50 pengő értékű — sa messzi fuvart elbíró — terményhez jutna, és a mai rozsföldjei holdanként 80—90 pengő több jövedelmet hoznának, amiről csak a mezőgazdasági termelés szakértői tudják, hogy milyen horribilis segítség volna.

Hogy a birtokviszonyokról beszéljünk, már a választási statisztika adataiban láthattuk, hogy az országos átlaghoz viszonyítva, milyen kevés a száz holdnál kisebb birtok. Láttunk e statisztikában 20, 32, 40 százalékos községenkénti területi arányokat, holott országos átlagban a mezőgazdaságilag művelt területből 65 százalék a száz holdnál kisebb mezőgazdaságilag

művelhető terület. És itt többnyire valóban ilyen mezőgazdaságilag művelhető területről van szó, mert hiszen erdő itt kevés van, az egész tizenhat faluban alig néhány száz hold. Az egyetlen falu Tiszarád, ahol kitűnő birtokmegoszlást láttunk, pedig összesen csak 1600 hold határral bír az egész kemecsei kerület nyolcvannégyezer katasztrális holdjához képest.

óriási birtokok ugyan már nincsenek, legnagyobb az Oros határában lévő Dessewffy-birtok, 2729 kat. hold, amelyen báró Molnár Viktor gazdálkodik, akinek itt 427 hold saját birtoka is van. Gróf Zichy Róbertné orosi 685 holdas birtokát majdnem teljes egészében kisbérlőknek adta ki: szép és ritka kivétel ez. A nagyhalászi Ambrózy-birtok 2176 hold, a berkeszi gróf Vay-birtok 1503 hold. Ezzel be is fejeztük az arisztokrata kézen lévő nagybirtokokat. A zsentribirtokok már mind az 1000 holdas határ alatt vannak, Szalánczy Ferenc nyirbogdányi 688 holdas birtokát Fried Kálmán, Székely Elekné és gyermekei 455 holdját Kupferstein Ármin bérlí. Orosz Sándornak valamivel több a birtoka 700 kat. holdnál, saját kezelésben. Ugyancsak Nyirbogdányon a 321 holdas Gergelyffy-birtoknak Weisz Számi a bérlője. Pazonyi Elek Endrének 285 holdja, özvegy Elek Lászlónénak 942 holdja, Lipcsey Zoltánnak 463 holdja van. A Nyárádyak 700 holdas birtoka már három családtag kezében van s két örökségre oszlott az 1500 holdas Jármly-birtok is. Négy örökös kezében van a gégényi Vass-család 1000 holdja s azután már csak 2—300 holdak vannak a Telegdyek, Liptayak, Mezőssyek kezében. A Szalay-féle 463 holdas birtoknak Greiszmann József a bérlője. Sényőn ifj. Zoltán István 745 holdon gazdálkodik.

A sényői birtokmegoszlás a legrosszabb. Itt a falunak a 3197 holdas határából csak 600 hold van kisgazdák kezén. Itt kezdem a zsidó vagy zsidó eredetű birtokosok felsorolását is. Bodor Zsigmondnak 822 holdja van itt; özv. Propper Sámuelnének ebben a határban 323 holdja, viszont az egész kemecsei kerületben összesen 1819 holdja, azonban és ez már jellemző a szabolcsi zsidó nagybirtokos családok életének átalakulására, ez a birtok sincs már saját kezelésben: Gonda

Béla bérli. Általában, amint mondtam már, legnagyobb részt elhaltak, akik ezeket a zsidó nagybirtokokat családjuknak megszerezték. Most már az ő földjük is oszlik és több esetben ez is bérbbe van adva. A Klár-család összes birtoka különböző községekben 3800 hold, de már öröklés révén öt kézben van. A Haas Ignác földjeinek egy részét az örökösök már parcellázták és most a nagyműveltségű és egészen zsentri külsőségek között élő Haas Sándornak 600 holdja van. Általában a zsidó vagy zsidóeredetű nagybirtokosok teljesen átvették a szabolcsi zsentriélet szokásait. Egyik legnagyobb birtokos Lichtmann Mór, akinek 1500 holdja van, legnagyobb részt Vasmegyeren. Ez a birtok saját kezelésben van, de a tulajdonos már öreg ember és nyilván ez is meg fog oszlaní. A Burger-család birtokából, amely összesen 2300 hold, 900 holdat már Nyíregyháza városának *alapítványi célokra* juttattak, a többi is három kézben van és egyik 600 holdnál nagyobb tulajdonos már nem is kezeli önmaga, hanem bérbbeadta Grünbaum Bélának. Demecserben az Ehrenreich-birtok 859 hold. A Hartstein-család 1100 holdja ismét két részre oszlott. Van azután sok 500 holdnál kisebb zsidó birtok, sőt a szegény falusi zsidók *egy része* is birtokos és 10—15 holdon földművelő sorban él. Természetesen sok a zsidó középbérlő, Glück, Grosz, Eisdörfer, Drucker, Klein, akik a zsentribirtokok egy részét is bérlik.

Külön meg kell emlékezni a kisbérletek ügyéről, mert azt tapasztaltam, hogy azokban a községekben, ahol a falusi közigazgatás politikai szempontból nem *ill* feladatának magaslatán, ugyanott nem jut a népnek *kisbériét* sem. Világos tehát az *összefüggés*.

A nagybirtok népének és a falusi népnek a szociális összehasonlítása olyan, mint az országnak általában. A szegődmenyesek évi kenyere biztosítva van, ők aránylag tűrhető sorban élnek, — de a kerítésen túl, kint a faluban óriási a nyomorúság. Nyilvánvaló, hogy ez a rettenő feszültség, ha nem talál levezetésre, végzetes válságnak lehet még a forrása.

A falubeliek szomorú *egészségügyi helyzete* ismét kiegyenlítőlen feszültségek jelzője a nagybirtokon élő zsellér néppel

szemben. Hiszen még a 10—20 holdas gazdának sincs pénze orvosra és ha *kórházba* kerül, akkor *az ápolási költség — amit házára-földjére rátábláznak* — egy egész család tönkremenését okozhatja. (Amikor erre gondolok, mintha az *Eckhardt Tibor* fátyolozott hangját hallanám: a mi népünk már meghalni sem tud.) Viszont a szegődményesek orvosi ellátását és kórházi ápolását törvény biztosítja. Az is világos, hogy ezt a feszültséget nem a zsellérnép helyzetének lerontásával, hanem a falubeliek szociális viszonyainak a megjavításával kell megoldani.

Ne feledjük el azt sem, hogy ma *a nyílt szavazás még külön kiélezi a birtokmegosztás befolyását*. Hiszen míg agrárpolitikai szempontból csak az 1000 holdnál nagyobb birtokot szoktuk valóban nagybirtoknak számítani, addig *a nyílt szavazás tükrében már a száz holdnál nagyobb birtok is nagybirtoknak számít*: azaz olyan kategória, amely a mindenkori hatalommal szorosabb kapcsolatban van és egyúttal függőségében tartja a rajta munkát és kenyeret találó „idegen” munkásokat. Kézenfekvő tehát, hogy a nyílt szavazásos rendszer az, amely Magyarország birtokmegosztását különösen feudális ízűvé teszi és ha ez a nyílt szavazásos rendszer megszűnik, akkor a feszültség a kisbirtok és nagybirtok között is csökken.

Képzelnék el a titkos szavazás bevezetését a nagybirtokos szempontjából. Kétségtelenül szociálisabb szellemű parlament fog így össze jönni, azonban a mi ellenzéki pártunk programja is biztosíték arra, hogy nem fogják senkinek a tulajdonát ellenérték nélkül elkobozni, hanem a mainál gyorsabb ütemű, mezőgazdaságpolitikailag észszerű és a mai kicsinyes pénzügyi politikánál jóval nagyvonalúbb pénzpolitika által alátámasztott birtokpolitikát kívánunk megvalósítani. Senkinek sincs oka tehát irántunk a jogtalan vagyoni sérelem félelmét érezni. Azonban egészen bizonyos, hogy ha a mai birtokpolitikai feszültséget nem tudjuk ilyen helyes gazdaságpolitikával levezetni, akkor be fog következni — ha talán nem is hamar, hanem csak évek múlva, valami komoly nemzeti erőpróba idején — egy olyan válság, amikor már hiába próbálná bárki megmenteni a magánvagyon ma még megmenthető ellenértékét. Tizenkilenc

év nem olyan nagy idő, hogy ne lehetne vagy ne kellene visszaemlékezni arra a szomorú őszre, amikor az OMGE már hiába tett ajánlatokat a gonoszlelkű Károlyi-kormányának.

És megkérdezem azt is, vajjon nem lesz-e emberibb és helyesebb a nagybirtokos viszonya a szegődményes néphez, ha megvalósul a titkos szavazás. Hiszen világos, hogy a titkos szavazás által a *gazdasági* viszony nem változik meg közöttük, épségben marad a munkafegyelem, viszont eltűnik az a politikai függőségre, sőt politikanélküliségre irányuló megalázás, amelynek a keserűségét a nagybirtok szegődményesei között magam is tapasztaltam. Láttam komoly szemrehányó szemekkel rám nézni a szegődményest, amikor megkérdeztem tőle, hogy ismeri-e Eckhardt Tibor nevét? Hogyne ismerném, felelte ő, pedig az én kérdésem éppen olyan jogosult volt, mint az ő szemrehányó tekintete. Hiszen a nagybirtoki tanyák népének nem lehet politikai gyűlést tartani. Ott napkelte-től napnyugtáig soha nem tart szünetet a munka *s a mai viszonyok között* azt is külön sérelemnek tekintené a nagybirtokos, ha írásbeli politikai propaganda kezdődne a szegődményes nép között. Mindezt a mai *kiegyenlítőlen feszültségekből keletkezett* félelemnek és nyugtalanságnak kell tulajdonítani. Ha e feszültségek levezetődnek, *nem lesz többé ok nyugtalanságra sem.*

De a politika, a jog és a szabadság vágya még ilyen körülmények között és még ma sem áll meg a nagybirtok határmezejénél. Jobb és emberibb lesz tehát az a viszony, amikor majd a nagybirtoki szegődményes titkosan adhatja le a szavazatát és nem kell közös szekéren bevonulva, vagy négyes sorokban nyilvánosan leszavaznia — a szavazóküldöttségi elnök előtt, aki egyszerismind ma gyakran a nagybirtok ispánja. Akkor majd örökre átadhatjuk a mai „cseléd” szót is a feledésnek, *s ezzel az ország és a nemzet nem gyengébb lesz, hanem erősebb.*

Itt Szabolcsban láthatjuk legjobban, hogy mit jelent a cselédi sor. Hiszen itt Rákóczi nagyfejedelem szabadságvágyó, bátor kuruc népének utódai élnek cselédsorban, ami ismét csak feszültségekre mutat. Ezekből a feszültségekből magyarázhatók meg azok a rettentő különbségek is, amelyek a jó birtok-

megoszlású Tiszarád kiscgazdapárti többségében és a feltűnően rossz birtokmegosztású Sényő község egyetlen kiscgazdapárti szavazatában mutatkoznak.

S ha már a földkérdésről van szó, el lehet-e hallgatni, hogy a kemecsei kerület *élharcosa*: Megyery Pál vásárolta meg 3 évvel ezelőtt Vajda András tiszarádi kiscgazda *elárverezett* húszholdas tanyáját? Megyery úr a földreform során 110 holdas birtokot kapott és most élvezi a legújabb pénzügyminisztériumi rendelet fizetési kedvezményeit, ugyanakkor pedig *a másik zsebében* akadt pénz arra, hogy olcsón — nagyon olcsón — megvegye az *elárverezett* kiscgazda megsiratott cseres tanyáját. Az élharcos gazdagodik, a kiscgazda alól kifut a föld. Vájjon nem lenne-e érdemes elgondolkoznia a jószándékú Darányi Kálmánnak, hogy előbbre lehet-e vinni *ilyen módszerekkel* a „Nemzeti Egység” eszméjét?

A nagybirtok határmegyéin belül meglévő *viszonylagos* jólét és vele szemben a falu szörnyű nyomorának ellentéte egy külön megdöbbenő tapasztalatomban jelentkezik, amely példa arra is szembetűnően rávilágít, hogy milyen hatástalan, *sőt egyenesen* groteszk elleneredményekkel fenyegető az a kicsinyes foltozgató szociálpolitika, amit a mai gazdasági rendszer a magyar népnek nyújtani tud. Emlékezetes, hogy most tavasszal a pénzügyminiszter rendeletet adott ki, amely elengedi az egyszoba-konyhás falusi lakások házadóját. Nyilvánvalóan jószándékú intézkedés volt ez, amely a falu legszegényebb néprétégének a sorsán kívánt enyhíteni. És mit látunk mégis a gyakorlatban? Nemcsak arról van szó, hogy ezt a tavasszal kiadott rendelkezést a vidéki pénzügyi igazgatás eddig *még* mindig nem vitte keresztül, nemcsak arról van szó, hogy csupán a házadót szüntetik meg és az ehhez csatlakozó adópótlékokat érvényben hagyva, továbbra is elviselhetetlen teherrel sújtják az egyszoba-konyhás falusi lakások tulajdonosait. Hanem ennél sokkal súlyosabb jelenségről.

Ott, ahol a falu népe már tudja, hogy az egyszoba-konyhás házak adókönyvitést fognak kapni, ott a többszobás házak tulajdonosai azon töprengenek, hogy ők is lebontják a második

vagy harmadik szobát, hogy ők is adókedvezményt kaphassanak. Micsoda rettenetes ellenfejlődés körvonalai bontakoznak itt ki! Micsoda további megromlása várható itt még a falusi lakásviszonyoknak — s horribile dictu, éppen egy jószándékú „szociális” rendelkezés következtében —, amely lakásviszonyok pedig eddig is legnagyobbbrészt felelősek voltak a tüdővész pusztításaiért. Ezután majd az egészségtelen és szűk lakás lesz kívánatossá, még ott *is*, ahol eddig a tágas, egészséges lakás lehetősége megvolt, ha csak idejében észbe nem kap a pénzügyi kormányzat és ki nem terjeszti az eddigi — csak az egy-szoba-konyhás falusi házakra vonatkozó — adókönyvitéseket *a többi falusi házakra is*. Ez a kívánság annál inkább jogosult, mert hiszen ma legtöbbször az a helyzet, hogy a két-három szobás falusi lakáson évi 50—60 pengő adóteher és azonkívül 200—300 pengős még az agrárválság tetőpontjának rettentő éveiben keletkezett, adóhátralék van. Ez a „köz”-teher a legfőbb oka annak is, hogy a nagybirtok egy katasztrális holdjára jelentősen kisebb adóteher jut, mint a kisbirtokra. Ezért tettem idézőjelbe előbb a köz szót, mert hiszen *nem* közteherviselés az, ahol a falusi pántlika-parcellának a tulajdonosa, ha még apjától vagy nagyapjától két-három szobás vályogházat örökölt, akkor csöppnyi birtokának holdjaiért nagyobb adót fizet, mint az Esterházy herceg.

Amikor ennek a vidéknek a szociális helyzetéről beszélek, szólnom kell a *rédia* körül előforduló visszasságokról is. Városi ember alig is ismeri ezt szót, pedig a faluban ezer és ezer szegény földművesnek az életlehetőségét jelenti. Rédiának nevezik itt a Tiszántúlon a járlatlevelet, amit a gazda akkor vált ki, ha saját nevelésű állatja eladásra kerül. Vásár előtt tartozik felmenni a községházára, ahol a járlatlevelbe — aszerint, hogy van-e adótartozása és hogy mennyire kedves a községi előljárásnak — belebélyegzik, hogy a vételárnak egy részét, sokszor 75%-át köteles átíraskor a vásári pénzügyi közegeknek átadni. Képzeljük el, miféle romlást jelent ez egy olyan vidéken, amelynek a piacoktól távoli fekvése folytán fokozott szüksége volna az állattenyésztés fejlesztésére. Hiszen

a kimustrált öreg tehen árához a szegény földművesnek még többszáz pengőt amúgy is pótolnia kellene, hogy jó tehenet vehessen, most pedig még a kicsiny vételár felét-háromnegyedét is elveszik tőle. Hogyan fejlődjék így az állattenyésztés?

Vannak ugyan törvényes rendelkezések, amelyek szerint az igavonó állatokra nem volna szabad alkalmazni az adófoglalást. S ez különösen fontos ott, ahol a kicsiny földeken nem lehet igavonót tartani, hanem a tehen egyszersmind az igavonó állat. Igen ám, de a törvényhozás messze van és a falusi jegyző közel: felszólítja a neki nem kedves gazdát, hogy előbb mutassa be újonnan vett igavonó jószágját és akkor mentesíti az eladandó jószágot a foglalástól. És hogyan tudja a szegény földműves ezt bemutatni, amikor éppen az eladandó állat árából akarná megvenni az új igavonót?

S a jelen szociális rombolásait látva, észre kell vennünk azokat a sötét felhőket is, amelyek még *további nyomorúsággal* fenyegetik Szabolcs népét. Hiszen az állattenyésztés fejlődésének hiányai miatt egyre szegényedik a szabolcsi föld, egyre kisebb terméseket ad s a mostani terményekben: krumpliban, dinnyében, káposztában messzi földre távozik el innen a föld termőereje. Csak erős trágyázás által térülhetne vissza, már pedig a rédia nem enged állatot tartani. És képzeljük el azt is, hogy mit jelent itt a szegény, nyíltan szavazó választópolgárnak, amikor megüzenik neki: „*tudod, hogy rédiaforgató ember vagy ..*”

AZ INTELLIGENCIA.

Már elmondottam, hogy a nyílt szavazásos rendszer teljesen megfosztotta a falusi intelligenciát attól a képességtől, hogy a falu vezetője lehessen. Két szörnyű malomkö közé került ez az intelligencia: egyszer azt kívánják tőle, hogy a *közérdekű* kulturális, gazdasági és szociális *akciókban* együtt működjék a falu népével, egy más alkalommal pedig ha *politikáról* van szó, akkor az intelligenciát használják föl a nép megfélemlítésére, hideg és meleg terrorral való befolyásolására. S mivel a terror „*fontosabb*”, mint a közérdekű munka, ezért elkerülhetetlen a falusi szociális és kulturális helyzet leromlása. A két malomkö nemcsak külsőleg teszi tönkre az intelligencia népvezető szerepét, hanem belül, a lelkében is felőrli, legyöngíti a falusi lateinert. Így történnek meg azután olyan esetek, hogy a választás délelőttjén az egyik kisközségben *ugyanaz* a vezető lateinerosztálybeli férfi, aki ott évekig dolgozott pártunkkal csendes egyetértésben, értesülve Thuránszky hirtelen feljavult győzelmi kilátásairól, rá akarja venni az én vezető kiscigámat, hogy pártoljon át a kormányhoz. *Nem sikerült.* Tehát kézzelfogható bizonyítékom, közvetlen összehasonlításom is van arra, hogy az egyszerű falusi nép ma jellemesebb

és komolyabb fundamentum, mint a falusi lateiner. Ő ki tudott tartani, amikor az „úr” már áruló lett.

Azután szabadjon nekem most hivatkoznom arra a belügyminiszter úrhoz írt nyílt levelemre, amelyre az egyik pesti dömpingújságban hallatlanul nyegle választ kaptam. A szubvencionált újság kioktatott akkor engem — „egy szabolcsi úr” nevében — hogy Szabolcsban mindeddig meg volt a törvény tisztelete és hogy ezért jogosulatlan az én nyílt levélbeli állításom, hogy „*egy oly különös korban élünk, amikor szinte egyedül az ellenzéki jelölt hivatása a törvénytiszteletre való tanítás*”. Bemutattam az előbb, hogy miként érvényesült a „törvénytisztelet” a választói névjegyzékek összeállításánál, most pedig el kell mondanom azt a szomorú tünetet, hogy miképpen destruálja és semmisíti meg a nyílt szavazásos rendszer ennek az országnak az egyik legfontosabb fenntartó tényezőjét: a nép és a *pap* közötti viszonyt. A választás után végiglátogattam a falvakat és nem volt oly falu, ahol énnekem ne kellett volna a népet arra tanítani, hogy a papjára ne haragudják, mert az a gyermekeit neveli és vezeti becsületes életre. Minden faluban, sokszor a legeléesebb formában, szinte gyűlölettel beszéltek a papjuk választási szerepéről. Igenis, ezzel is bizonyítom, hogy ebben az országban, ahol ma a magyar nép óriási többsége ellenzéki, egyedül az ellenzéki politikusoknak a hivatása maradt a törvénytiszteletre való tanítás. Mert a törvény megtartásának legfontosabb biztosítója a vallás által a lakosság túlnyomó részébe átvitt *jóság*. Es ma különösen protestáns vidékeken, mint az én kerülemem, ahol a hatalmas katolikus szervezetet nem érzi maga mögött a falusi pap és ahol annyi minden fontos ügyében van a kormányhatalomnak kiszolgáltatva, különösen itt érezzük és itt látjuk miként morzsolja le a nyílt szavazás szörnyű rendszere a vallásnak és a vallás hivatott szolgálóinak a jelentőségét. Nekem minden faluban el kellett mondanom és a komoly gazdák csak fejcsóválva és nagy habozások után egyeztek bele az én igazságomba, hogy a pap nem ellensége a népnek, hanem vezetője és jóratánítója.

Milyen gerinczúzóban örli a NEP-rendszer a falusi köz-

igazgatás tagjait, arra éppen a szavazó jegyzékek összeállításával kapcsolatban hallottam teljesen megbízható információt. Ny—r. községben, amely nem tartozik ugyan a kemecsei kerülethez, megjelent *1936-ban* a névjegyzékek összeállításának időpontjában a megyei élharcos és az 1935. évi választási (ki ellenzéki?) „statisztika” alapján a jegyzőtől nem kevesebb, mint 1100 választó kihagyását kívánta. A jegyző megrettent ettől a törvényteleniségtől, hiszen már túl voltak a választási amnesztián, amelyet egyébként is annyira pozdorjává tört a parlamenti ellenzék, hogy újabb amnesztiákban már nem lehetett reménykedni. De hiába könyörgött a jegyző az élharcosnak, hiába kérte az *írásbeli* utasítást is, amire hivatkozhatna, ha bíróság elé kerül. Se írásbeli utasítást nem kapott, sem pedig a törvénytelen követelést nem ejtette el az élharcos úr. Végül is a jegyző kereken *megtagadta* az élharcos kívánságát: „*Ha engem börtönbe csuknak, akkor az urat hiába kérem majd tanúnak*”.

Azonban ezzel *nem* zárult le az ügy. A „renitens” jegyzőt néhány nap múlva „szabadságra” küldték. És mire visszajött a szabadságról, addig már *más elvégezte* a névjegyzékek „összeállítását”. Ime, Ali kezei hosszúak... oly hosszúak, hogy a kivételesen gerinces jegyző sem tehet semmit és hiába hivatkozik a törvényre. Kerítenek helyette, aki elvégzi, amire ő nem hajlandó s így előbb-utóbb ő is „okosabb” lesz, hiszen megakadályozni a törvényteleniséget amúgy sem lehet s legalább nem más kapja érte *a jutalmat*. Így törnek meg a legjobb lelkek is, ez a gerincelferdülés gyakorlati módja. Ne csodálkozzunk tehát a falusi lateiner-réteg elpusztuló jellemén.

A falusi lateinerekkel sok tekintetben hasonló helyzetben vannak a zsidók és a nagybirtokosok. *Mindannyian a mindenkori hatalomnak vannak kiszolgáltatva*. Ez a függőségi helyzet a *nagybirtokos-osztályra* nézve persze *csak a Gömbös-kormány felhatalmazási kerettörvényei* által jött létre. És ha én most mind ennek a három csoportnak a két malomkő között való őrlődését politikai, szociális és kulturális jelentőségének legyöngyülését ily rövid idő alatt Szabolcsban megláthattam, ezt ismét a nyílt szavazás éles fényű reflektorának „köszönhetem”.

Hiszen évekig együtt élhettem volna velük, nap-nap után beszélgethettünk volna és szavaikból nem tanulhattam volna sohasem mást, mint jószándékot és a néppel való együttérzést, a vidék problémáinak komoly vitatását. De a nyílt szavazás néhány napja alatt mindez *a látszat* megszűnt s oly *való* dolgoknak jöttem a nyomára, amelyek egyébként örökre rejtve maradtak volna előttem. Sohasem tudtam volna meg, hogy ígéretükben nem lehet bízni, hogy a szavukat megtartani nem képesek és még saját jószándékú terveiket sem hajlandók támogatni, amikor eljön a tettekkel való bizonyoságtétel ideje. A nyílt szavazás néhány napja alatt mindezt megtanultam.

Ne gondolja senki azt sem, hogy az én falusi intelligencia körében tett tapasztalataim valami egyedülálló „szabolcsi” jelenséget képeznek. Mennyire *országos jellegű* ez a romlás, arra szabadjon egy pesti napilapnak abból a tudósításából néhány sort idézni, amely a csanádi alispánnak *a hatalomtól kívánt* kényszernyugdíjazása alkalmából publikáltatott:

„Időközben megtörtént a tisztviselőknek, a községi jegyzőknek, s a függő helyzetben lévő egyéb bizottsági tagoknak a befolyásolása, felhajtása és megfélemlítése. Ily előzmények után szavazta le a megyegyűlés az alispán visszatartására irányuló indítványt. Hihetetlennek tartotta volna ezt mindenki, éppen úgy, mint azt is, hogy a vármegyei tisztviselők az alispán helyettesével, a megyei főjegyzővel az élükön és a községi jegyzők is valamennyien ellene szavaztak ennek az indítványnak. Pedig mindnyájan odaadó, benső hívei voltak alispánjuknak, a tisztelet, hála és szeretet érzése fűzte őket hozzája. *Most vége lett a hűségnek, barátságának, kollegialitásának, minden jó-érzésnek és meggyőződésnek.*”

Igen, így van ez mindenhol az országban és *memento* ez mindenkinek, *aki ma még kegyekben áll* és holnap e kegyet elveszítheti: *hogy annak a rétegnek*, amely ma az ország kormányzását *gyakorlatilag végrehajtja*, semmiféle személyes hála vagy nagyértékű hazafias szolgálat érdeme meg nem tarthatja az ő számára a támogatását, ha a központi hatalom pálfordulása, vagy valamilyen új kegyence félre akarja majd őt tolni.

A FALUSI BÍRÓ ÉS A HITESEK.

Szinte külön tanulmányt igényel az a helyzet, hogy sokszor a falu módosabb gazdái *távolabb* kerülnek a saját népüktől, mint a kevés jószándékú „urak”. Hála Istennek, ez alól az általános helyzetkép alól több dicséretes kivételt is tapasztaltam, de ha sok nagygazda ki is tud tartani a szegény falusi nép mellett, *szinte kivétel nélkül elvesznek a nép számára azok, akik a falusi közigazgatás „hálójába” kerülnek: a bíró és az esküdtek.* Politikai barátaimtól tudom, hogy más vidéken is ez a helyzet, sőt az *okozati* összefüggést — a falusi közigazgatás befolyását — bizonyítják azok a példák, amikor a nagygazda *azután* hagyja cserben az ellenzéki mozgalmat, amikor bírónak megválasztották. Igen, ebben a pozícióban már közel van a jegyző úr és az addigi testvérből „paraszt” lesz már a bíró előtt, „paraszt”, akin élvezet uralkodni és taszítani.

Szinte pszichoanalitikusok vizsgálatát kívánja ez a reszszentizmus, amely az egykori elnyomottból csinálja a legdühösebb elnyomót. És mégsem hiszem, hogy ez a beteg reszszentizmus szabállyá lehetne a „hatóság” soraiba lépett nagygazdák között, *ha magát a falusi közigazgatást is nem tette volna halálosan beteggé a nyílt szavazásra támaszkodó és az élharcosrend-*

szer által egészen elfajzott politikai rendszer, A kemecsei kerületben is láttam olyan falusi bírót, aki komolyan a népével együttérez és csak látszatra tart együtt a felsőbb hatóságokkal. Micsoda szép bizonyítéka az ő erkölcsi érzékének, hogy ennyi bábitás közben sem tudott hűtlenné lenni. Oly kivétel ez, amely erősíti a szabályt. Hasonlóan van — kevés, nagyon kevés — esküdt is, aki „hatósági emberként” kitart a népe mellett. Közöttük az én kedves fiatal Dományi Pistám a legbátrabb, ő a szabolcsi úttörője a párt és a hatóság különválasztásának.

Rettentő az a nyomás, amely a falusi nagygazdát a nép ellen viszi, mihelyt a községi vezetőség soraiba jutott. Hiszen volt itt a kerületemben olyan bíró, aki most teljes erővel ellenünk dolgozott, pedig néhány évvel ezelőtt választás alkalmával még a csendőröknek kellett őt „megszelídíteni”. Es a közigazgatás nemcsak az erőszak vagy az érdekekkel való behálózás eszközeit használja fel, hanem olykor a nepotizmusét is. Van olyan falu, ahol a falusi bíró sógora a külföldi egyetemeket végzett jegyzőnek és ezzel a sógorsággal *nem* a jegyző jött *közelebb* a faluhoz, hanem a bíró jutott *távolabb*.

A hatalmat alázattal kiszolgáló és minden politikai fordulat esetén bármilyen hűtlenségre kénytelen falusi közigazgatás befolyása természetesen nemcsak abban az irányban hat ki, hogy zsarnokoskodásra készíti a nép közül ide emelkedett bírót és esküdteket, hanem természetesen az ő jellemerejüket is megtámadja a maga gyöngeségének bacillusaival. Tudok erre példát is mondani, olyat, amin talán könnyű nevetni, pedig nagyon is sírnivaló.

Ahogy az egyik falun az embereimmel végigmegyek és természetesen mindenkinek bemutatkozom, mint a kisgazdapárt jelöltje, az egyik szembejövönél megrántja a kabátomat pártunkbeli kísérem: „Ennek kár bemutatkozni, mert ez NEP-párti esküdt”. Természetesen én ezt a tanácsot figyelmen kívül hagyom. Hiszen *nem* személyes ellenségeskedést jöttem ide szítani, hanem egy *elvi* harcot végigküzdeni. Odamegyek az esküdthöz és kezetszorítva vele, ezt mondom neki: „Már hallottam, hogy nem a mi pártunkbeli, de azért ismerjük meg

egymást”. Mikor a bemutatkozás után továbbmegyek, egyszer csak hátulról megszólít valaki; megfordulok, az esküdt az, akivel az előbb beszéltem: „*Hogy melyik párthoz tartozom, az csak a szavazás napján fog kiderülni*, nem biztos, hogy én ellenség vagyok”. Ez a mondat megmutatja, hogyan gyengül és romlik le a föld népének jellemereje, mihelyt a falusi közigazgatás közelségébe jut. És hogyan is lehessen erős a nép, amikor azokat *kényszerítik* a hitványság példamutatására, akiknek hivatásuknál fogva is a falu vezetőinek kellene lenniük?

A ZSIDÓSÁG.

Igyekszem a legtárgyilagosabban elmondani azt, amit a kemecsei nyílt szavazás tükrében a zsidósággal kapcsolatban tapasztaltam. Tulajdonképpen ez a fogalom „zsidóság” is egészen jogosulatlan. Hogyan vegyem egy fogalom alá az 1000 holdas és egészen zsentri külsőségek között élő zsidó birtokost, aki Thuránszky „Palira” fog szavazni azzal a szegény zsidóréteggel, amelynek a gyermekeit a parasztgyermekkel egyformán rongyosan ott láttam a falusi porban? Csupán annyi különbség volt közöttük, hogy egyik-másik gyermeknek pajesz volt a füle mellett. Sőt mutatnak nekem olyan paj eszes gyereket, akire kisgazda embereim azt mondják: Ez „magyar gyerek”. Hallom, hogy az egyik szülője keresztény volt és házasság folytán tért át a zsidó hitre.

Más körülmények is azt mutatják, hogy a zsidó lakosság itt sokkal nagyobb közösségben él a föld népével, mint talán az ország más vidékein. Én, aki egy keresztény nemzeti alapon álló pártnak voltam itt a küldöttje, igazán nem lehetek a zsidóság szószólója. Azonban a nyilas uszítások nyomán hozám fordul önmaga a falu népe és *kérdés nélkül* elmondja, hogy ő *nem* antiszemita: „Hiába szidják nekünk ezt a szegény

zsidó népet, amely itt együtt küszködik velünk a szegénységben.” Csak akkor vannak panaszok a „zsidó” ellen, ha „levon” a minimális árakon vásárolt krumpli *súlyából*. De ezek a panaszok is csak a nagyobb kereskedőre vonatkoznak és nem is gondolnak rá, hogy a szegényebb zsidókra kiterjesszék a kifogásaikat.

Gyűléseinken is azt látom, hogy minden gátlás nélkül ott szorong a nagyszakállú falusi zsidó a kizgazda-nép között, semmiféle elkülönülés nincs közöttük.

Azután van egy megrendítő élményem. Kemeccsén panaszszal fordul hozzám egy *ősz*, nagyszakállú zsidó ember: Friedländer Salamonnak hívják. Neve és külseje szerint Budapesten „galiciánernek” neveznék. És ő előhossa panaszát, amely — minden várakozás ellenére — *nem* anyagi természetű. Negyven hónapig volt katona a világháborúban, az orosz harctéren tizennégy hónapig egy lövészárokban egymás mellett volt az én azóta szintén megöszült kedves Sinka István bátyámmal. Most azt panasolja ez az öreg zsidó, hogy nem kapta meg a Károly-keresztet. Már nem az fáj neki, hogy amíg ő harctéren volt, tönkrement az üzlete; ezen már úgysem lehet segíteni. Hanem azt az emléket és kitüntetést kívánja, amely a magyar haza védelméért neki *a törvény szerint kijár és amit mindeddig meg nem kaphatott*. Különös kép ez és különös panasz, ha a zsidókérdést a budapesti szubvencionált sajtó szemszögéből nézzük. Ha ez a 63 éves, kaftános öreg zsidó ma a budapesti uccán végigmenne, éretlen nyilas suhancok ujjal mutogatnának rá. Huszonhárom évvel ezelőtt, 40 éves korában borotvált arccal ment a menetszázadban és zsebkendők lobogtak feléje. A német vaskeresztet is megkapta. Es a kemeccsei temetőben meg tudja mutatni a dédapja sírkövét, *pedig* Friedländer Salamonnak hívják. Félméter vastag kötegben őrzi a „feldpost” lapjait, amelyeket mind magyar nyelven írt.

Én elhatároztam, hogy *semmijeie anyagi természetű ügyben* nem fogok soha közbenjárni zsidó polgárok érdekében: ez a feladat maradjon meg egyes NEP-képviselőknek, mert én tartozom önzetlen és hazafias pártom hírnevét megővni a

zsidók kiszolgálásának minden látszatától. De azt is elhatároztam, hogy ennek a csinszkai-szorosban fagyoskodott és vérezett, megtört öreg zsidó embernek a neki törvény szerint kijáró Károly-keresztnek a megszerzésében minden tőlem telhető *segítség*et nyújtok, mert ezt honvédelmi érdekek is tartom. Lehetetlen, hogy valaki úgy tekintse és úgy akarja megoldani a zsidó kérdést, hogy még a hazafiságukért véraldozatot hozott zsidókat is elidegenítse a magyarságtól. Ezt a módszert hagyjuk meg Milotay úrnak, aki a háború alatt — mint ezt mindenki tudja — föl volt mentve. Honvédelmi érdek, hogy megbecsüljük és sokkal többre becsüljük a zsidó tűzharcost, mint a kapzsi szájasokat, akik a harcteret elkerülték.

Eltételezve attól a különbségtől, amely a zsentri-zsidók és a szegény-zsidók között fennáll, viszont szavazás szempontjából elmondhatjuk, hogy nagyjában *mindkét réteg* leltári tárgya a mindenkori hatalomnak. Választás napjáig ugyan ők is lelkesednek és fogadkoznak, hogy „ellenzékiek”, most pedig különösen haragszanak a kormánypártra a nyilas segítség miatt, viszont a választás napján megrémülve szavaznak a kormányra. Ez a mi pártunk számára *nem* meglepetés, hiszen eddig minden nyíltszavazásnál *ugyanazt* tapasztaltuk. Kevés kivétel az és legtöbbször a szegényebb zsidók között tapasztalható, hogy ellenzéki pátra merjen szavazni. Az is érdekes tapasztalat, hogy a kisvagyonú falusi *diplomás* zsidó inkább mer ellenzéki lenni, mint a keresztény lateiner. De érthető: hiszen ő sohasem kaphat jutalmat a hatalomtól, viszont megvédeni már inkább tudja magát, mint szegényebb hittestvérei.

A „leltári” szerep megnyilvánul a szavazó jegyzékek összeállításában is. Demecserben például, ahol 507 szavazó van, ezeknek kerekén 25%-át teszi ki a zsidóság. Miért? Mert a keresztény *elvi* alapon álló kormány vidéki hatóságai a zsidókat biztos kormánypárti szavazatoknak tekintették és *őket bennhagyták* a névjegyzékben. Ha Demecserben a törvényt pontosan betartva összeállítanák a szavazó) egyzékét, akkor be kellene venni még 700-nál több polgárt és a zsidó szavazatok aránya 25%-ról 10%-ra csökkenne. Természetesen a zsidóság inkább

a nagyobb községekben él, mint a kis falvakban. Viszont érdekes, hogy *ily nagy* zsidó lélekszám mellett, mint amilyen Szabolcsban tapasztalható, mégis sok faluban látok keresztény szatócsboltokat: *Virágh, Terhes, Csintalan* és más magyar nevek állanak a cégtáblákon.

AZ ELBUKOTT NÉP KÖZÖTT.

Eckhardt Tibor még a szentistvánnapi gyűléseink után külön megmondta nekem, hogy akármilyen lenne is a választás eredménye, maradjak utána itt a kerületben és ne hagyjam elveszni azt a munkát, amely itt a választási agitáció során felrázta a falu népét és visszaadta a jobb jövőbe vetett hitét. Tehát a választás végeztével *újja*. szervezzük itt a kisgazdapártot. En egyébként is megígértem minden faluban, hogy a választás után ittmaradok és vigyázok arra, hogy az ellenzéki szavazóknak baja ne történhessék. Kissé különös tapasztalat, hogy e határozott ígéret ellenére és ellenére annak a szeretetnek és bizalomnak, amit irántam a nép mutatott, *mégis meglepődnek*, amikor a választás után engemet maguk között látnak. Talán azt hiszik ők is, amit a szabolcsi őserdő őrizői, hogy olyan szörnyű vereséget mértek rám, amely után nekem innen el kellett volna menekülnöm. Vagy pedig lehet-e csodálkozni rajta, hogy az a nép, amely oly hosszú századok óta érzi és átörökli a szolgásgot, amelybe őt még Rákóczi és Kossuth kora után is visszataszították, lehet-e csodálkozni, hogy ez a nép az Eckhardt Tibor pártjának egy fiatal kiküldöttjében sem hitte még el a felszabadulás megérkezését? Hiszen még a

NEP-kortések is ezzel „biztatják” őket: „Az urak elmennek, de a jegyző és a csendőr itt marad!” S amikor Nyírtéten oly „érthetően” beszélt előttem a puskatus, akkor kívánhatom-e, hogy hitele legyen a mi felszabadulást hirdető pusztá szavunknak?

De az első „meglepetés” után leírhatatlan öröm az, amivel fogadnak s ők, akik csak ajánlást láttak addig, de tizenöt éve nem látták a nyíltszavazási rendszer képtelen erőszakosságait, éppen úgy fől vannak háborodva és meg vannak rendülve e visszaélések fölött, mint én magam, aki ezekben a nyíltszavazásos visszaélésekben *szintén tapasztalatlannak* számítok. Mind azt kérdezi tőlem, lehet-e az, hogy ez a választás érvényes? Mind azt kérdezi tőlem, nem lesz-e petíció.? A falusi nép, amely a maga bőrén tapasztalta a kemecsei nyíltszavazás „tisztaságát”, még a közel háromezer főnyi szavazatkülönbség ellenére is jogosnak ítéli a petíciót. Persze nekem ezt *nem az anyagi igazság* szemszögéből kell nézmem, *hanem a joggyakorlat* szempontjából. Elmondom nekik, hogy a petíció súlyos anyagi áldozat volna, pedig már a kauciót is elvesztettük. Erre a hírre olyan falvakban, ahol én harminc-negyven százalékot vagy többséget kaptam, újabb felháborodás következik: Hát mégis *elvitték* a kauciót is? És ez a nagypolitikában járatlannak hitt nép még azt is tudni véli, hogy a nyilas jelöltnek visszafizették a kaucióját a kormánypárt valamelyik csoportja részéről. Persze én ez *nem* tudhatom. Az ilyet sohasem szokták tanuk előtt intézni és meg is mondom az embereimnek, hogy az ilyen híresztelésekre semmi szükség nincsen.

Néhány higgadtabb földművesembertől azonban más tanácsot kapok, bizonyítékul arra, hogy ez az okos nép oly tanácsokra képes, amivel teljesen egyezik a választási jogban gyakorlott ügyvédek véleménye. „Nem szabad peticionálni”, mondják ők, „mert az sok pénzbe kerül, és addig, amíg a névjegyzéket ki nem igazítják, addig mi itt nyíltszavazason úgy sem győzhetünk.” Természetesen azt is megmondom, hogy a petíció beadása fölött való döntést az országos párt fogja kimondani. A nagy szavazatkülönbség miatt óriási pénzbe kerülne annak

az igazolása, hogy a kormánypárti jelölt szavazatai nem jelentenek törvényszerinti többséget. A névjegyzékből kihagyottak ügyét a választás megítélésénél nem veheti figyelembe a bíróság. Aztán ott van a petíciós törvény közismert visszássága, hogy a megtámadott mandátum tulajdonosa bármikor lemondhat és a költségeket a peticionálók nyakán hagyhatja.

Olyan abszolút érvénytelenségi ok, amely a szavazatkülönbségre való tekintet *nélkül* maga után vonná a mandátum megsemmisítését, csak egy lehet: az a körülmény, hogy Thuránszky Pál még de facto főispánja volt a megyéjének, amikor a választási küzdelembe indult és csak a választást megelőző kilencedik napon jelent meg a fölmentése. Érdekes volna a bíróság előtt azt is kifejtteni, hogy politikai szempontból erkölcstelen minden ilyen főispáni jelölés, különösen akkor, amikor a főispáni állást nem töltötték be azonnal és a NEP-kortések azzal járhatnak a nép között, hogy ha a jelölt megbuknék, akkor újból kinevezhetik főispánnak. Nagyon jól tudjuk, hogy az *anyagi* igazság ebben is mellettünk volna, hiszen a választási törvény intézkedik arról, hogy még a főszebábirónak is hat héttel előbb le kell mondania állásáról, ha ugyanott akarja képviselőnek jelöltetni magát, ahol közigazgatási működést kifejtett. Ugyanez vájjon nem áll-e a nagyobb hatalmú főispánra az ő megyéjében? De ez az anyagi igazság nem biztos, hogy egyezni fog a *formai* igazsággal, mert ilyen esetre a választási törvény kategorikusan nem rendelkezik. Már pedig bizonytalanságban és ilyen rossz névjegyzék mellett a mi anyagilag szegény pártunk nem vállalhatja a petíció kockázatát.

E magyarázat után mindenki megnyugszik abban, hogy a legközelebbi választásig keresztülvisszük a jogtalanul összeállított névjegyzék kiigazítását és akkor már nem lehet a győzelmünket elvenni. Abban is bíznunk kell, hogy a nép megerősödött ebben az alkotmányos küzdelemben, hiszen láttuk azt más kerületekben is, hogy a hideg terror (amely pótolja az általános választás kevésbé nyilvánosság elé kerülő forró terrorját), ez a hideg terror egy-két választás után rövidesen *elvezíti hatékonyságát*. Például a boglári kerületben a nép a

harmadik alkalommal már kinevette az adóügyi jegyzőt, amikor titkos fenyegetéseivel megérkezett, mert ők már átmentek az előző választások tűzkeresztségén és látták, hogy az ilyen törvénytelen fenyegetéseket választások után nem lehet beváltani, különösen ott nem, ahol a mi pártunk örködik. Ezt a gyakorlatot meg kell hát szereznie a kemecsei kerület népének is, amely tizenöt éven át csak egyhangú mandátumnak volt a beküldője.

Most választás után is azt tapasztalom, hogy ennek a népnek fontosabb a jog, még a kenyérnél is. Alig-alig fordulnak hozzám most is szegénységük bajaival és csak a rajtuk és rajtunk esett jogtalanságokat vitatják. Elmesélik a szombatesti aludniküldéseket. Volt olyan falu, ahol egyenesen kidobolták, hogy hét óra után tilos az utcán járni, mert íme vannak olyan vidékek ebben az országban, ahol még abba is bele lehet szólni, hogy a nép mikor mehet a szabad ég alá és eloltatják vele petróleumlámpáját is. Ezek az aludniküldések persze a hidegterror vagy a vesztegetés éjszakai garázdálkodásának egyengetik az utat. Korteskednek a hatalom összes emberei és egyik-másik NEP-kortes a nagyobb nyomaték kedvéért még csendőri kíséretet is kap. Ismét a nép forró igazságérzetét mutatja, hogy legjobban azt sérelmezi, ha az államtól vagy községtől fizetést húzó közegek korteskednek munkaidejük alatt. Hallom a szemrehányást, hogy a megyei útkaparók nem dolgoztak szombaton, pedig dolgozniok kellett volna. Vége-hossza nincs a nyílt erőszakosságok felsorolásának sem, hogy a helyi NEP-elnök csendőrk kíséretében költötte fel a választókat, hogy volt olyan falu, ahol sok hívünk azért nem szavazott, mert látta, hogy úgylis a kormánypártra „szavaztatják”. Megrendítő beszélni a „kormánypárti” szavazókkal, akik most meglett ember létükre könnyes szemekkel mondják el, hogy „oda” kellett szavazniok. Aztán itt van a megszokott és minden faluban ismétlődő jelenés, hogy nekem, a bukott ellenzéki jelöltnek kell a népet kibékítenem a papjával, nekem kell elosztanom a kormánypárt mellett szavazó egyházi férfiak ellen támadt gyűlöletet. A gyülekezőhelyekkel minden faluban — talán az egy Nyirpazony

kivételével — megtörtént a szokásos visszaélés. Mindenütt már a legkorábbi órákban előnyt biztosítanak ezzel a kormánypártnak és ez ennél a választásokban gyakorlatlan népnél nagyon erős befolyást jelent. A kemecsei gazdák külön sérelmet panasznak. A gazdakört odaitélték nyilasgyülekezőhelynek, pedig ők ezt a maguk jogos tulajdonának tartják, amiben bizony igazuk van, különösen, ha azt nézzük, hogy a 4300 lakosú Kemeccsén összesen tíz nyilas szavazat esett. Felpanaszolják azokat az eseteket is, amikor az uradalomból visszaküldik az ellenzéki szavazót az intéző üzenetével, hogy nincs napszám, mert „visszaélt” a szavazattal. Ugyan ki volt az, aki itt visszaélést követett el?

Az itatás egészen általános jelenség. Hol a NEP-irodát rendezik be a kocsmában, hol családi ünnepélyeket rendeznek a NEP emberei. Most, ahogy a választás után a kerületet járom, óriási hordókkal megrakott kocsikkal találkozom, amelyeket a lovacskák nagyon könnyen visznek, jeléül annak, hogy *már üres* a hordó és a Nyíregyházára vezető útirány pedig azt bizonyítja, hogy *nem* a közeli szüretre és *nem* a faluba visznek most ki hordókat.

Érdekes bizonyítékokat kapok most arra is, hogy határozottan különbség volt a mi pártunk és a másik ellenzéki (?) párt ellen alkalmazott eszközök között. Elmondanak nekem olyan eseteket, hogy volt, akit *nem engedtek* a kisgazdapártra szavazni és erre inkább a nyilas jelöltre szavazott, mint Thuránszkyra. Arra *tehát engedték*. Továbbá névszerint is felsorolnak olyan nyilaskorteseket, akik a kormánypártra szavaztak.

Nyirpazonban is külön bizonyítékát kaptuk a kormánypártiak és a nyilasok szövetségének. Itt a szavazásban egészen délig a kisgazdapárt vezetett. Ekkor elindultak az autók a távolabb fekvő nagy szőlőkbe, hogy szavazókat hozzanak a kormánypártnak. Még pedig nemcsak kormánypárti autók, hanem — nyilas autó *is* hozta a Thuránszky-szavazókat.

Minden faluban lefektetem a szervezés alapjait, elmagyarázom a további munka irányelveit. Ezek legfontosabbja, hogy a nép őrizze meg a falu békéjét, a rosszhiszemű himpellérek-

kel ne barátkozzék ugyan, de ne gúnyolja azokat, akik szívük ellenére a kormánypártra szavaztak. S nemcsak a pappal való kibékülés fontos utasításom, hanem a hatósággal szemben tanúsított törvénytisztelet is. A mi vezetőelvünk: mi megtartjuk a törvényt és így fogjuk mások által is megtartatni. Nem azt kívánjuk a szegény falusi néptől, hogy ők viaskodjanak a náluk erősebb helyihatóságokkal, hanem a mi feladatunk — a Független Kisgazdapárt feladata az —, hogy a hozzájuttatott sérelmeket orvosolja.

A választás utáni falujárásum persze ismét rendkívüli megerőltetéssel jár. Alig meggyógyult garatgyulladásom megint kiújult a sok beszéd-től és esténként újra injekciókat kell kapnom. De ez mind megéri. Hiszen nemcsak országépítő munkára szervezem egy elhagyott vidék népét, hanem ismét és ismét közelebb jutok az ő szívükhöz is és az ő szeretetük a mi ellenzéki munkánknak egyedüli jutalma. Milyen megható, amikor a választási „büntettek” között legelsőnek azt mondják el, hogy „NEP-képviselő urak” az én nevemet „Lopták”-nak nevezték. Akadt olyan falusi ember is, aki ajánlott levélben megtette ezt a bejelentést a pártközpontba. Annyira fáj nekik az én becsületem. Persze, én most hiába nyomoznám ezeket az „ízléses és bátor” embereket, akik a hátam mögött a nevemet gyalázták, még az sem valószínű, hogy képviselők voltak, mert a szegény nép bizony nem nagyon ismeri azokat a „nagy NEP-államférfiákat”, akiknek a parlamentben oly ritkán hallani a hangját. Így ő minden NEP-jelvényes idegen urat képviselőnek hisz. Azután ismét milyen szép példa a nép becsületérzésére az a kis történet, hogy elindult az egyik hívünk édesanyja, egy kis falusi anyóka, hogy a kisgazdapártra szavazzon, bent a szavazóhelyiségben azt látta, hogy egyedül van, mindenki Thuránszkyra szavaz, erre elszégyelte magát és nem szavazott senkire. Szegény kis asszony, mennyivel több becsületérzés van őbenne, mint azokban, akik őt ezután ott a választóhelyiségben összeszidták, sőt félig-meddig kidobták.

Nehéz az eseményeket befejezni. Hiszen azóta már panasszal jöttek hozzám a nyirpazonyi gazdák, hogy a májusban

nekik kiosztott kisbérletet, amelyre már az előzetes évi bért és adót is régen befizették, most *öt nappal a nyíltszavazás után* elvették a kispárti szavazóktól. Pedig — ha komolyan veszi valaki a mezőgazdaságfejlesztés feladatát — akkor ezeket a szegény embereket már július végén birtokba kellett volna helyezni, hogy megkezdhessék földművelő munkájukat. Persze akkor már az előre tudott augusztusi nyíltszavazásra tekintettel húzták-halasztották a kiosztott föld átadását, amelyre a szegény kisbérlőnek a — ki tudja, milyen áldozatokkal összekapart — pénzt már régen átvették. Valóságos regénye ez a mezőgazdaság *ellenfejlesztésének*. És így van ez nemcsak kisbérleteknél, hanem hitel, tenyészállat, műtrágya és vetőmag- kiosztásánál, mindenhol, ahol a nyíltszavazás leleplezte valamely falunak az ellenzéki meggyőződését. A nyíltszavazás tehát destruálja még a politikamentes földművelésügyi minisztérium programját is. Így szegényedünk és megyünk tönkre. Persze, én nem hagyom a nyirpazonyi gazdák ügyét ennyiben.

El kell mondanom az ő legújabb történelmünket is, hogy most, szeptember végén, az ő kisbérleti ügyük valóságos bürokratikus rémregénnyé készül alakulni. Fontoskodó hatásköri különbségeken tanácskoznak azok a hatóságok, amelyeknek ide beleszólásuk volna. Az ügy valóban bonyolult és „csemege” lehet akármelyik hivatalnok-jogásznak. Szerepel benne *ötféle* hatóság, közülük kettő nemcsak közhatósági, hanem magánjogi szerződő félként is. S ahogy ilyenkor lenni szokott: az urak sandán méregetik egymást, hogy nem avatkozik-e a többi hivatalnok az ő külön hatáskörébe. Most újabban valami „egészen nagyszerű” jogi formula készül, ami azonban nem boríthat fátlyat a hitvány és átlátszó játéokra, hogy a májusban már kiosztott földek ügyét újabb felülvizsgálat alá veszik néhány nappal a nyíltszavazás után. S mialatt a káprázatos formula vajúdik, azalatt kint Szabolcsban a magyar földet ellepi a gaz, pedig már augusztus elején ekének kellett volna járnia benne.

Befejezésül hadd mondjam el a mi tüzeslelkű hívünknek, Fábrián Ferencnek a hozzám intézett búcsúszavait. „Tessék megmondani Eckhardt kegyelmes úrnak, hogy mi vagyunk

azok ketten, a féllábú Fábíán Ferenc és László Béla, akik már a kisdárdai választáson őt a vállunkra emeltük. És mi itt, ebben a faluban mind, akik ellenzékiek vagyunk, a szavazás estéjén fogadalmat tettünk, hogy Eckhardt Tibor pártját, amíg élünk, elhagyni nem fogjuk.”

V É G S Z Ó .

Amikor ezt a könyvet befejezem, szabadjon megmondanom azt, hogy én ebből a kemecsei választási harcból *teljesen megváltozott lélekkel* jöttem vissza. Hiába készültem sok éven át céltudatosan a közéleti munkára, mégsem voltam teljes értékű ember, és ha talán ez lehető, azt annak köszönhetem, hogy ezt a reménytelen és a magyar vidéknek oly szörnyű destruálását bemutató választást ellenzéki jelöltként végigharcoltam. Nincs okom megbánni ezt a harcot. Mindannál a veszteségnél, ami engem ebben a választásban ért, többet jelent az a tudás, amit általa szereztem. És azt is megmondhatom, hogy ennek a tudásnak *egy része elveszett volna*, ha én itt Kemecsen *nem* bukom el a hatalommal szemben. Akkor nem derült volna ki sok olyan hitványság, amelynek így ki *kellett* derülnie. Akkor most „hű” barátaim lennének sokan, akiknek a gyöngeségét és hűtlenségét csak bukásom *által* láthattam meg. Ismétlem, én hiszek abban, hogy ez a hűtlenség és gyöngeség *nem szükségszerű*, hanem csak következménye egy elavult és kirívó visszaélések által is gyorsítottan pusztuló politikai rendszernek. Hiszen azok a rétegek, amelyeknek megdőbbséget és kiszolgáltatottságát tapasztalnom kellett, ugyan-

abból a nagyszerű, okos és józan népből veszik eredetüket, amely nép — ezt fellengés nélkül mondhatom — erkölcsben és tehetségben egyaránt első a nagy világon. Egy egészséges rendszer az ő eltorzulásaikat is bizonytalannal kijavítja.

Szükségem volt tehát arra, hogy a valóságnak mindezeket a tanulságait megismerhessem, amelyeket mindeddig sem könyvekből, sem pedig oly alkalmakkor, amikor a nyíltzavazás reflektora *nem* működött, meg nem ismerhettem. Most itt vagyok a pártban és *Tildy Zoltán* alelnökünknek, a szeghalmi papnak „magyarázom” tapasztalataimat: a föld népének egyedüli fundamentumát, a többi rétegek gyöngeségét, s hogy a nép megelégedéséhez, nyugalmához a jog és az igazság még a kenyérnél is fontosabb. *Tildy* mosolyog rajtam és ezt kérdi:

„Remélem, most nem minket akarsz meggyőzni, hanem csak azt látod be, hogy eddig sokszor hamis utakon jártál.” Aztán komolyan hozzáteszi: „*Ha mindenki tudná azt Budapestben, amit most már te is tudsz, akkor más lenne ez az ország.*” És én ezért írtam meg ezt a könyvet.

Eckhardt Tibor nyílt levele a kemecsei választókhöz

Tudom, hogy a kemecsei választókerület derék magyar népe nehezen nyugszik bele az igazságtalanul elveszített választásba.

Mégis úgy határoztunk, hogy petíciót nem adunk be.

A petíció súlyos anyagi áldozatokat kívánna és egy újabb nyílt szavazás ismét zaklatásnak tenné ki népünket. És ezenkívül, amíg a rossz választói névjegyzékeket ki nem igazítják, amíg a szavazásra jogosultak ezrei hiányoznak a névjegyzékből, addig nagyon kockázatos és fölösleges áldozat volna a választás megisméltése.

Minden reményünk megvan arra, hogy a legközelebbi szavazás már titkosan történik. Addig a választók névjegyzékét is kifogjuk igazíttatni. S ha ez megtörténik, akkor a kemecsei kerületben komoly kilátásokkal indulhat a Független Kisgazda- és Földmunkás párt.

A kemecsei kerület magyar népe tudja, hogy pártunk nem hagyja öt magára. Minden panaszukat, minden sérelmüket fölkarolja pártunk és dr. Lipták László, pártunk volt jelöltje, külön gonddal számontartja a kerület ügyeit. Mindenki megkapja nálunk a szükséges védelmet addig is, amíg az új titkos választáson igazságunk győzni fog.

A hátralévő időt fordítsuk komoly szervezkedésre és párt-szervezeteink kiépítésén kívül minden egyes polgár tartsa külön is számon az önmaga szavazati jogosultságát, hogy legszentebb alkotmányos jogainak gyakorlásából ne lehessen többé senkit törvénytelenül kihagyni.

Budapest, 1937 szeptember 16.

*Hazaftias üdvözlettel
Eckhardt Tibor.*